M U H İ T

Sene 3 № 30 — *Resimli Aylık Aile Mecmuası* — *Nisan 1931*

Müvezzilerden Bluz kalıbını isteyiniz.

NUSHASI 50 KR.

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 3 | Nisan, 1931 | № 30

İçtimai Musahebe

Kemalizm ve Demokrasi

AHMET CEVAT

"Yolunda çalıştığımız büyük mefkûreyi halkın kalbinde bir fikir halinden bir hiss haline geçirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak bilhassa sizin vazifenizdir. *Bir takım kelimeler vardır ki sık sık telaffuz edildiği halde,* hattâ münevverlerimiz arasında onu tamamiyle anlayan çok değildir. *Halkçılığın ne olduğunu, esasları neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler deruhte etmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde iyzah etmek lazımdır. Cumhuriyet prensiplerini sevdiriniz, bunu kalblere yerleştirmek için hiç bir fırsatı ihmal etmeyiniz."*

GAZİ (İstanbul Türk Ocağı Nutkundan)

BÜYÜK Rehberin bu derin hakîkatleri önünde hepimize utanç ile ve yüzümüzü yere eğerek kabiliyetimiz kadar düşünmek ve yaşadığımız tarihi ânın zaruretlerine cevap verecek faaliyeti göstermek düşerdi. Halbuki basılı gündelik sayfalara bu dersten zihinlerin ibret almış izleri aks edemedi. Bu demokrasi hitabesinin en mes'ul muhatapları arasından yükselebilen cılız ses demokrasinin içtimai dertlere derman olamayacağını ötmek isteyen bilgiç bir baykuş gülüşünden ibaret kaldı, ve bu biyçare aksiseda bin kere daha Büyük Rehbere hak verdi:

"Halkçılığın, demokrasinin ne münevverler arasında bile tamamiyle çok değildir."

SON altı aylık siyasi hayatımızın hulâsası: Bu hadisat ırmağının bir kenarında, kadınlara kadar intihap hakkının (hem bir derecelisinin) teşmili ve *tek-fırka* sisteminden ayrılma azmı; öbür kenarında, yine 93 ten kalma kanunla teşrii meclisimizi yenilemek mecburiyeti. Orta yerde: Fethi Beyin bedbaht siyasi turu; gazetelerin teşkilatsız, taktiksiz, programsız gürültüleri; Mehdinin Menemen hailesi; Büyük Mustafa Kemalin bizzat Kemalizmi tatbika şitabı.

Netice: Demokrasimiz belediye intihabatında atabildiği adımdan bile teşrii seçkilerde geri kalmış oluyor.

Sebebi?

Efkârı-umumiye taazzi etmiş metin, sabit, muayyen cereyanlarla tecelli edemeyor. Vergilerin kaldırılabileceğine, demir yollarına verilen paraların bile memleketi harabiye sürüklediğine, inhisarların ihdasinde «cep doldurmak»tan başka bir maksat bulunmadığına... halkı inandırmak, hattâ saltanat ve hilafetin dönmesi luzum ve imkânına kandırmak isteyenler ifsatlarını alkışlayacak kütleler, cemaatlar bulabiliyor. Cumhuriyet inkılabı nazariye için tehlikeye ma'ruz brakılamazdı. *Kurtarıcı Deha* muztarıp kütlelerin karşısına çıktı. Hakîkatin en gür sedasını yükseltti. Bütün ihtiyaçları herkesin önüne döktü. Bunların ehemmiyet dereceleriyle sıralanması luzumunu anlattı, ve bunun ancak fenni ihtisas işi olduğunu iyzah etti. Herkesi fedakârlığa ve faaliyete çağırdı. Fırka teşkilatını yaşadığımız inkılap devrinin seviyesine yükseltmek teşebbüslerinden asla geri kalmadı. Halkı tekrar dört sene için Halk Fırkasına iytimat göstermeye da'vet etti. Hükûmetin ve Meclisin ancak memleketin hakîkî ihtiyaç ve menfaatlerine uyacak tetbirler almasına bizzat alâkadar ve meşgul olacağına söz verdi.

Demokrasimizi yeni bir Deha sistemiyle techiz etmek üzre olan Büyük Rehber.

HALKIN Ona iytimadı asla sarsılmış değildir. Halk Fırkasına dört sene daha memleketi idare etmek mes'uliyeti verilecektir. Buna bir ân bile şüphe edilemez, ve bir ay sonra genç cumhuriyetimiz için en hayati ehemmiyeti haiz yeni bir dört senelik devre açılacaktır.

Birinci Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet çocuğunu görbüz bir bünye ile doğurttu, bacıkları üstünde metin adımlar atabilecek bir hale getirdi; ikinci B. M. M. çocuklukla delikanlılık arası bir çağa kadar büyüttü; üçüncü B. M. M. onu asıl Cumhuriyet sporlarına *antrene* ederek demokrasinin kesif siyasi ve içtimai hayatına alıştıracak, bu hayat için muhtac olduğu muhakeme ve tecrübe ile teçhiz edecektir.

SİYASİ sporlar ma'şeri heyecanın en şiddetlisini verirler. Milli ve ferdi selameti Cumhuriyet inkılabında görenler halk kütlele-

rine bu siyasi sporları te'mine çalışmakla mü-vazzaftır. Taazzi etmiş şekilde siyasi münaka-şalar demokrasinin, Cumhuriyetin ruhudur. İşte büyük mesele: taazzi etmiş siyasi cereyan-lar temsil edecek bir efkârı-umumiye hazırla-maktır.

Bu hususta Fırka Gazinin halkın bütün içti-mai sınıflarına açılmış baba, ana kucağıdır. Her sınıf oraya şitab etmeli, orada fenni ihtısas dai-resinde vazife ve hakla-rın münakaşelerine ken-di muhakeme ve tecrü-besiyle iştirâk etmelidir. Demokratik hayat bü-tün ma'nasiyle fırkanın hariminde yaşanmalıdır.

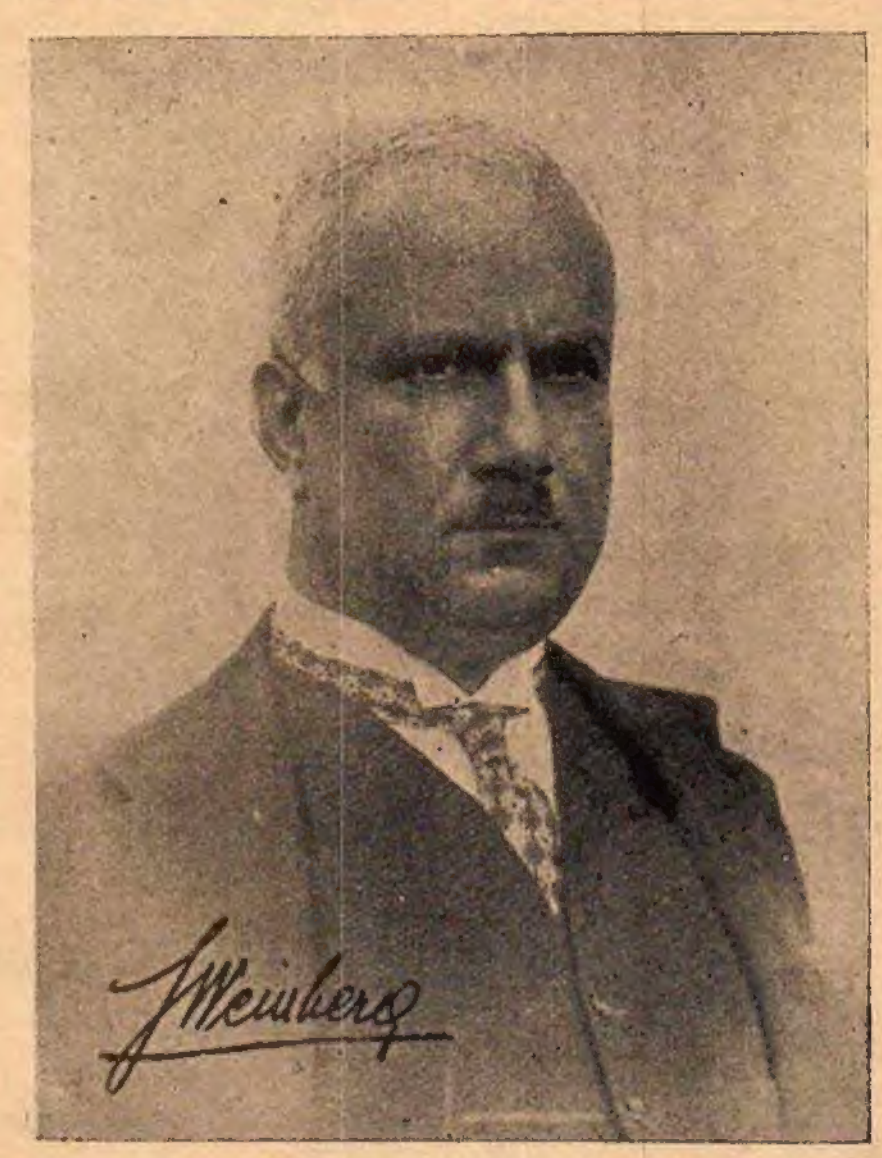

Cumhuriyet Halk Fırkasının umumi kâtipliğine geçen iktidar ve faaliyeti cümlece müsellem : Recep Beyefendi.

Siyasi ve içtimai hayat sporlarının klüp-ları Türk Ocakları, a'-zaları da halk antrenör-leri olacaktır. Bu spor-lar büyük bir tanzime, bir teşkilata muhtaçtır. Bir kere ve her şeyden evel onlara nevi'lerine göre sahalar ayırmak lazımdır. Bankerlerin, fabrikacıların, mâdenci-lerin, armatörlerin, ihra-catçıların sahasında oy-nanacak sporlar köylü-leri veya esnafı alakadar etmez. Ameleleri heyecan-landıracak siyasi spor lar ise köylünün anla-yışına bile irişmeyebilir. Antrenörlerin mehareti sınıflara ve zümrelere ayrı ayrı siyasi spor heyecanını verebilmekte ve *herkesi diğerlerinin oyunu ile alâkadar ede-bilmekte* görülecektir.

İşte Kemalizmin demokrasi tatbikatı için tasavvur ettiği siyasi idman sistemi bu mahi-yette görünüyor. Muvaffakîyetle neticelenmesi için bütün münevver, inkîlapçı, cumhuriyetçi gençlik iyman ile calışmalıdır. Bu sayede dört sene içinde bütün içtimai zümreler taazzi ede-rek aralarında ahenktar bir siyasi hayat siste-mi te'sis edebilir; artık şunun bunun ifsadına tabi' bir efkârı-umumiye kalmaz.

Bu hedefin yüksekliği meydandadır. Bunun için yine 93 kanunu ile teşri; meclisimizi yeni-leyecek olan seçkiler, bâzılarının aldandığı gibi, demokrasinin inkâr ve ihmali değil, demokra-siye muhtaç olduğu geniş yolu açmak için te-şebbüs edilen siyasi hazırlık mukaddemesidir.

KEMALİZM doktrin olarak, bütün siyasi prinsipleri mâlum bir demokrasi mekte-bidir. Bu sutunlarda o prinsipleri tahlilden ge-ri kalmayoruz, ve oku-yucularımız Kemalizmin memleketimizde en mu-vafık demokrasiyi kur-mak gayesini ta'kîb et-tiği hususunda hiç bir şüphe besleyemezler. Bu gayeye erişmek için mütemadiyen yeni *tak-tik* tertibatı almak mec-buriyeti vardır. Bu *tak-tik* tertibatının lüzumu-na nufuz edemeyenler de-mokrasiye verilen ehem-miyeti anlayamazlar. Ke-malizmin muhtelif de-virlerde tatbîk ettiği tak-tik gözden geçirilecek o-lursa bir dereceli ve ka-dınlara bile şamil intiha-bat beklerken bu sefer yi-ne iki dereceli ve sırf er-keklere mahsus intihaba-ta muracaattaki mecburi-yeti anlamak kolay olur.

Demokrasi ancak içtimai sınıflardan pek kuvetli biri, belki en kuvetlisi siyasi hükümden iskat edilmek için ta'dil edilir, daha mahdut bir muhit içinde mahsur brakılır. Son hadisat gös-terdi ki bizde, şimdiki halde, *Kara kuvvet* he-nüz cumhuriyetimiz için korkulacak siyasi bir â-mil olabilir. Bir dereceli intihabata henüz vakît gelmemiş demektir, fakat diğer içtimai sınıfların metalibi, ihtiyacatı tespit edilmiştir, diğer tarafı-tan da fırkanın kardeşlik kucağında her inkîlap-çıya müsavi bir yer açılmıştır. Bu taktik kara-kuvveti siyasi faaliyetten tamamiyle atacak ve bizi daha geniş bir demokrasiye hazırlayacaktır.

Ahmet Cevat

İlim Âleminde

İlmin Beşiği Anadoludur.

İlim Anadoludan yunanistana ve bütün dünyaya geçmiştir.

KADİM filozoflar içinde tabiatın esrarına nüfuz etmeğe çalışan ilk mütefekkir Miylattan 640 sene evvel Anadolu nun Milas şehrinde doğmuş olan ve «Yedi Yunan Hakîmi»nden biri bulunan *Tales* tir.

Tales in hiç bir eseri yoktur. Mesleki hakkındaki bildiklerimiz, o öldükten çok sonra yazılmış olan eserlerden istihrac edilmiştir. Aristo nun şakirtlerinden Teofrastus, Tales in hey'et ilmine dair bir eseri mevcut olduğunu söyleyor. Bu rivayet doğru bile olsa eser kayb olmuştur. Tales hendesenin, hey'et ilminin ve felsefenin esaslarını kuran âlim olarak kabul edilir. Kendisi yalnız Mısıra seyahat ettiği için ma'lûmatını Mısır menbalarından almış olduğuna hükm olunuyor, fakat Anadoluda mevcut daha eski bir medeniyetin mümessili olması da mümkündür.

Tales in bizce ma'lûm olan başlıca keşfi «gece gündüz birleşimi ve mevsim dönümü» hadiselerini bulmasıdır ki o asra göre büyük bir iş sayılır. Tales ayın ışık neşr etmediğini, sadece güneşin ışığını dünyaya aks ettirdiğini biliyordu. Dünyanın su üstünde yüzen düz bir satıhtan ibaret olduğuna dair Şarkta mevcut batıl kanaata iştirâk etmekle beraber, güneşin ve yıldızların ateşten birer top olduğunu iddia etmiştir.

585 senesi Mayısının 28 inci günü güneşin tutulacağını önceden haber verdiği rivayet olunur. Bu haberin doğruluğundan şüphe edilmekte ise de, Tales in o sene için güneşin tutulacağını haber vermiş olması mümkündür; çünkü o devirde Mesopotamyada rasathaneler mevcut olduğu ma'lûmdur, ve kendisinin de bu rasathanelerde rasat cetvellerini görmüş olması muhtemeldir.

Bütün bunları nazarı alarak Tales in Yunanlıların ilk işgali altındaki Anadoluda olarak tabiatın tetkîkî ile iştigal ettiği iddia olunabilir.

Tales gibi Anadolu lu ve Milas lı olan *Anaksimandros* Miylattan 611 sene evvel doğmuş, 517 sene evvel ölmüştür. Tales in şakirdi ve dostu olan bu zata da «Sahih ilimlerin» piyri nazariyle bakılabilir. Anaksimandros ayın safhalarını tasvir etmiş olduğu için bu seyyarenin arz etrafında ayda bir defa döndüğünü bildiğine hükm olunabilr. Basita aletini, güneş saatini Yunanıstana o sokmuş, o zaman ma'lûm olan kısımlariyle bir dünya haritası tanzim etmiştir. O zaman yıldırım ve gök gürültusü hakkında kimsenin fikri yoktu ve bu tabii hadiseler esatiri ilahların hışım ve gazebi şeklinde iyzah olunurdu. Anaksimandros yıldırımla gök gürültüsü hakkındaki bu batıl iytikatlardan kurtularak bu cevvi hadiseleri bulut ve rüzgârla iyzaha çalışmıştır. Vakıa bu iyzah bugünkü ilim adamlarını tatmin edecek şekilde olmamakla beraber bu Anadolu âliminin hırafatı bir tarafa brakıp tabiat sahasına geçmesi de kendisinde ilmi zihniyetin hâkim olduğuna delalet eder.

Anaksimandros, dünyanın teşekkülü hakkında da bir nazariye vaz' etmiştir.

Tales ve Anaksimandros tan da yüksek bir âlim olan Fisagor Miylattan evvel 582 senesine doğru Sisam adasında doğmuştur. Mamafi kendisinin «İonia» sahili ahalisinden yâni Anadolulu olduğu hakkında da bir rivayet vardır. O devirde geniş ma'lûmat sahibi olmak için, şimdi olduğu gibi, seyahat etmek zarureti vardı. Onun için Fisagor da Mısır ve Babilde uzun uzadıya seyahat etti. Nihayet cenubi İtalyanın Krotona şehrinde yerleşip gizli bir cem'iyet te'sis etti. Bu teşekkül sonradan siyasete karıştığı için dağıtıldı. Fisagor un 500 senesine doğru öldüğü tahmin olunuyor.

Fisagor riyaziyatın piyri sayılır. Müsellesin üç zaviyesinin iki kaimeye müsavi olduğunu Fisagor ispat ettiği gibi veter murabbaının diger iki dılı' murabbaına müsavi olduğu yolundaki da'vayı yâni eşek da'vasını da Fısagor ispat etmiştir.

Arzın muallakta mihveri etrafında döner bir küre olduğu fikrini ilk önce Fisagor ileri sürmüştür. Jeoloji ilmine ait müşahedelerinden birçoğu bugünkü mektep kitaplarına geçmiştir.

Miylattan 499 sene evvel İonia yâni garbi Andoluda doğan *Anaksagoras* hayatını hakîkatı armağa hasr etmiş bir âlimdir. 30 sene Atina da oturmuş, Perikles ve şair Evripidis le dost olmuş. Fakat sonradan dinsizlikle ittiham olunarak hapse atılmışsa da kudretli dostu Perikles in yardımı ile kaçmağa muvaffak olup Çanakkaleye gelmiş ve orada ölmüştür. Anaksagoras hey'et ve riyaziyatla meşgul olmuştur. Güneş tutulmasını doğru olarak iyzah etmiş, teleskopu olmadığı halde ayda dağlar vadiler bulunduğunu sezerek ayın da arzımız gibi bir âlem olduğunu iddia etmiştir. Maddenin son derece ufak ve gözle görülmez bir takım cüzü'lerden ibaret olduğunu söylemiştir ki Atom nazariyesinin bir başlangıcı demektir. Anaksagoras dünya mihverinin eğri olduğunu bilirdi.

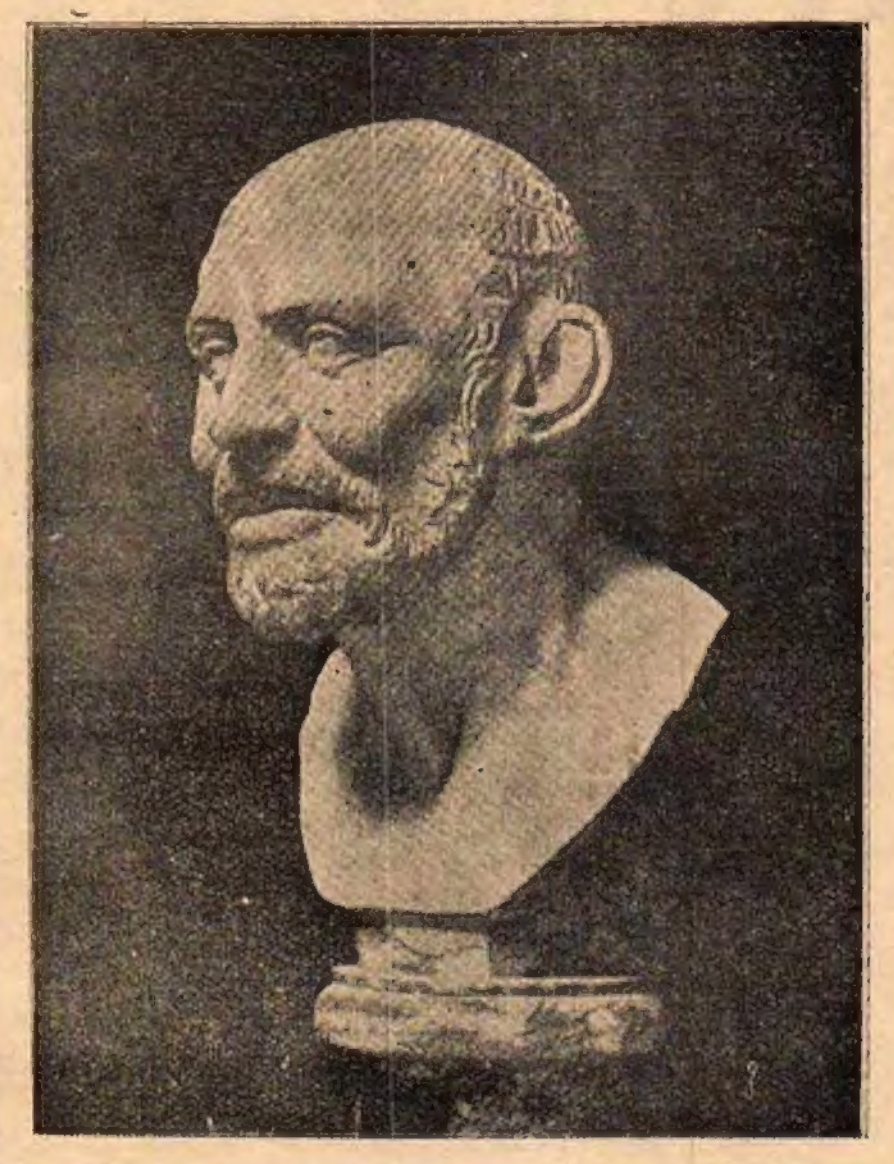

Demokritus (Kapitoldaki yarım heykel)

ESKİ ZAMANDA Trakya da Abdera isminde bir şehir vardı. Bu şehir ahalisi delilik ve sersemlikleriyle iştihar etmişlerdi. Öyle olduğu halde Miylattan 470 veya 460 sene evvel orada *Demokrit* isminde biri doğdu ki delilik ve sersemlikle hiç alâkası yoktu. Demokritus çok nikbin bir adam olduğu ve hayata, son hadde kadar zevkî çıkarılmağa değer bir şaka, bir latife nazariyle baktığı için kendisine «Güleryüzlü Filosof» lağabını takmışlardı. Roma Kapitolundaki yarım heykeli de tabiatının bu hususiyetini gösteriyor. Bu heykelinde Demokrit ya kendi kendisiyle, ya bir başkasiyle mükemmel alay ediyor gibi duruyor. Hayatı hakkında kat'i birşey bilmeyoruz. Hattâ doğduğu ve öldüğü tarihleri de eyice kestiremeyoruz. Filhakîka filosofun vefat tarihi Miylattan evvel 360 la 357 seneleri arasında olduğunu biliyorsak da kat'i olarak hangi senede öldüğünü ta'yin edemeyoruz. Fakat kendisi geniş yürekli bir adam olmasına göre vakîtsiz ölmediği tahmin olunur.

Demokrit bilhassa kâinatı terkip hakkındaki nazariyesi ile şöhret bulmuştur.

Demokrit in bu hususta ki noktai-nazarını ifade eden unsurlar bundan bir asır evvel Dalton tarafından vaz' olunan A tom Nazariyesinin iptidai bir şekli olarak kabul edilir. Demokrit in fikrince kâinat, sonsuz küçüklükte bir takım cüzü'lerden yâni atomlardan terekküb etmiştir. Bu atomlar büyüklük, ağırlık, biçim ve tertip tarzı iytibariyle birbirinden farklıdır.

Atomlar arzın cazibe kuvveti ile bir birini bombardman ederek ve bir birinden uzaklaşarak «vorteks» denilen bir devir hareketi husule getirmişler ve bir araya gelmişlerdir. Nihayet atomlar kendi aralarında imtizac etmişler ve kâinat bu suretle vucuda gelmiştir.

Demokrit atomları ebedi, görünmez ve bölünmez olarak kabul etmiştir. Hiçbirşey vucuda gelmez, hiç birşey mahv olmaz. Atom mürekkeplerinin çoğalması, azalması, meydana çıkıp kayb olması, hayat ve ölüm demektir. Hareket ebedidir.

Hasılı Demokrit in bize öğrettiği, bugünkü Madde ve Enejinin Muhafazası nazariyesinin fidanı mesabesindedir.

Demokrit in kâinatında üluhiyete ve külli zekâya yer yoktur; ruha gelince — o da — şayet mevcutsa — bedenle baraber helâk olur.

Garp edebiyatından

Kefalet

Schillerden : **Terceme eden : VASFİ MAHİR**

MEROS mantosunun altına bir hançer saklayarak Siragöze kralı Denisin yanına sokulur. Muhafızlar derhal kendisini yakalayarak zincire vururlar. Kral hiddetle sorar:

— Bu hançerle ne yapacaktın?

— Şehri bir zalimden kurtaracaktım.

— Bu arzunun ecezasını darağacı üzerinde göreceksin.

— Ölüme hazırım. Hiçbir zaman aff ve aman dilemeyorum. Yalnız bana küçük bir lutufta bulun: Kız kardeşimle nişanlısının evlenme merasimlerini yapmak üzre üç günlük mühlet. Arkadaşım bana kefil olacak, ve, eğer sözümde durmazsam intikamını ondan alabileceksin.

Schiller.

Kral gülmeğe başladı ve biraz düşündükten sonra alaycı bir tavırla cevap verdi:

— Sana üç gün müsaade ediyorum. Fakat bilmiş ol ki bu müddet bittiği zaman görünmediğin takdirde arkadaşın senin yerine kaim olacak ve ben seninle ödeşmiş olacağım.

Meros arkadaşına koştu.

— Kral benim tali'siz teşebbüsümün darağacı üzerinde cezalandırılmasını isteyor. Bununla beraber kardeşimin evlenmesinde bulunmak üzre bana üç gün müsaade ediyor. Ben dönüceye kadar onun yanında kefilim ol!

Arkadaşı hiç sesini çıkarmadan onu kucakladı. Meros uzaklaşmağa başladığı zaman kendisini zalim krala teslime gitti.

Meros, üçüncü gün şafak sökmeden evel kardeşi ile nişanlısını birleştirmis ve meş'um mühleti tecavüz etmemek için mümkün olduğu kadar acele avdet ediyordu.

Fakat devamlı bir yağmur çabuk yürümesine mani' oldu. Geçtiği dağlarda menba'lar selhaline gelmiş, dereler nehir şeklini almıştı. Yolcu değneğine dayana dayana bir ırmağın kenarına geldiği esnada büyüyen suların iki sahili birleştiren köprüyü kırıp götürdüğünü ve kemerleri yıldırım gürültüsüyle tahrib ettiğini gördü. Böyle mani' karşısında me'yus olarak sahilde çırpınmağa, sabırsız bakışlarla uzakları süzmeğe başladı. Gitmek istediği yere onu geçirmek için kendisini tehlikeye atacak hiçbir kayık, yaklaşan hiç bir gemi görünmeyor ve sular gittikçe deniz gibi kabarıyordu. Kenara düştü ve ellerini semaya kaldırarak ağlamağa başladı:

— Oh! Allahım bu gükreyen suları sakinleştir! Zaman geçiyor. Güneş tam tepemize geliyor. Eğer biraz daha ufka yaklaşırsa arkadaşımı kurtarmak için çok geç kalmış olacağım.

Dalgalar hiddetini fazlalaştırmaktan başka bir şey yapmayordu. Sular suları itiyor, saatler saatleri geçiriyordu. Meros artık tereddüd etmedi, hemen hemen coşkun nehrin ortasına atıldı. Sularla çetin bir mücadele yaptı ve zaferi kazandı.

Karşı sahile geçince Allaha şükr ederek yürüyüşünü hızlılaştırmağa başladı. Birden bire ormanın en sık yerinden kana susamış bir eşkîya sürüsü çıkarak üzerine atıldılar ve tehditkâr topuzlarla yolunu kestiler.

— Benden ne isteyorsunuz? Hayatımdan başka hiç bir şeyim yok. Onu da krala ve kurtarmağa koştuğum arkadaşıma borçluyum, deyerek kendisine yaklaşan ilk topuzu yakaladı. Üç haydudu vurarak yere serdi. Diğerleri kaçtılar.

YAKICI bir güneş. Meros yorgunluktan kırılan dizlerinin vücudunun altından kaçtığını hiss ediyordu.

— Ne işitiyorum? Bu güzel sesi çıkaran acaba bir dere mi?

Durarak dinledi. Yanındaki taşlıktan kaynayan neş'eli bir menba' fışkırıyordu. Sevincinden sarhoş olan yolcu eğildi ve yanan vücudunu serinletti.

Güneş şimdi, bakışlarını yapraklar arasından uzatarak, yol boyuna dev gibi gölgelerle ağaç şekilleri resm ediyordu. İki yolcu geçti. Meros onlardan derhal uzaklaştı. Fakat aralarında bir şey konuştuklarını işitmişti:

— Şu anda onu darağacına çekiyorlar.

Yetişememek ihtimali Merosa kanat verdi ve korku kendisini kamçıladı. Nihayet uzaktan batan güneş altında Siragöze şehrinin kuleleri göründu. Çok geçmeden evinin sadık bekçisi Filastrat a teradüf etti. Hem tanıdı ve titredi.

— Kaç! Artık arkadaşını kurtarmanın zamanı geçti. Hiç olmazsa kendi hayatını kurtar. Şu dakîkada o can veriyor. Her saat hiç ümidini kayb etmeden seni bekleyordu ve zalimin alayları sana olan iytimadını sarsmamıştı.

— Pek a'lâ. Mademi onu kurtaramayacağım, hiç olmazsa ounu felâketini paylaşmalıyım. O kanlı zalim bir dost bir dosta hiyanet etti demesin. Bir yerine iki kişiyi kurban ederek fazilete daha çok inansın.

Meros şehrin kapılarına geldiği zaman güneş batıyordu. Darağacını ve etrafında halkı gördü. Arkadaşını asmak için bir ipe takmışlar henuz kaldırıyorlardı.

— Dur, cellat! işte ben geldim. Bu adam benim kefilimdir.

Halk hayret içinde kaldı. İki arkadaş yarı sevinç içinde kucaklaştılar. Hiç kimse bu manzara karşısında hissiz kalamazdı. Kral bile bu parlak haberi heyecanla öğrendi ve ikisini de huzuruna getirtti. Uzun müddet hayretle seyr ettikten sonra:

— Hareketiniz kalbimi meftun etti, dedi. Demek mertlik ve namus boş bir kelime değilmiş, şimdi benim de sizden bir ricam var: Beni de dostluğunuza kabul edin ve üçümüzün kalbi bundan sonra bir kalb olsun.

ŞİRYANLAR VE VERİTLER

İçimde dolaşıyor ateşçisiz bir tiren:
Kalbime ıslak kömür renginde kan getiren
Birbirine eklenmiş uzun bir katar gibi.

Tekerlekler dönüyor, esneyor bütün yaylar;
Bir sapan izi gibi arkada kalan raylar
Sürünüyor tirenin ardından koşar gibi.

Yolun öbür ucunda iki fener yanıyor:
Son kampana çalındı, kapılar kapanıyor;
Hey! yok mu bu tirene geç kalanlardan giren?

Derisi süslü daldal bir yangın nakışiyle,
İçi ışıkla dolu bir yılan akışiyle,
İçimden yeni kalktı pırıl pırıl bir tiren...

Korkuyorum, bıkacak yük taşıya, taşıya;
İki dağdan iki sel gibi karşı karşıya
Akan bu iki katar, artık son günlerinde.

Sıkıntıdan sarınca bir gün saçımı aklar,
İki azgın deve gibi o gün çarpışacaklar:
Bir kör lamba altında ve son makas yerinde

Dijon — *SABRİ ESAT*

Kadın ve Kalb Hakkında

İngiliz edebiyatından Vecizeler.

SULHTE çobanın kavalına ahenk veren aşktır, muharebede galibin küheylanına şan veren de odur; salonda ziynetle gözleri kamaştırır, köyde çemen üstünde dans eder. Aşk sarayda, kulübede, çayırda bayırda hakimdir; yerde faniler, gökte layemutlar üzerine hükmü cari olan odur.

Walter Scott

W. Scott.

TALÂK kanunun en menfur hükmüdür; erkeği ve kadını alçaltan, vefasızlığa, yalana, zem ve iftiraya, bütün diğer pisliklere götüren budur.

Duncan

TAKÎKÎ zevce nerde ise aile ocağı da oradadır. İsterse ışık olarak başının üstündeki yıldızlardan ve ateş namına rutubetli çayırda parıldayan ateş böceklerinden başka bir şey olmasın; yurt onun bulunduğu yerdedir ve necip olduğu nisbette etrafındakilerini kucaklar.

Ruskin

GECE yarısı, yıldızlar yaş dökerken, hayat gözlerinde sönmeden, beraber sevdiğimiz vadiye şitab ederim. Orada düşünmekle zevk alırım ki, şayet ruhlar boşluklardan uçarak bahtiyarlıklarının beşiği olan yerlere gelebiliyorsa, sen de benim yanıma gelirsin ve cennette bile sevgimizin unutulmadığını söylersin.

Thomas Moore

KADIN isminin müradifi za'ftır.

Shakespeare

EĞLENCELERDEN bahtiyarlık bekleyen kadın bedbahttır.

Goldsmith

AŞK nehri dalgasız akmaz.

Shakespeare

İZDİVAÇ hayatında hedefi ta'yin eden erkektir, fakat hedefe götüren kadın olmalıdır.

Walter Scott

KADININ kalbi göklerin bir köşesidir, onun gibi de gece gündüz değişir.

Byron

Byron

HAYAT öyle bir muharebedir ki bedel kabul etmez.

Rudyard Kipling

GENÇLER vefa isterler, ellerinden gelmez; ihtiyarlar vefasız olmak isterler, ellerinden gelmez. Vefa hakkında bilinen bundan ibarettir.

Oscar Wilde

SEVMEK hayatın sevgi olduğuna inanmaktır.

Shelley

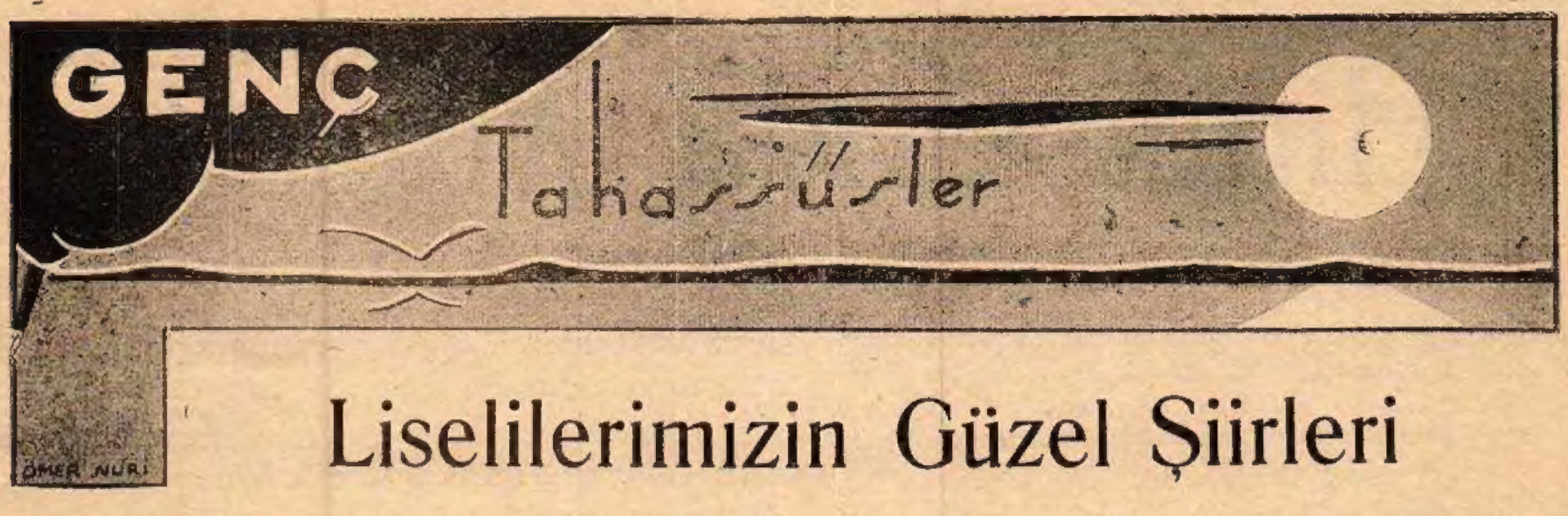

Liselilerimizin Güzel Şiirleri

GEL ÇADIR KUR

Hiç bir kuşun, üstüne konmadığı bir ağaç:
Ömrüm; ne deye kondun bu ağacın üstüne?
Sana kim dedi ömrüm kuşa, şarkıya muhtaç?
Hiç bir kuşun üstüne konmadığı bir ağaç?

Her gün başka ahenkte söylediğin şarkılar
İnandırmıştı beni ömrümün düğününe.
Ne yazık, şimdi her dal hasretinle hışıldar!
Ah, nasıl inanmıştım ömrümün düğününe!

Rüzgâr bir cellât gibi sallarken satırını,
Yapraklar dökülüyor, günler bir bir düşüyor;
Kup kuru bir gövdeye ümitler üşüşüyor.
Hayat bir cellât gibi sallayor satırını!

Gel yine gölgemde kur ömrünün çadırını,
Sen ki benim şeklini sevdiğim ilk baharsın;
Bir doğdun bir de batma, hayatıma kıyarsın,
Gel yine gönlümde kur gönlünün çadırını!

CAHİT SITKI

SERVİLER

Evladını toprağa gömen analar gibi
Bu günde gamlıdırlar, gamlıdırlar yarın da!.
Her ölü için ayrı bir mersiye var gibi
Oğuldayışlarında, oğuldayışlarında!..

Sen yârın gitti deye içlisin mecnun kadar,
Ben ağlarım ardından bir tanecik annemin..
Servilerse herkesin ölüsüne ağlarlar
Uhrevi mezarlığın içinde derin derin!...

ESAT DEMİR AY

MARMARADA GURUP

Pembe renkler üstünde bulutlar uzanıyor
Emmek için güneşin süzülen al kanından,
Sanki taze can almak için sönen canından.

Kanatlarının ucu alev alev yanıyor
Bir mersiye okumak için koşan kuşların;
Kalbi kopuyor sanki o kanat vuruşların.

Korkusundan sararan bir yüze döndü güneş;
Titreyor hayatının sonuna yaklaştıkça,
Titreyor hayatından bir basamak aştıkça.

Muhteşem bir kor gibi denizde söndü güneş...

VAHDET GÜLTEKİN

GURBET

Ne derinden bir bakış ne beni bilen bir yüz,
Görmeksizin günlerce dolaştım gece, gündüz;
Gün sönerken ulaştım bir münzevi beldeye.

Bu yerlere düştüğüm ilk acı günden beri,
Akşam sabah yollarda dolaşarak serseri,
Bekleyorum yurdumdan mektup gelecek deye...

Her gün bir parça daha çöküyor gönlüme gam,
Burda her gün daha çok hazin oluyor akşam,
Dolar çiğerlerime bütün hızıyla gurbet...

Vurur heran göğsümde aynı sızıyla gurbet...

EMİN HALİL

Seyahat edebiyatı numuneleri:

Hindistanda Musikî

MUZAFFER REŞİT

Aşağıda okuyacağınız yazı Pierre Loti nin "İngilizlersiz Hindistan" isimli renk ve şiirle dolu kitabından alınmıştır. Pierre Loti burada Hindistanda bir Mehracanın sarayında dinlediği yerli bir musikî hey'etini tasvir etmekte ve tahassüsatını anlatmaktadır:

AKŞAMIN saat dördüne doğru, yakıcı güneş inmeğe başladığı zaman, zebular tarafından çekilen arabaların içinde ve küçük kafileler halinde çalgıcılar usulca geliyorlar (Mehraca bana sarayının orkestrasını gönderiyor.)

İnce ve narin silhuetleri, artist çehreleriyle, gürültü etmeden yalınayak içeri giriyorlar; kediler gibi hiç ses çıkarmadan yürüyorlar, merasimle reveranslar yapmak için eğiliyorlar ve yerde halının üzerine çömeliyorlar. Başlarında sırmalı tülbentten sarıklar var ve kulaklarında elmas küpeler; bir omuzlarına atılmış ince sırma çizgili ipek şallar göğüslerinin bir kısmını ve ma'deni halkalarla süslenmiş bir kollarını açık bırakıyor. Hafif kumaşlarından ıtır ve gül suyu kokuları intişar ediyor.

Bakır telli büyük çalgılar getiriyorlar: Kıvrık sapı bir canavar başıyla nihayet bulan bir nevi' muazzam gitara ve ya mandolinler. Ayrı ayrı sesler çıkarmaya mahsus gitaraları bir birinden çok farklı; fakat hepsinin kocaman ahenk sandıkları, ve sapları boyunca, ötede beride, sesin te'sirini çoğaltmak için, bir dala dizilmiş büyük meyvalara benziyen içi boş yuvarlakları var. Boyalı, yaldızlı, fildişi işlenmiş bu aletler çok eski, çok kuru ve tannan, çok kîymetli şeyler; sadece manzaralariyle, şekillerinin acayipliğiyle bende esrarla dolu bir te'sir yapıyorlar—Hindistanın esrarı. Bana tebessümle çalgılarını gösteriyorlar; bir kısmı parmaklarla dokunulmak, diğerleri yayla sürtülmek ve başka bir kısmı da üzerlerine sedef bir değnekle vurulmak için yapımişlar; telleri üzerinde siyah bir yumurtaya benzeyen abanozdan küçük bir şey yuvarlayarak çalınanları da var. Bizim garp musikîmizin bilmediği ne incelikler! Muhtelif nağmelerde akord edilmiş dümbelekler ve elbiseleri pek muhteşem olan muganni çocuklar var. Ve bana benim için tab' edilmiş bir program veriyorlar, burada icrakârların garip bir surette ahenktar isimlerinin hepsi ona yakın heceli.

Saat beş. Uyutucu ve rahavet verici büyük tavan yelpazesinin havasını harekete getirdiği ve şimdiden akşam karanlığına gömülen salonda, yerde halının üzerine oturmuş yirmi beşe yakın çalgıcı var, şimdi tamam oldular. Başlayacaklar, çünkü gitaraların sapları ucundaki bütün hayvan suratları yukarı kalktılar. Kocaman boylu aletler kim bilir ne müthiş bir ses çıkaracaklar ve bu dümbelekler ne gürültü yapacaklar! Bekleyorum, ve çok gürültüye hazırlanıyorum. Musikişinasların arkasında kemerli bir kapı beyaz bir dehlize karşı açık duruyor ve batmak üzere olan güneşten altın bir şua' içeri giriyor, Mehracanın askerlerinden — Kırmızı ışık içinde kırmızı sarıklı figüranlar — bu gurup üzerine aks ediyor, halbuki çalgıcılar içerde karanlığın vuzuhsuluğu içine gömülmüş bulunuyorlar.

Konserleri başladı mı? Onları bu kadar ciddî, bu kadar dikkatli ve birbirlerini tetkîk eder görünce insan hakîkaten buna hükm ediyor. Fakat hemen hiç bir şey işitilmeyor gibi... Ah! Evet!... Lohengrin uvertürünün başlangıcında olduğu gibi yüksek perdeden çok uzatılmış ve ancak işitilebilir bir nağme, sonra bu nağme bölünüyor, giriftleşiyor, ve daha fazla ses çıkarmadan ahenktar bir mırıltı baline geliyor. Bu kadar kuvvetli tellerden fışkıran bu adeta sükûti musiki ne hayret verici şey!... Elde haps edilmiş sineğin vızıltısı, bir pervane kanatlarının camlara sürtülmesi, bir yusufçuk böceğinin ihtizarı gibi bir şey... Onlardan biri ağzında ufacık bir çelik alet taşıyor ve üzerinden yanağını ovarak bir kaynak şırıltısına benzer sesler çıkarıyor. Bir çalgıcının âdeta korkuyormuş gibi parmaklariyle hafifçe okşadığı gitaraların en dallı budaklı en kocamanlarından biri uzaktan gelen bir baykuş sesi gibi ve hemen daima aynı nağmeler üzerinden mütemadiyen huhu! huhu! diyor, ve bir başkası pes perdeden kumluk bir sahile hücum eden denizi andırıyor. Dümbeleklerin kenarına parmakların ucuyla temastan çıkan ve güçlükle fark edilen pırtılar var... Sonra birden bire hiç beklenmedik sarsıntılar, iki saniye devam eden çılgınlıklar, ve o zaman teller bütün kuvvetleriyle ihtizaz ediyor, ve başka türlü vurulan aynı dümbelekler altı boş bir zemin üzerinde yürüyen ve gitgide çoğalan fillerin ayak seslerini, yer altında suların gürültüsünü, bir uçurumda köpüren çağlayanı taklid eden derin ve kuvvetli sesler çıkarıyor... Fakat çabucak hepsi sakinleşiyor ve sükûta benzeyen musikî tekrar başlayor.

Yere bağdaş kurmuş ve harikulade gözleri olan genç bir Brehmen dizleri üzerinde kabalığı ötekilerin inceliğiyle bir tezat teşkil eden bir alet tutuyor: içinde çakıl taşları olan alelade bir çömlek, bu çömleğin geniş ağzı çıplak ve kabarık göğsüyle kapanıyor. Bu aletten çıkardığı ses ağzını açık brakmasına ve ya vücudiyle kapamasına göre değişiyor. Parmakları bu alet üzerinde müthiş bir sür'atle hareket ediyor; çıkan ses bâzan hafif, bâzan derin, bâzan da dibindeki çakıl taşları hareket ettiği zaman yağan dolu gürültüsü gibi sert ve kuru.

Bu gürültülü sükût içinden bir gitaranın sesi yükselirse bu daima sadayı bir notadan diğerine götürerek bütün kuvvetiyle yükselen ve ıztırap içinde isyanlaşan bir ihtiras şarkısı oluyor, o vakît dümbelekler bu ihtizazlı şikâyeti örtmeden, esrarengiz bir patırdı yapıyorlar ve bütün bunlar beşer ıztırabının heyecanını bizim mükemmel garp musikimizden daha kesif bir şekilde ifade ediyorlar...

— "Filler geldi!" — Biri dinlemek zevkini ihlal eden bu cümleyi bana haykırdı... Hangi filler canım?... Ah! evet, unutmuşum bile. Bu sabah hint usulünde süslenmiş üstü köşklü bir kaç fil görmek arzusunu izhar etmiştim ve lutufkârane bir şekilde sarayın, ahırlarında bulunan hayvanlardan birkaçının benim için hazırlanması emri verilmişti.

Orkestra duruyor; çünkü fiileri görmek için dışarı çıkmam lazım. Ve daha evin eşiğinde birden bire gurub eden güneşle baştan aşağı aydınlanmış ve kapının dibinde beni bekleyen üç kocaman hayvanın karşısında ve ayakları ucunda bulunuyorum.

Ön cepheden insan ilk bakışta örtüleri altında dişlerin korkunç beyazlığı, siyah çizgili kırmızı acaip hortumları ve aynı şekilde çizgili mütemadiyen yelpaze gibi gidip gelen kulaklarından başka bir şey fark edemeyor. Kırmızı ve yeşil uzun kumaşları kuşaklı köşkleri çıngıraklı gerdanlıkları ve geniş alınlarına düşen altın işlemeli başlıkları var.

Yetmişer yaşında yâni en kuvvetli çağlarında üç muhteşem hayvan-ve bunlar o kadar sakin o kadar alışkan ki; küçük gözleri benim üzerimde, keyfim isterse binmekliğim için ağır ağır diz çöküyorlar.

Pierre Loti

Tekrar sinek vızıltıları ve pırıltıları musikisine döndüğüm zaman akşamın alaca karanlığı salona girmişti.

Gitalardan her biri sırayla sessiz ahenk fasılalarından sonra tek başına kendi ümitsiz şarkısını terennüm ediyor; bununla beraber bu nağmelerin moğol veya çin şarkıları kadar uzak ve bizim anlayamadığımız hüzünleri yok; biz bunları âdeta tamamiyle anlayabiliriz, bu musikî uzun asırlar zarfında bizden uzaklaşmış fakat esas iytibariyle bizden pek farklı olmayan bir insan cemaatinin son derecede asabi hassasiyetine tercüman oluyor; ve çingeneler — filvakî, çok daha kaba bir san'atla — bize bu aynı sıtmalı cümlelerden bir mîktar getirdiler.

İnsan sadaları benim için sona saklanmıştı. Bir biri ardı sıra, narin yapılı çokgenç çocuklar çılgın bir sür'atle şarkı söyleyorlar; onların çocuk sesleri şimdi kırılmıştır ve lihtizar halindedir; insanı ürperten bir başlangıç çaldıktan sonra muganniler idare eden sırma sarıklı bir adam bir kuşu sersemleten bir yılan dikkatiyle başı eğilmiş mütemadiyen onların gözlerinin içine bakıyor; hepsini teshir ettiği, istese taze gırtlaklarını yırtmaya kadar hepsine hükm edebileceği hiss ediliyor.

En son olarak, en meşhur muganniler den biri başladı; bu yirmi beş otuz yaşlarında, dinç yapılı, güzel yüzlü bir adam. Bana sevgilisi tarafından artık sevilmeyen bir genç kızın şikâyetini terennüm edecek ve yüzünün hatlariyle o ıztıraba tercüman olacak.

Yerinden kalkmayarak evvela toparlanıyor ve gözleri mahzunlaşıyor. Ve sonra sadası işitiliyor; sesinin şark gaydaları gibi kavranan nağmeleri var; biraz boğukça kuvvetiyle bu ses en ince perdelerde bile erkek kalıyor. Kalbi burkucu ve benim için yep yeni olan bir tarzda ıztırabın nihayetsizliğini ifade ediyor. Ve yüzün muztarip hareketleri, ince ellerin ümitsiz takallüsleri de çok san'atkârane.

Bu orkestra, bu muganniler mehracaya aittir; elleri kavuşmuş, selam vermek için mütemadiyen eğilen, kedi gibi sessiz yürüyen hizmetçiler dolaşırken, kapalı sarayın mahrem sükûtu içinde onları her gün işitirler... Ah! bu prensin tahayyülleriyle onun hayatın kederleri, aşkın kederleri ve ölümün kederleri hakkındaki telakkileri bizimkilerden ne kadar farklı...

Güneşin hararetini ölçen aletler

Güneşin Muammalarını Halle Çalışıyorlar.

AMERİKA Müttehit Cumhuriyetleri Bahri Taharriyat Laboratuarı hey'etşinası Dr. Ross Gunn, son zamanlarda güneşin mahiyetine ve kâinata dair pek meraklı bir nazariye ileri sürmüştür.

Bu âlimin ifadesine göre milyonlarca volt elektrik güneşi beyaz-ateş haline getiriyor ve bu suretle dünyaya ışık ve sıcaklık veriyor. Güeeşteki elektrik sarfiyatı o kadar fazladır ki şayet para ile satın alınmak icab etmiş olsa, güneşi bir saniyenin milyonda biri müddetince bu halde bulundurabilmek için Amerika Müttehit Cumhuriyetlerinin bütün servetini sarf etmek lazım gelir.

Mount Wilson Rasathanesinden yapılan taharriyat arzda olduğu gibi, güneşin etrafında da bir mıknatis sahası olduğunu göstermiştir. Dr. Ross Gunn bu vakıaları esas ittihaz ederek hesaplara başlamış ve güneşe ait olup şimdiye kadar hall edilmemiş bir takım mes'eleleri iyzah eden bir nazariye kurmuştur.

Güneşten harici fezaya doğru menfi elektrikle mahmul «ion»lar akar. Bunlar güneşin muhitinden geçerken mukavemete uğrarlar. Bu suretle güneşin beyaz-ateş, halinde bulunmasından mütevellit gazları ısıtırlar.

Yapılan rasadat güneşin bâzı garip hallerini meydana çıkarmıştır. Güneş daima sabit bir sür'atle dönmemektedir.

Dr. Gunn un nazariyesi bu esrarı iyzah etmektedir. Elektriğin te'siri ile güneşin muhitinde bir rüzgar hasıl olur. Bu rüzgâr hattı istivada çok hızlı, kutuplarda bil'akis yavaştır.

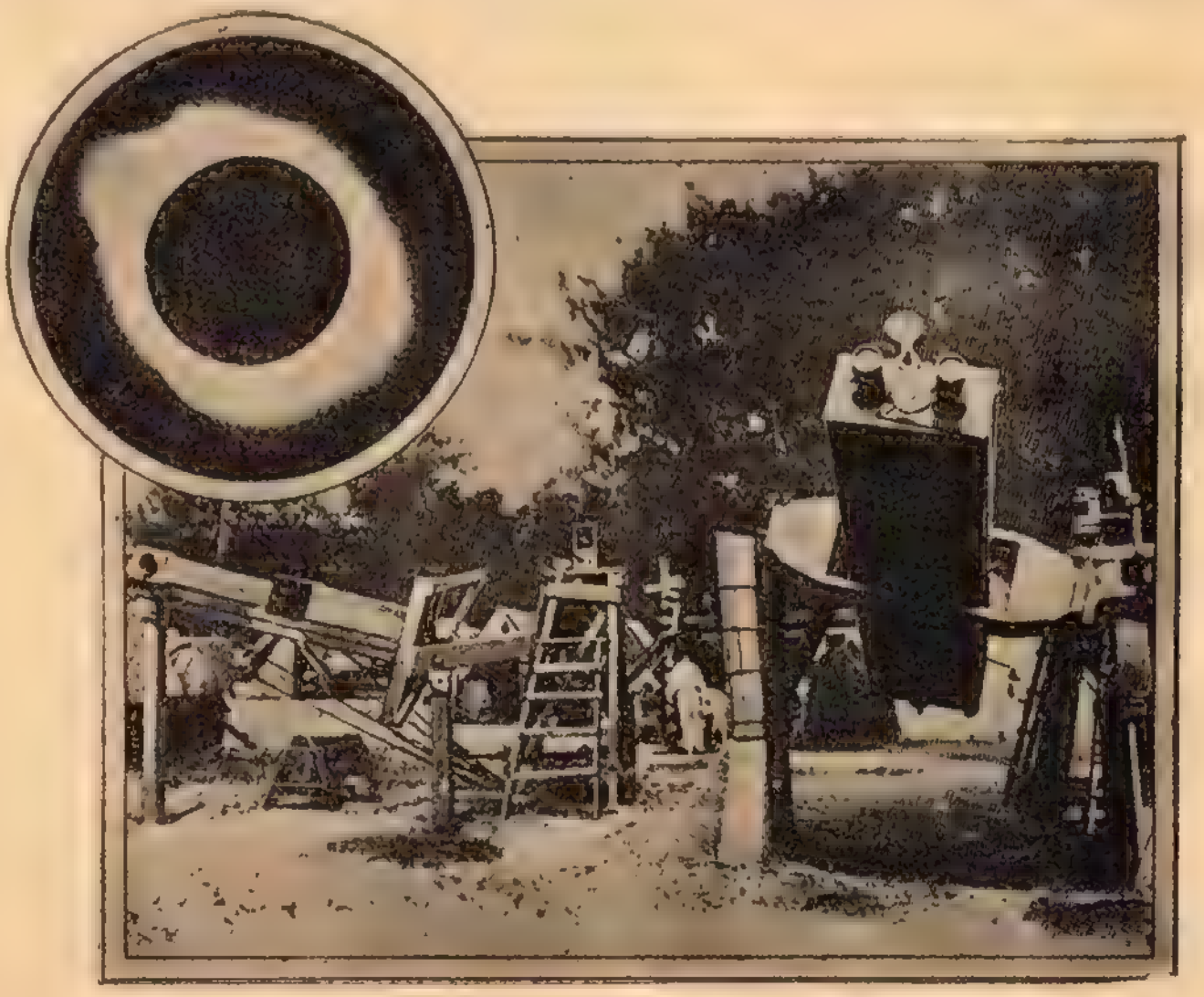

Sağda Einştein-cihazı.— 1250 Kg. ağırlığındadır.

vaş eser. Doktor diyor ki: «Dünyadan bakan bir rasıt güneşin yalnız muhitini göreceği için, bu sür'atli rüzgârı güneşin kendi hareketi-devraniyesine inzimam etmiş görür, bu suretle güneşin hattı-istivasında vakî' bir noktanın kutupta vakî' bir noktadan daha çabuk döndüğüne zahip olur.»

Rüzgârın sür'atinde hasıl olacak tehalüf de hareketi-devraniye sür'atinin azalıp çoğaldığı yolunda bir galatı-his uyandırır.

Dr. Gunn güneşin sathından çıkan elektrik cereyanının vüs'atini ve bu müthiş kuvvet akışını güneş muhitinden geçirmek için iktiza eden voltajı dört yüz bin bilyon bilyon (yâni dördün önünde yirmi üç sıfır) olarak hesab etmiştir ki Müttehit Cümhuriyette mevcut bütün müvellidi-elektrik makinaları son sür'atle işleseler hasıl edecekleri cereyan, buna nazaran, Atlantikin bir çiy damlasına nispeti gibi kalır.

Bu müthiş elektrik cereyanı nereden doğar? Bu elektrik ziyasını, bilyon bilyon seneden fazla bir zamandan beri yakmakta devam eden kuvvet nedir?

Dr. Gunn bu kuvvetin tahtel-atom tahavvül, yâni maddenin enerjiye inkîlabı hadisesi olduğunu söyleyor. Bu hadisenin bütün kâinatta devam edip gittiği ma'lûmdur. Güneş bu suretle milyonlarca senelerden beri, kül brakmadan kendini yakmaktadır. Yanan mîkdar saniyede 4 milyon tondur. Güneş bu suretle elektrik cereyanı vasıtası ile ziya ve enerjiye inkîlab ederek zayi' olmaktadır.

Bu meraklı nazariyelerin ortaya atılması üzerine güneşin esrarına nüfuz etmek arzusu birçok hey'etşinaslarda yeniden uyanmış, bu hususta ciddi tetkîkata başlanmıştır.

Bu cümleden olmak üzere geçen sonbaharda güneşin tutulma hadisesini layıkı ile tetkîk edebilmek için Bahrı-Muhiti-Kebirin cenubuna küçük bir fen hey'eti- giderek ancak 93 buçuk saniye sürecek olan bu hadiseyi müşahede etmiştir.

Tetkîkatın mükemmel bir surette yapılabilmesi için adaya birçok mükemmel vesait götürülmüş ve bir de «Einstein (aynştayn)» cihası te'sis edilmiştir. Ma'lûm olduğu üzere bu meşhur Alman alimi yıldızlardan arza gelen ziya huzmelerinin yolda güneşin te'siriyle düz istikametten inhiraf ettiklerini iddia etmiştir. Bahs ettiğinin ne dereceye kadar doğru olduğunu tahkîk maksediyle bu seferi yapmıştı. Hadise en iyi bu adadan görüleceği için oraya kadar zahmet ihtiyarından çekinilmedi. Müşahededen alınan neticeler üzerinde uzun uzadıye çalısılmaktadır. Fakat hüküm ancak iki üç sene sonra verilebilecektir.

Şunu da söyleyelim: bilhassa son bir asır zarfında yapılan bütün gayretlere rağmen güneşe ait birçok hakîkatler henüz sır olmaktan kurtulamamıştır.

Güneşin üzerinde görülen lekelerin azalıp çoğalması dünyanın ahvali-cevviyesini yakından alâkadar etmektedir. Güneşin üstündeki lekelerin nispeten belirsiz bulundukları diğer iki seneye nispetle yüzde on sekiz nispetinde artmıştır. Hattâ deniz sigorta şirketleri bile vapurları sigorta ederlerken bu lekeleri nazarı-iytibara almaktadırlar.

1926 senesinde güneşte bir leke zahir olmuştur. Bu leke muazzam bir çukurun peyda olduğuna alamettir, o kadar büyük bir çukur ki içine arz cesametinde on iki büyük seyyare alabilir. Bu lekenin zahir olması birkaç sene Amerika Müttehit Cumhuriyetlerinde müşahede olunan mıknatisi teşevvüşatın doğrudan doğruya sebebi olarak gösterilmektedir. 1926 senesi İkinci kânununun 20 nci günü öğleye yakın Müttehit Cumhuriyetler dahilinde bütün telegraf muhaberatı felce uğramış, Atlantik üzerinde de telsizle muhabere güçleşmiştir. Güneşin lekeleri doğrudan doğruya arza teveccüh ettiği zaman, dünyada mıknatisi teşvevvüşat fazlalaşmaktadır.

Güneş lekeleri hakkında tetkîkata henüz başlanılmıştır. Şimdiye kadar bir muamma hall edilmişse, daha yüzlerce muamma, sırrını henüz ifşa etmiş değildir.

Amerikada Halk Mektepleri

Yazan :
KÂMRAN ŞERİF

ÜMMİLİĞİ yalnız bizim memleketimize has gerilik zann etmeyin. Hayır, hattâ dünyanın en müterakkî memleketi olan Amerika Müttehidesinde bile ismini yazmaktan âciz yaşlı başlı insanlar var.

Bundan yirmi sene evvel Amerika Müttehidesinin Kentuki Cümhuriyeti dağlarında ümmilere okuma yazma öğretmek maksadiyle ilk gece dershanesi açılmıştı. Harf inkîlabından sonra memleketimizde açılan millet dershanelerinde olduğu gibi bu dershanelerde akşamları okuma yazma bilmeyen büyüklere, biraz evvel çocuklarının çıktıkları sınıflarda, biraz evvel çocuklarına ders vermiş olan muallimler tarafından ameli usullerle okuma yazma öğretilmeğe başlanılmıştır. Bundan yirmi sene evvel bir dağ başında başlamış olan bu hareket, son on sene zarfında şümulünü arttırarak bütün memlekete sirayet etmiş ve ümmiliğe karşı açılmış bir mücadele haline gelmiştir.

Bu mekteplerde, on sekizinden seksenine kadar kadın erkek okuma öğreniyorlar. Bu sayede o yaşa kadar isimlerini yazmaktan âciz ihtiyarlar, çocuklarının mektuplarını okuyorlar, hattâ gazeteleri bile ta'kîb edip dünyada olan biten şeyleri haber alıyorlar.

Büyüklere yazma okuma öğretmek zann olunduğu gibi güç değildir. Yaşlıların kafası yeni şeyleri güç aldığı fikri bugün eskimiştir. Zaten bu hususun şimdiye kadar ihmal edilmiş olmasının sebebi de «Ağaç yaşken eğilir!» sözüne lüzumundan fazla kîymet verilmiş olmasındandır. Çocuk yeni şeyleri adeta gayrışuuri bir tarzda öğrenir. Fakat ümmi ebeveyn çocuklarının birkaç senede edinebildikleri okuma yazma iytiyadını birkaç haftada elde edebilirler. Çocuğun bilgisi hayattaki tecrübeleriyle birlikte ilerler. Halbuki büyük insan hayatta çok şey görmüş geçirmiştir. Onun için gördüğü, bildiği şeyleri yazı halinde yazmak ve okumak büyük bir insan için güç bir iş değildir.

"Ay-Işığı hanımı", Cora Wilson Stewart

Bundan on sene evvel muhtelif memleketlerde ümmilerin nisbetini, gittikçe artmak suretiyle, gösteren listede Amerika onuncu geliyordu. Hattâ onuncu gelmek için de İngiltere ile Gal eyaletini bir memleket saymak iycab ediyordu. Halbuki Almanyada ümmilerin nisbeti yüzde 0.5 idi. Daha pek az evveline gelinceye kadar Amerika Müttehidesinde beş milyon ümumi hemşeri vardı.

Son on sene zarfında, kadın erkek milyonlarca insanı kapısının önünden ilerisini görmez

bir halde brakan cehaletle mücadele hususunda «Ayışığı mektepleri» denilen gece dershaneleri pek mühim bir rol oynamıştır. Bu hareket 1911 senesinde Kentuki Cümhuriyeti dahilinde Rowan Country mevkîinde «Ayışığı Hanımı» (moonlight lady) diye anılan Cora Wilson Stewart ismindeki kadın tarafından başlanılmıştır. Madam Stewart bir kır çocuğudur. Ebeveyni tahsilin kîymetini bildikleri için kızlarını hakkîyle okutmuşlardır. Cora Wilson on altı yaşında muallim olmuş ve kendinden küçük biraderleriyle hemşirelerinin tahsilleriyle meşgul olmuştur.

Bir kaç sene zarfında genç kız Rowan Country de kız mektepleri müfettişi oldu. O zaman teftiş dairesi dahilindeki bütün muallimler ve mektep kızları ile temas neticesinde memleketin en büyük derdini anladı. Diğer Cümhuriyetler de ikamet eden yetişmiş çocuklarına mektup yazamayan birçok analar tanır. Bu anneler çocuklarından aldıkları mektupları okutmak için ârızalı yollarda saatlerce yürûyerek «Miss Cora» ya geliyorlardı. Birçok orta yaşlı adamlar gazete okuyabilmek için her fedakârlığı göze aldırıyorlardı. Dağ çiftliklerinde çalışan ve derilerini uzak piyasalara sevk etmek üzere kapanla hayvan avlayan birçok delikanlılar işlerine dair bâzı lüzumlu mektuplar yazdırmak için dağ tepe aşarak kendisine geliyorlardı. Rowen Country mektepleri yeni açılmış oldukları için yirmi yaşındaki gençlere vaktiyle mektebe gitmeğe imkân bulamamışlardı.

İhtiyarlığında mütnevver olan bir çoban

Ay-ışığı Mektebi

MADAM CORA STEWART birşey düşündü ve düşündüğünü muallimlere söyledi. Büyükler için kırda gece mektebi açmak o zamana kadar kimsenin aklından geçmemişti. Muallimler kabul ettiler. 1911 senesinde ilk kır mektebi açıldı. Kısa bir devrei - tedrisiye esnasında okuyup yazma dersi almak için üçyüz kişinin toplanacağı ümid ediliyordu. İlk gece bin kişiden fazla insan geldi. Herkesin gece mektep ittihaz edilen yere kolayca gelebilmesini te'min için bilhassa mehtaplı bir gece intihab edilmişti.

Ders hararetli oldu. Gayret hususunda talebe ile hocalar yarışa çıktılar.

Çocuklar analarına babalarına yardım ettiler. Aileler arasındaki eski kinler unutuldu. Bir rahle üzerine oturup aynı kitaptan okumak eski düşmanları birbirlerine ısındırdı. O ne gayret, ne doymak bilmeyen bir arzu idi! İlk mektubu yazabilmek ne saadetti! Çocuklar ümmi bildikleri analarından, babalarından ilk mektubu alınca ne sevineceklerdi!

Bir saatte okuma yazma!

ERTESİ sene Ayışığı mektepleri büyüdü. Rowan Country de 1.600 kişi mekteplere devam ediyordu. Bu suretle hareket yavaş yavaş hudutları aşmağa başladı. Valiler ve adliye teşkilatı işle alâkadar oldu. Başka maksatlarla teşekkül etmiş müeseseler faaliyetlerini bu vadiye döktüler.

Bu suretle o zamana kadar cehalet mahbesinde yaşamış insanlar için halâs kapısı açılmış oldu. Artık bu kapının tekrar kapanmasına imkân yoktu. Zindandan fırlayanlar alabildiklerine gidebileceklerdi.

Okuma yazma çok kolay öğreniliyordu. Bunun için hattâ kıraat kitabına bile lüzum kalmayordu. Muallim bâzı cümleleri yayvan satırlar halinde kâğıt üzerine makina ile veya elle yazıyordu. İlk derse methal olan bir mükâleme nümunesi gösterelim:

Hoca— Bana sor, okuyabilir miyim?

Talebe— Okuyabilir misin?

Hoca (matbu' cümleyi göstererek)—İşte sorduğun sual bu. Buna bakarak suali tekrar et.

Talebe (okuyarak)— Okuyabilir misin?

Hoca— Sor bana, yazabilir miyim?

Talebe— Yazabilir misin?

Hoca (matbu' satırı göstererek)— İşte sorduğun sual bu. Buna bakarak suali tekrar et.

Bu suretle talebe bu cümleleri teşkil eden kelimelerin şeklini hemen ezberleyor ve bu ke-

limeleri gördüğü yerde tanıyor (1). Yarım saat içinde böyle dört cümle öğrenen talebe cümleyi tersinden de okuyabiliyor ve bir saat içinde sekiz on kelimeyi eyice ezberleyor.

Büyüklere mahsûs bir kıraat sergisi vardı. Annelere mahsus kitapta kadınları alâkadar edecek birçok faydalı ma'lûmat veriliyordu. Erkekler de kendi kitaplarında bir çok zirai ma'lûmat buluyorlardı. Bu suretle bir taşla birkaç kuş birden vurulmuş oluyordu.

Hep Gönüllü !

BİDAYETTE herkes bedava hizmet etti. Kitap ve defterler iane ile alındı. Madam Stewart para ile konferans veriyor ve hasılatı mektebe tahsis ediyordu. Bu suretle para toplandı, fakat ancak darı darına yetişecek kadar.

Zenginlerden Juluis Rosenwald ümmilikle mücadele işi ile alâkadar olup 200.000 dolar teberruatta bulundu.

Diger Cümhuriyetler de ümmilikle mücadeleye başladılar. Herkes 1930 tahriri-nüfusunda ümmilerin adedini haddi-asgariye indirmek için mücadeleye iştirâk etmek isteyordu.

1930 Tahririne Hazırlık

BU suretle Kentuki Cümhuriyetinin ucra bir köşesinde başlayan münferit hareket birkaç sene zarfında umumi ve milli bir hareket şeklinde şümullendi ve nihayet merkezi Washington da olmak üzere Milli Ümmilik Ehli-salibi ismi verilen geniş harekete in-kîlab etti.

(1) Bu cümleler İngilizce de tek kelimelerden müteşekkildir: "Can you read?" gibi.

Bundan bir sene evvel Reisicümhur Hoover ümmilikle mücadele işini Dahiliye nezaretinin vazifeleri meyanına soktu ve ayrıca Düveli-Müttehide namına bir de komisyon teşkil etti.

Cora Wilson Stewart ümmilikle mücadele komisyonunun müdürüdür. Komisiyon reisi Wilburun odasının yanındaki odada oturur. Son zamanlarında daha bu yaz dağ mekteplerinde okuma yazma öğrenmiş kimselerden kendisi birçok mektuplar almıştır.

Kendisi bütün gece mekteplerini birer birer dolaşıyor ve teftiş ediyor. Talebe Madam Stewart a muntazaman mektup yazarlar. Talebe aynı zamanda komisyon riyasetine de mektup yazıp kendilerine verilen kitaplar için teşekkür ediyorlar. Bu mektupların hepsine muntazaman cevap verilir.

Alınan Neticeler

BU mücadelede en fazla gayret gösteren dört cümhuriyetten Georgia 40.848, Alabania 41.726, Cenubi Carolina 49.145 ve Lomisiana 108.334 ümmi kimseye okuma yazma öğretmiştir. Bu dört hukûmette cem'an 240.070 kişi ümmilikten kurtarılmıştır. Diğer hukûmetlerde de buna yakın neticeler alınmıştır.

Amerikada ümmilikle mücadele henüz bitmemiştir. Yalnız çok iyi başlamıştır. Cora Stewart ile arkadaşlar mucadeleyi terk etmeği akıllarından bile geçirmeyorlar. Bil'akis bütün Amerikada tek bir ümmi brakmamak azmiyle yeni bir mücadeleye hazırlanıyorlar.

Ay-ışığı mektebinde bir dershane

Muhit in İlavesı

ON ASIRLIK BİR NEFİS ESER

Kaya Billurundan Kesme Surahi

Mısırda Galip Aziz Billahın sarayına ait asardan (975 - 996)

Memleketimizin en eski tarihi

HİTİTLER

Maarif Vekâleti Asarıatika ve Müzeler dairesinden Demir-candar oğlu Avni Ali Bey ahiren kadim Hitit şehri «Kargemiş» ve havalisinde bir tetkîk seyahati yapmıştır. Son zamanlarda tarih sahasına çıkan ve Türk oldukları hakkındaki ümitler yüzde yüz derecesine varan bu kavme ait tetkîkatını Avni Ali beyden *Muhit* için rica ittik. Bu birinci makalede Hititler hakkındaki bütün tarihi ma'lûmat hulâsa edilmiştir.

— I —

(Yazı ve resimlerin her hakkı mahfuzdur)

HİTİT, HATI VEYA KETİLER

Tarih sahasında yeni bir kavm-Araştırmalar-Tarihi ma'lûmat-Hititlerin yaşadıkları diyarlar.

ELLİ altmış sene kadar evvel, o âna değin ya büsbütün meçhul kalmış ve ya ehemmiyet verilmemiş olan, umumi tarihlerde bir kavm olarak bile gösterilmeyen çok kadim, medeni ve kuvvetli bir millet, miylattan 10-20 asır ve daha evvelki zamanları dolduran akvam arasından, birden bire tarih sahasına çıkıverdi:

HİTİT, HATI veya KETİ ler...

Kadim Mısr halkı, Sincar ve Mezopotamya, Filistin ve Suriye havalisinde çok kadim medeniyetleri ile tanınmış olan SUMMER ler, ELAM lar, AKAT lar, KALDANİ ler, ASUR ler, AMURU lar, MİTANİ ler gibi bir çok kavmlar arasında bu nevzuhur milletin de büyük bir mevkii olduğu ve beşerin kadim ve muazzam varlığında onun da çok ehemmiyetli bir medeniyet yarattığı tezahür edince büyük alimlerin, müverrihlerin ve arkeologların dikkati bu yeni kavmin üstüne çevrildi ve bu sayede tarih yeni ve şanlı bir sahife daha kazandı.

Altmış seneden beri ilme vucutlarını vakf etmış pek çok alimler bu kavmi tetkîk ettiler; ikamet ettikleri kıt'aları gezdiler, kazdılar; fakat elde edilen netice, maalesef, sarf edilen emeklere nisbetle çok az ve noksan oldu.

Filhakika, elli altmış seneden beri ve bilhassa bu günlerde Hitit varlık ve medeniyeti etrafında oldukça vasi' bir mesai şebekesi teşekkül etmiş olmasına rağmen istihsal edilmiş olan neticeler hiç de kat'iyet derecesine varmış hakîkatlar değildir.

Esasen, farazi aksamını çıkaracak olursak, umumiyetle tarihi-kadim, bize pek az şey öğretir: tarih olmasına rağmen ekseriyetle ilmi hakîkatlardan ziyade efsaneye ve faraziyelere istinad eder.

Hitit veya Hatı lar hakkındaki ma'lûmat da işte bu kabildendir.

Kuvvet ve meknetiyle kadim Mısır tarihine karışan, Mısırlıların Suryeye yerleşmesine uzun zamanlar mukavemet eden ve o devrin muazzam milletlerinden birinin idare merkezi olan Babili zapt, yağma ve tahrib eden (1) oldukça vasi' teşkilâtlı ve bütün Anadolu ile (2) Asuriye, Amanus dağlarında ve Toros dağları eteklerinde, Oron «El'asi» nehri vadisindeki vasi' arazide (3) Asırlarca müddet hakimane yaşamış ve akalli bin senelik vakayi'de yüksek siyasetiyle (4) temayüz etmiş bir kavmın altmış sene evvelimize kadar meçhul kalmış olmasına haylı müşkilatla inanılabilir.

Diğer taraftan dini rivayetlerin karışmasiyle serapa masal ve efsane haline gelmiş olan, fakat aslen İbranilerin Homerik manzume ve destanlarından başka bir şey olmayan «Kitabı-mukaddes» de bu kavmden pek çok bahs etmektedir (5).

1.— The Land of the Hittites, Londres, 1910 C. Garstang.— Geschichte des Altertuns. İkinci tab'ı, 1909, 1—2. Ed. Meyer.— Reich und Kultur der Chetiter, 1914, Ed. Meyer.

2.— Garsting, Meyer, Puhştayn, Reber ve Kargemiş hafriyat raporuna Hogart tarafından yazılan tarihi dibace ve Baron von Oppenheim tetkîk edilsin. Ben bu hususiaki noktai-nazarımı ileride tevsîk edeceğim.

3.— Edmond Pottier (L'Art Hittit) namındaki eserinde, o zamana kadar dermeyan edilen fikirlere istinaden Hitit leri Surye ve Anadolu Hititleri olarak ikiye taksim etmektedir. Mumaileyh bu fikrin ilk mürevvici olmamakla beraber kuvvetli bir müdafiidir. Bu nazariyenin muakkîpleri, Surye Hititlerine Asuriye, Amanus etekleri Oront vadisini hudut göstermekte ve Anadolu Hitilleri için de (Halis) Kızılırmak nehrinin şark sahillerinden şarka ve cenuba doğru bir memleket tahsis etmektedirler. Fakat bugünkü müşahedata nazaran bu tefrik, tahdit ve tahsis doğru değildir. Bunu ileride tevsîk edeceğim.

4.— Meyer, Garsting, Maspero, Murgan ve diğerleri.

Benim fikrimce Mısır ile muahede akti, Mitani ve Amuru larla ittihat, ibda' edilen "Cemahiri-müttahide„ o zamana göre yüksek bir fikri-siyasi ve haylı kuvvet ifade etse gerektir.

5.— Kitabı-mukaddes:

Tekvin. Bap 15, fıkra 20; bap 16, fıkra 14; bap 23, fıkra 3-10.

A'dat. Bap 13, fıkra 29; bap 21, fıkra 22.

Şu halde bu kavme meçhuliyet atf etmek hiç de doğru değildir (6). Belki ciddi ve ilmi bir tetkîk sahasından hariç kalmış ve belki de küçük bir kabîle telakkî edilerek ehemmiyet verilmemiştir.

Fakat son zamanlarda bu kavmin büyük bir medeniyet sahibi olduğu müteaddit alimlerin tetkîkatiyle meydana çıkmış ve yapılan hafriyat ve tetkîkler bu sahada haylı kîymetli, fakat noksan mahsuller vermiştir.

Tetkîkata, hafriyata saha olan mevkî'ler sırasiyle şunlardır:

Zencirli, Koyuncuk, Kadeş, Sakçagözün, Boğaz köy, Höyük, Kargemiş, Aslan tepe, Gültepe, Nemrut dağı, Alişar ve en sonra da Gâvurkale dir (7).

Bu tetkîk ve hafriyattan alınan neticeler, bütün tarihi vakayii ve bu kavmın bütün hayatını aydınlatmamakla beraber, ne kadar az ve nakâfi olursa olsun, bizce kat' edilmiş, oldukça kîymetli bir merhaledir. İşte bunlardan sonra yazılan eserler, bize hakîkî bir Hitit varlığı göstermektedirler (8).

Nemrut dağı harabelerinden bir Hitit abidesi [Sütunlar İonien stilinin menşeini gösteriyor]

Bu âna kadar Hitit ler hakkında yüzlerce eser yazılmıştır. Fakat, eserlerin bu çokluğuna bakarak bu millet hakkındaki ma'lûmatımızın bir incir çekirdeği dolduracak kadar fazla olabileceğini ümid eylemek hiç de doğru değildir. O yüzlerce ciltleri dolduran bütün bu vasi' ma'lûmat şu dar çerçeve içerisinde icmal edilebilir:

« Miylattan yirmi asır evvel Hitit ler şimali Suriye de yerleşmişlerdi. Babili istiylaları kablelmiylat 1925 senelerine musadiftir.

Yeşu. Bap 10, fıkra 11.

Hakimler. Bap 3, Fıkra 5 ve ilah..:

Bu fıkralarda Hatı oğulları, kavmi olarak bu nam sık sık geçmektedir. Yalnız şayanı-dikkat bir nokta vardır. Oront (Nehrül'asi) üzerinde ve nehrin menbaına yakın " Kadeş „ Hitit şehrinin mevkîi "Kitabı-mukaddes„ te yanlış gösterilmektedir. Mısırdan gelen Beni İsrail in evvela şimale çıkarak, sonra cenuba, Filistin e inmeleri akla ve mantıka muvafık gelemeyor. Bu bir sehivden ziyade ravinin cehlinden ve bu rivayetlerin not edildiği, takrir olunduğu zamanlarda artık "Kadeş „ in ölü şehirler arasına girmiş olmasından ve mevkîinin bihakkîn ta'yin edilememesinden münbais olsa gerektir. Belki de kitabı-mukaddes Sami denilen akvamın Frat vadisine ve oradan da Suriyeye inmelerine tekaddüm eden göçebelik zamanındaki ilk muhaceretleri. Mısır huruciyle karıştırmaktadır. Bu halde Kadeş Miylattan 30-40 asır evvel mevcut bir şehirmiş demektir.

6.— Eyi tetkîk edilecek olursa bu kavme ait ihticaca salih pek çok kadim neşriyata da tesadüf olunur. İstrabon ile Herodot un bu kavmı tanımamış olmaları, ademi-mevcudiyetine kanaat vermeğe kâfi bir sebep teşkil etmez. Nazarımızda bu iki müverrih ile İbnihaldun arasında, eğer bir fark varsa her halde bu, sonrakinin lehindedir. İbnihaldun bu kavmden bahs etmiştir. (İbnihaldun dan Abdüllatif Suphi efendi tarafından "Miftahül'iber„ namiyle terceme edilen eserin on beşinci sayıfasındaki Türk Şecerenamesinde "Heyatıla" ve "Elhata" şeklinde zikr edilen isimlerin bugün Hitit dediğimiz kavmın namı olmadığını ne ile isbat edebiliriz). Arapların bâzı Türk kabaili için de "Heytal" ve cem'i olarak "Heyatıla" namını vermeleri ayrıca tetkîka değer bir ehmmiyet arz etmektedir. Bu husus ile sonra meşgul olacağız.

Kâtip çelebinin Cihannuma sında (Sahife 165, fasıl 21), umumi tarihlerde "Kara hatay" olarak tanıdığımız ölke ve sekenesinden bahs olunurken, "Hanbalık"ı idare merkezi yapan bu türklere Hatay, Katay ve Hata denildiği söylenmektedir.

Bu kavmın Türklüğu hnsusunun tetkîkîni sonraya brakarak şimdilik bu isimlerdeki ayniyeti zikr edeceğim.

Bu kadim neşriyat arasında : Silsilename, Ta'rifül'ümem, Nisepnamei-mülûk, Mir'atül'iber gibi eserler de kayde layıktır.

7.— Geçen sene Gazi Hazretlerinin teşvikleriyleGâvurkale de Alişar hafiri Amerika nın Şikago Darülfünunu şark enstitüsü profesörlerinden Von der Osten tarafından bir sondaj yapılmış, Hititlere dair emareler bulunmuştur. Esasen burada Hitit eserlerinin mevcudiyeti evveldenberi ma'lûmdu.

8.— Bu eserler meyanında benim görebildiklerim:

The Land of the Hittites, Garstang, 1910.

ve yine aynı muharririn Vedide Hakkı Baha Hanım tarafından ahiren terceme edilerek Türk ocağınca neşri derdest olan (Hitit İmperatorluğu).

Ve: Reich und kultur der Chititer, Meyer. 1914.

Ve: D'Après Charchemish, Perrot.

Ve: The Dawn of history Meyer, 1915.

Ve: Chetiter, Meyer.

Ve: Hethitische kunst, Puchstein, 1890.

Ve: Die Stellung de Hethiter in der kunstgeschichte; Reber, 1914.

Ve: Der Orient und die frühgriechische kunst, Poulsen, 1912. gibi ve daha bilmediğim oldukça kîymetli olanları vardır.

Bir müddet sonra, yâni miylattan bin yediyüz sene evvel Mısır ı Hiksoslar istiyla ediyor. Bu kavmin Hititler olduğunu iddia eden muharrirler yok değildir (9). Ve ben bu iddiaların muhîk olduğunu kabulü zaruri görüyorum.

Hiksoslar ın Mısır dan tartlarından sonra (10) Suriye de tam beş asır müddetle iki kavm, Hitit ler ve Mısırlı lar çarpıştılar.

Daha sonraları (Kablelmiylat 1370) büyük Hitit İmperatoru (Shoubbi-louliouma) şubbi-luliyuma, Mitani ve Amuru ları da idaresi veya te'sis ettiği İmperatorluğun vahdet ve çemberi içine alarak büyük bir Hatı (Hitit)hukûmeti ve hattâ, bir cemahiri-müttahide teşkil ediyor. Bu büyük hükûmdar (K.M. 1345) tarihinde vefat ettiği zaman Hitit ler oldukça vasi' bir kıt'ai-arzı işgal ediyorlardı. Bu büyük İmperatorluk Friçya (11), Bahrisiyah, Asuriye, Filistinle hem-hudut gösterilmektedir. Bu zamanlardadır ki bir asır müddetle ta Frat nehri sahillerine kadar uzanan Mısır hakimiyeti cenubi Suriye ye kadar çekildi. 1295 senesinde, Mısırlıların istiyla hırsları «Kadeş» civarında ikinci Ramzes le Hititler arasında müthiş bir harp vukua getirdi. İki taraf da oldukça zedelendi. (1279 K.M.) da Şubbiluliyuma nın haleflerinden Hatusil «Khattousil» firavun ikinci Ramzes le bir muahede akt etti. Yüksek bir fikri-siyasi ile hazırlanmış olan bu muahedename gümüş bir levha üzerine ve ayrıca steller üzerine yazıldı. Bunda Mısır hükûmdarının tefevvuku görünmektedir; fakat Hititlerin de itaat altına alınmış bir millet olmadığı ve iki kavm arasında müsavi şartlı bir muahede olduğu da barizdir.

Nemrut dağı harabelerinden : Aktaş heykel başları

Bir kaç sene sonra Hatusil kızını Ramzes le evlendirdi. Mısır abidatı arasında bu hususta oldukça sarih eserler vardır.

Ezcümle Kral Hatusil ile kerimesinin firavun ve Mısır ma'budu-a'zamı huzuruna çıktıklarını tasvir eden bir dikili taş (Stèle) bu meyanda zikr olunabilir (12.)

Hatusil in kızlarından birisinin çok hasta düşmesi üzerine firavun ikinci Ramzes baldızının tedavisi için kendi tabibini gönderdi.

Hatusil in halefi (Doudhalia) Dudaliya (Kablelmiylat 1255-1200) zamanında şimali Anadolu da, Kafkasya da Hititler tarafından işletilen demir ma'denleri hususunda bu iki hukûmet arasında bir münakaşa oldu. Bu hükûmdarın firavuna gönderdiği som demir bir kılıç çok ziyade nazarı-dikkatı celb etti.

Kablelmiylat 1100 senesine doğru Asuri hükûmdarı birinci Telat Felasar(1.Tiglath-Pileser, Teglath-Phalasar) Kargemiş civarında Hititlerin memleketine girdi (13.) ve zahmetsizce bu kavmı itaati altına aldı (14.)

Bu tarihten sonra artık bu havalide Hitit hakimiyetine tesadüf edilmeyor; daha muahhar zamanlar, daha karanlıktır (15.) Bunun aydınlanması için, Hitit Hiyeroglifinin tamamiyle okunması lazımdır (16.)

Bu kadar cüz'i bir ma'lûmat ile Hititler hakkında fazla bir ihtisas iddia etmek elbette varid olamaz. Biraz

9.— The down of History, Meyer, 1915, S. 126.
Ve: Chetiter, Meyer, S. 48, Not; 1.

10.— Nereye? Her halde bu kavm dünya haricine koğulmuş değildir. Mısır lılar bunların peşi sıra Suriye ye giriyorlar ve orada karşılarına çıkanlar Hitit ler oluyor. Burada bir tezat var. Hiksoslar bu iki kavmin mücadelesi arasında erimiş olabilirlermi? Hiç bir kavmin bir anda yok olabildiğine dair hiç bir tarih bize bir tek misal bile göstermeyor.

11.— Friçya lıların Hititlerle muasır olup olmadığını tetkîka luzum bile yoktur. Buna muahhar taksimat nazarı-iytibara alındığı ma'nası verilse bile böyle bir tahdit yine mefhumsuz kalır.

12.— Ed. Meyer, Chetiter, S, 76, Resim 58.
Ve Cowley, S. 37 resim 24.

13.— Pseudo-Hethitische Kunst, 1890, Puchstein.

14.— Bu tarihi bir parça daha sonraya ta'lîk edenler de yok değildir. Filhakîka bu müddeada iki asırlık bir tekaddüm olması ihtimali mevcuttur; yâni kablelmiylat dokuzuncu asra ta'lîk daha doğrudur. Bu tarih, muahhar iddialardan olduğundan Puhştayn ın iddiasından ziyade ihticaca salih telakkîye şayandır.

15.— Fakat bu Asuri istiylası önünde Hititlerin tamamiyle mahv olduğunu değil, orta Anadolu ya çekildiklerini kabul etmek daha doğrudur.

16.— Bu yazının okunduğu hakkındaki iddialar sadece gülünç bir şakadan başka bir şey değildir. Bu yazıyı okuyabilmek için bugün ta'kîb edilen yollarda yürümek doğru değildir.

Nemrut dağı harabelerinden: (Çehrelerin çizgileri fevkalade san'atkâranedir).

Bir Hitit abidesi.

sert olmakla beraber, Avrupa lı muharrirlerin nazariyelerine fazla ümit bağlamanın hata olduğunu söyleyeceğim (17.)

Bizim bu hususta ki tetkîkat ve müşahedatımız da çok fazla bir kîymet taşıyamaz. Maamafih bütün rivayetler ve bu rivayetlere müstenit neşriyattan daha ziyade mevsuktur; hiç olmazsa biz görerek söyleyoruz, ezbere değil.

Esasa girmezden evvel, bir kaç noktayı, bilhassa zikr etmek isterim:

Evvela, Hitit İmperatorluğunu ikiye taksim etmek, Anadolu ve Suriye Hititleri olarak iki parçaya ayırmak doğru değildir.

Saniyen, Anadolu da Hititleri Kızılırmak nehrinin kavsi şarkında brakmak hatadır.

Salisen, Hitit medeniyeti üzerinde çok kuvvetli netayiç verecek olan bir kaç hafriyat hiç bir zaman sonuna kadar gidilerek ta'mîk ve ikmal edilmemiştir. Binaenaleyh bu noktadan bunlara tamamiyle iytimad etmek, tetkîkî seraba düşürür. Boğazköy iptidai, Kargemiş yarım, Alişar henüz natamamdır.

Rabian, Hitit tetkîkatında Sumeri ve Akat ları evvela nazarı-iytibara almak lazımdır.

Bütün rivayetlerin tenevvuuna rağmen, Kablelmiylat 20 nci asırdan çok evvelleri (18) Orta Anadolu da Hitit ler iptidai bir vahdet te'sis etmişlerdir. Fakat bu varlık, iddia edildiği gibi (Halis) Kızılırmak nehrinin şarkında kalmış değildir. Ankara, Gâvurkale ve sonra İzmir havalisinde bulunan eserlerden anlaşılıyor ki Hititler; Adalar denizine kadar ilerlemişler ve bu havalide de yerleşmişlerdir. Ahiren Maarif Vekâleti tarafından çok eyi bir düşünce ile mulâjı yaptırılan (19) Mustafa Kemal Paşa kazasında (Eski Nif) Karabel mevkîindeki Hitit kabartmasının orada mevcudiyeti bu hususta çok canlı bir burhandır.

Bu eser, Şarl Teksiye tarafından yazılan Küçük Asya namındaki kitapta Mısır lılara izafe edilmektedir. Bu ese-

(Devamı 79 uncu sahifede)

17.— Çünkü bu muharrirler ekseriyetle bu tetkîkî yapabilecek vesaite malik değildirler. Bu iş için, her şeyden sarfı-nazar evvela yüksek bir lisaniyat mütehassısı, saniyen iyi bir arkeolog olmak lazımdır. Bundan sonradır ki mahallindeki tetkîkat gelir. Bu güne kadar bunların hangisi yapılmıştır? Binaenaleyh denebilir ki biz Türkler bu millet hakkında belki hiç bir şey bilmeyoruz; fakat başkalarının bilgileri de bizden pek fazla değildir.

18.— Belki de kırkıncı asır ve hattâ daha evvelleri. Elde ettiğimiz eserler Hititlere aitse, akalli altı bin senelik bir mazi taşıyor.

19.— Bunun Boğazköy ve Höyükteki kayalara oyulmuş Hitit eserlerine de teşmili çok şayanı-arzudur. Müruru-zamanla mahv olmaları ihtimali yok değildir.

Corneille-(Korney)

Yazan: YAŞAR NABİ

Corneille, Racine le beraber Fransanın yetiştirdiği en büyük trajedi müellifidir. Le Cid gibi, Horace gibi zamanında muazzam muvaffakiyetler kazanmış eserleri bugün de her temsilinde aynı muvaffakiyeti kazanmaktadır. Corneille fazilete âşık, yüksek ruhlu idealist bir şairdir.

Hayatı

PİERRE CORNEİLLE 6 Haziran 1606 da Rouen da doğmuştur. Babası sular ve ormanlar mütevellisi idi. Küçük Pierre ilk tahsilini doğduğu şehrin jesüit kollejinde yaptı, sonra hukuk tahsil etti, sonra sarayda bir avukatlık mansıbı satın aldı. 1624 ten 1650 ye kadar bu vazife uhdesinde kalmış olmasına rağmen nadiren da'valarda vekâlet ediyordu. 23 yaşına kadar piyes yazmayı hatırına getirmemişti. 1629 da Rouen da şahit olduğu bir macera ona ilk komedisi olan Mélite i ilham etti. Pariste oynanan bu komedinin kazandığı muvaffakiyet onu yeni eserler hazırlamaya teşvîk etti. 1636 senesine kadar birçok komediler yazdı ve temsil ettirdi, fakat Korney komediden ziyade trajedi yazmak için yaratılmıştı. 1635 te oynanan Médée isimli faciasından sonra 1636 da en meşhur eserlerinden biri olan Le Cid ile büyük bir zafer kazandı.

Zamanın baş nazırı Kardinal dö «*Richelieu*» edebiyatla da iştigal ederdi, etrafına topladığı birkaç muharrire planlar verir ve istediği şekilde piyesler yazdırırdı. İçlerinde zamanında oldukça şöhret kazanmış olan Rotrou nun da dahil olduğu bu grupa 1633 de Corneille de dahil oldu, fakat Richelieu nün edebi diktatörlüğüne ancak iki sene tahammül edebildi. Kardinalle bir münakaşadan sonra müstakîllen çalışmaya başladı.

1636 dan 1652 ye kadar birçok güzel eserler yazdı. Fakat 1652 de Pertherite isimli eserinin beğenilmemesinden çok müteessir olarak tiyatro eseri yazmaktan vazgeçti. Artık ailesi içinde sakin ve münzevi bir hayat sürüyor ve dini bir eseri manzum olarak fransızcaya tercüme ile uğraşıyordu. Fakat bu çekiliş kat'i değildi. Meşhur vergiler nazırı Fouquet nin ısrarları üzerine Corneille Oedipe isimli bir facia yazdı. 1659 da temsil edilen bu eseri zamanın münekkîtleri Corneille in en güzel eserlerinden biri deye tavsif ettiler. Büyük trajediyene yeniden heves gelmişti. Bu tarihten sonra yazdığı on trajediden hiç biri eski eserleri ayarında değildi. 1664 ten beri Racine onun büyük bir rakîbi olmuştu. Racine parlarken Corneille sönüyordu. Eski şöhretten hemen hemen eser kalmamıştı. Nankör muhiti hayran nazarlarını Racine e çevirirken Cide lerin Cinna ların müellifini unutmuştu bile. Corneille 1674 ten sonra hiç bir eser yazmadı. Bu tarihten sonraki hayatı hakkında muhtelif rivayetler vardır. Son senelerinde muzayakaya düşmüş olduğunu ve hattâ Boileau nun maaşını Corneille e terk etmeyi teklif ettiğini söylerler. Bu rivayetlerde her halde bir dereceye kadar hakîkat vardır. Corneille zengin değildi, son zamanlarda bâzı maaşları tedahülde kalmıştı. Sonra beş çocuğu vardı. İkisi kız üçü erkek olan çocuklarını evlendirmek ve onlara bir mevkî' te'min etmek için bütün servetini tüketmişti.

Corneille 1684 te Pariste öldü ve Saint-Roch kilisesinde gömüldü.

Muasırları onun şahsiyle eseri arasındaki tezada daima hayret etmişlerdi. Corneille in saf ve sadedil bir tipi vardı. Mahçuptu, kalabalıkta söyleyeceğini şaşırır, kendi mısra'larını çok fena okurdu. Bu kadar ma'nasız bir şahsiyetle bu kadar büyük bir ruhun imtizacı nadiren görülmüştür.

Eseri

KOMEDİLERİNDEN bir çoklarının, zamanında çok alkışlanmış olmasına rağmen edebiyat tarihi Corneille i bir facianevis olarak kabul etmektedir. Güzel mısra'ları ve güzel birkaç sahneyi ihtiva eden ilk trajedisi Médée oynandıktan sonra Corneille e İspanyol lisan ve edebiyatını tetkîk etmesini tavsiye etmişlerdi. Corneille İspanyol edebiyatını tetkîk ederken Guillen de Castro nun eski bir piyesinde Le Cid in mevzuunu buldu.

Mevzuun esasını o eserden almış olmasına rağmen Corneille in Cid i aslına pek az benzer. Cid vazife ile aşkın müsademesini gösteren bir asalet ve kahramanlık hikâyesidir. Rodrigue babasının intikamını almak için delice sevdiği nişanlısı Chimène in babasını düelloda öldürmekten çekinmez. Bu ölümden sonra Chimène kalbinde kin ve aşkın mücadelesi ve Rodrigue le aralarında geçen sahne çok güzel ve muhteşemdir. Corneille in kahramanları vazife mefhumunu bütün ihtirasların üstünde tutarlar. Racine le aralarındaki en mühim fark buradadır. Çünkü Racine in kahramanları ihtiraslarına daima mağlupturlar. Cid in mevzuunu az çok farklarla Abdülhak Hâmit de Nesteren isimli faciasında kullanmıştır. Fakat iytiraf etmeliyiz ki Corneille in Cid i daima kâ'bına varılamaz bir eser olarak kalacaktır.

Corneille

Le Cid ilk defa oynandığı zaman o kadar takdir görmüş, o derece alkışlanmıştı ki o zaman Corneille le arası iyi olmayan Kardinal de Richelieu bu eserin tenkîd edilmesini resmen akademiye emr etmiş ve Chapelain akademi namına çok kuvvetsiz ve zayıf temellere istinad eden hücumlarda bulunmuştu. En kuvvetli tenkîtleri eserin adapte olması noktasında toplanıyordu. Corneille bunun üzerine hiç kullanılmamış bir mevzu'la ikinci büyük şaheseri olan Horace ı yazdı. Horace ın vak'ası ilk teşekkülü zamanlarında Romada geçer. Bu faciada vatan ve aşk hisleri çarpışır ve bittabi' vatani hisler galebe çalar. Roma ve Albe şehirleri birbirleriyle harb edeceklerdir. Zamanın usulü üzere Roma karşılaşmak için üç Horace kardeşleri ve Albe de üç Curiace kardeşleri intihab etmiştir. Fakat Horace lardan biri Curiace ların bir kız kardeşiyle evlidir ve Curiace lardan biri de Horace ların kız kardeşleri Camille ile nışanlıdır. Harpten evvel iki aile cengâverleri arasında çok kuvvetli bir sahne geçer. İhtiyar Horace çocuklarından ikisinin maktul düştüğünü ve birinin kaçtığını haber alır ve müteessir olur. Teessürü iki çocuğu öldüğü için değil üçüncüsü kaçtığı içindir. «Fakat o yalnız kalmıştı, üç kişiye karşı ne yapabilirdi» diye sordukları zaman vatanperver baba bila tereddüt «ölebilirdi» cevabını verir. Sonradan anlaşılır ki son kalan Horace kaçmamış bilakis tek başına muhasımlarının üçünü de öldürmüştür. Galip Horace evine döndüğü zaman kız kardeşi Hamille in kendisini tebrik etmesini ister. Fakat ölen nışanlısını çok seven Camille buna karşı Romaya küfr eder ve bu felakete sebep olan Romanın kül haline gelmesini bütün romalıların ölmesini temenni eder. Vatanına karşı vakî' olan bu hakaret karşısında Horace kız kardeşini öldürerek eline bir ma'sum kanı bulaştırır. Horace bu katl yüzünden muhakeme edilir. Roma mahkemesi Romayı kurtarmış olmasına rağmen onu mahkûm eder, fakat millet cezasını aff eder.

Corneille in üçüncü şaheseri olan Cinna Roma İmparatorluğu zamanında cumhuriyet fikirleriyle İmparatorluğun mücadelesini gösterir. Roma İmparatoru Ogüst seleflerinin zulmünü unutturmak için çok iyi ve adilane bir surette memleketi idare eder. Vatanperver bir kadın olan Emilie ve sevgilisi Cinna beraberce hükûmdarı katl etmek için plan kurarlar. Bu namertçe hareketi haber alan İmparator onları aff

eder ve iki genç âşık da Ogüst ün bu âlicenaplığı karşısında onunla barışırlar. Cinnanın ilk perdesi Emilie ve Cinna nın lehinde iken diğer perdelerde Auguste en mühim şahsiyet olur ve dram onun lehinde bir te'sir bırakır.

Corneille Le Cid den dört sene sonra dördüncü şaheseri olan Polyeucte i oynattı. Bu eserin vak'ası Romada geçer. Fakat mevzu' Romanın daha yeni zamanlarından, hristiyanlığın intişarından sonraki zamanlardan alınmıştır. Bu faciada iyman ve dini akîde her şeyin fevkinde tutulmuştur. Dinini inkâr etmemek için seve seve ölüme giden Polyeucte de Cid gibi Cinna gibi fazileti ihtirasların fevkîne çıkarmış bir kahramandır.

Corneille bu dört piyesle dört sene zarfında şöhretin en yüksek mertebesine çıkmıştı. Bütün tez ve telakkîlerinin eskimiş olmasına rağmen bu şaheserler teknik kuvvetleri ve üsluplarının ihtişamiyle layemutluğunu muhafaza etmektedirler.

Bu eserlerden sonra Corneille tarzını değiştirdi. Artık girift, muğlâk vak'alar iycad ederek temaşagerleri hayret ve takdire sevk etmekten başka bir şey düşünmeyordu. Bu sebepledir ki ondan sonra yazdığı birçok trajedilerin hiç biri isimlerini saydığımız dört şaheserinin derecesine çıkamadı.

Corneille in muhteşem, tantanalı bir üslubu vardır. Mısra'ları rasin, kuvvetli ve tannandır. O bir şair olduğu kadar bir hatipti de. Yalnız nutuklarını hiç bir zaman kendisi söylememiş, daima yarattığı eşhasa söyletmişti.

Corneille trajedilerinde daima yüksek ruhlu büyük yaradılışta insanlar göstermiştir. O hislerin asaletine inanan bir edipti. Aynı zamanda muvaffakîyetin de sırrını keşf etmişti. Çünkü sahnede asil hisler her şeyden fazla alkışlanır.

Onun kahramanları demir seciyelidirler, en müşkül vaziyetlerde bile bir an için hislerine mağlûp olmaz ve soğuk kanlılıklarını kayb etmezler.

Meşhur münekkît Saint-Beuve Corneille in üslubunu az yapraklı çetin ve sert bir ağaca teşbih ediyordu. Zineti az olan bu üslup zamanın tahribatına mukavemet edecek kadar rasindi.

I

GÖZLER

Bir gün kavrulurken bağrın derinden
Serin bir damla su içine düşer
Bir gözün açılan kirpiklerinden.
Kopup aynı gözden birer ikişer
Bırak bu damlalar kalbine aksın,
Gözünü yumsan da sonra nafile :
Muazzam bir deniz gibidir yeri,
Gözlerin dünyayı görmese bile
İçinde bularak çıldıracaksın
Hep aynı gözleri, aynı gözleri.

II

ŞEFKAT

Bir kedi sırtından daha yumuşak
Cilalı ve beyaz, beyaz ellerin
Bu gece ne kadar, ne kadar serin
Ve benim vücudum ne kadar sıcak.
Düşünme, geniştir kalbimde yerin,
Usulca elini elime bırak,
Usulca arala kirpiklerini.
Bu sükûn sardıkça hazla derini
Kızım göreceksin nasıl kederin
Ilık bir damla su gibi uçacak.

III

Serin bir el okşamış gibi sıcak yüzünü
Tatlı bir haz dağıldı bütün çizgilerinden,
Sanki kalbin usulca kımıldadı yerinden.
Bana nasıl çevirdin gülerek bak yüzünü,
Nasıl ela gözlerin baktı öyle derinden,
Artık eser kalmadı içinde kederinden.
Nemli dudaklarımla ıslatarak yüzünü
Anlattım senden uzak nasıl, nasıl yalnızım.
Dinledin ellerinle kapatarak yüzünü,
Benim en cici kızım, benim en güzel kızım.

IV

Ayırma gözlerini gözlerimden bu akşam,
Böyle saatlerce bak, böyle asırlarca bak.
Gözlerine yavaşça, yavaşça doldu akşam..
Ufuktaki lambanın fitilini kısarak
Benim içimde yaktı sanki gurubu akşam.
Tutuşan bağrım için ne serin bir su akşam.
Gündüzden, gürültüden ve kâinattan ırak
Akşamı seyr edeyim bakışlarında bırak,
Ayırma gözlerini gözlerimden bu akşam.
Böyle saatlerce bak, böyle asırlarca bak....

YAŞAR NABİ

Klasik Şiir

CORNEİLLE'İN eserlerinden:

Le Cide den bir parça

Don Rodrigue in tiradı

Kalbimin en derin yerinden
Umulmadık ve öldürücü bir darbeyle yaralanmış,
Haklı bir kavganın sefil intikamcısı,
Ve haksız bir hiddete ma'ruz
Ben, hareketsiz duruyorum, ve mahv edilmiş ruhum beni öldüren darbeye karşı gelemeyor.
Aşkımın mükâfatını görmek üzere iken,
Allahım, ne acaip dert!
Bu hakarette tahkîr edilen babamdır,
Ve tahkîr eden Chimène in babası.

***

Ne şiddetli mücadeleler hiss ediyorum!
Kendi şerefime aşkım karşı koyuyor:
Bir babanın intikamını almak, veya bir sevgiliyi kaybetmek lazım.
Biri kalbimi tahrik ediyor, öteki kolumu tutuyor.
İntihab etmek lazım: Ya aşkıma ihanet etmek
Ve ya bir alçak gibi yaşamak.
Her iki şekilde de kederim nihayetsizdir.
Allahım, ne acaip dert!

Baba, sevgili, şeref, aşk;
Asil ve şedit tazyîk; sevimli istipdat;
Ya bütün saadetim mahv olacak veya namusum lekelenecek.
Biri beni betbaht ediyor; diğeri yaşamaya gayrılayık yapıyor.
Aziz ve hain ümidi, (cömert
Ve aynı zamanda âşık bir ruhun)
En büyük saadetimin mert düşmanı,
Iztırabıma sebep olan silah,
Şerefimin intikamını almak için mi bana verildin?
Yoksa Chimène i kayb etmem için mi?

***

Mezara koşmak müreccahtır;
Babama olduğu kadar sevgilime karşı da borçluyum.
İntikam almazsam o beni hakîr görecek.
En tatlı ümidime karşı biri beni vefasız yapıyor
Ve öteki de sevgilime gayrılayık;
Ben ondan kurtulmak istedikçe ıztırabım ziyadeleşiyor;
Her şey kederimi artırıyor.
Haydi ruhum, mademki ölmek lazımdır,
Bari Chimène i gücendirmeden ölelim.

Hakkımı aramadan ölmek!
Şerefimi öldurecek böyle bir mezar aramak,
Ispanyanın hatıramı nefretle yad
etmesine tahammül etmek:
Ailemin namusunu himaye etmediğim için!
Bir aşka sadık kalmak ki ruhum
Kayb olduğuna emindir!
Artık bu baştan çıkarıcı mantığı dinleme-
yelim,
Bu bana yalnız elem veriyor.
Haydi kolum, bari şerefi kurtaralım,
Mademki nasıl olsa Chimène i bayb ede-
ceğiz.

***

Evet düşüncem yanılmıştı.
Ben sevgilimden evvel her şeyi babama
borçluyum:
Mücadelede veya kederden öleyim,
Kanımı aldığım gibi temiz iade edeceğim.
Şimdiden kendimi fazla kayıtsızlıkla itham
ediyorum.
Mücadeleye koşalım,
Ve bu kadar tereddüd etmiş olmaktan
mahcup,
Artık mükedder olmayalım,
Mademki buğün hakaret gören babamdır.
İsterse tahkîr eden Chimène in babası olsun.

MARKİZE KIT'ALAR

Markiz, eğer yüzümün
Biraz ihtiyar bâzı cizgileri varsa
Düşününüz ki benim yaşımda
Siz de daha güzel olmayacaksınız.
Zaman en güzel şeylere
Hakaret etmekten zevk alır,
Ve sizin güllerinizi de soldurmasını bile-
cektir,
Benim alnımı çizgilediği gibi.

***

Aynı yıldızlar nizamı
Gündüz ve gecelerimizi tanzim eder.
Sizin olduğunuz çağdan ben de geçtim,
Siz de benim gibi olacaksınız.

***

Bununla beraber benim bâzı cazip taraflarım var ki
Oldukça parlaktır,
Ve beni pek şikâyet ettirmez:
Zamanın tahribatından.

***

Sizde perestiş edilecek şeyler var,
Fakat sizin hakîr gördüğünüz şeyler
Daha fazla yaşayabilir,
Ötekiler yıpranmış oldukları zaman bile.

***

Onlar şerefini kurtarabilirler
Bana güzel görünen gözlerin,
Ve bin sene sonra da herkesi inandırabi-
lirler
Sizin hakkınızda canımın söylemek isteye-
ceklerine.

***

Bu yeni ırk nezdinde ki
Biraz iytibarım olacaktır,
Siz güzel add edileceksiniz
Ancak ben söylemiş olursam.

***

Düşününüz, güzel Markiz,
Bir saçı ağarmış ihtiyar sizi ürkütse bile,
O da sevilmeye layıktır
Eğer benim gibi biri olursa.

Yarım Kalan Hulya

Macar edibi Dezsö Szabo dan.

TİBOR Lesznyak, muallimi bulunduğu Tolcsva köyünden Löcse şehrine ta'yin edilmişti. Otuz altı yaşlarında olan bu hasta ciğerli zavallı adam, yanına yegâne seyahat arkadaşı küçük bavulunu alarak trene bindi. Uzun ve nihayetsiz elemlerle vakit geçirdiği bu köyden ayrıldığı için büyük bir teessür duyuyordu.

İglo ıstasyonuna vasıl olunca nahif vucudiyle bavulunu zorla sürükleyerek trenden indi. Karşısında uzaklarda Tatra dağları bütün görüş sahasını kaplayan bir dev gibi uzanıyordu.

Bu ıstasyonda aktarma vardı. Bir nevi' küçük vagon taklidine benzeyen yeni trene bindi; bu şimendifer karikatürü durdu, daha durdu, o kadar çok durdu ki... Bir türlü hareket etmek bilmeyordu. Sonra nasıl oldu, kim bilir, çelimsiz ve ufak bir lokomotifin sürüklediği vagonlar, kaplumbağa sür'atiyle ıstasyondan uzaklaştı. Bereket versin yol kısa idi: iki saat sonra Löcse ıstasyonuna vasıl olunca Tibor Lesznyak bagajlarını bir hammala teslim etti ve soluk soluğa Magas caddesini geçerek Ring e geldi. Bu zavallı maarif emektarı ne kadar sonsuz bir bahtiyarlık içinde ne kadar heyecanlı idi...

Bir tepe üstünde, eski ve sessiz evlerin sıralandığı bir köy görünüyordu. Güneş ufka doğru iniyor ve bu ağustos gününde mes'ut bir hava içinde teneffüs eden siyah evlerin üzerine, saçlarının altın rengini serpiyordu. Saint-Jacob kilisesinden bir ilahi sesi, dilenen bir el gibi, uzanıyordu: «Bizim için dua ediniz, bizim için dua ediniz...»

Bu tepe muztarip insanlarla dolu kürenin bir *ur* una ve ilahi, beşeriyetin ruhunda delinen, patlayan çıbandan irinlerin sıçramasına benzeyordu. Şehirde: bir ölüm, sonu gelmeyen bir tali'sizlik ve bununla beraber gamsız bir gülümseme havası esiyor ve içine gömülünen sessizlikte bir unutma duygusu, ağlatıcı bir acılık var. Meydanlıkta, küçük parkın kıvırcık ağaçları altında, genç kızlar, beşer sağanağından düşmüş bu mu'cizevi alaimi-semalar, gülümseyorlar... ve bu gülümsemeleri hayat hailesinin tahammül isteyen ıztıraplarını ifade ediyor; meydanlığın etrafında, karanlık evler içinde, çatılar altında, denizler üstünde, karalar üstünde, odalarda, mahzenlerde, tavan aralarında küçük ve sefil aileler, asırların sonuna kadar sürecek elemleriyle kucak kucağa yaşayorlar...

Tibor Lesznyak, bütün şehri ruhiyle tükenmez bir iştiyakla kucakladı. Burası *şehir* di... Hayatının derinliklerinde yanan bir tahassürle düşündüğü yer. İşte nihayet Tibor Lesznyak da bahtiyar olmuştu. Dudaklarından bir minnet ifadesi çıktı: mersi...

Tibor Lesznyak Löcse şehirlisi olmuştu. Parasının azlığı hasebiyle şimdilik, küçük bir caddenin kaldırımları arasında kayb olmuş gibi duran bir nevi' karanlık kutuya benzeyen bir odayı kiraladı, ev sahibi burayı «döşeli odaların en eyisi» deye mütemadiyen meth ediyordu.... Aynı günde mektebe de gitti ve vazifesine başladı. Cahil delikanlılara, sümüklü ve pis çocuklara, burunlarını silmeyi ve milli marş söylemeyi öğretiyordu.

Tibor Lesznyakın hayatında bâzı küçük hadiseler belirmeye başladı. Onun için bin türlü şey söylediler. Sağ omuzunun digerinden daha yüksek olduğunu iddia ettiler. Onun, kendini meth eden, insanlardan kaçan, hodbin bir adam olduğu söyleniyordu... Bu elli dört kiloluk adamcağız için söylenilmeyen fenalık kalmayordu.

Bir omuzu düşük de olsa, diğer omuzu, Tibor Lesznyakın hakîkî şahsiyetini gösteren bir abide gibi idi. Her yüke tahammül eden bu zavallı omuz akşamları yorgun düşerdi. Bu omuz, iç hayatında kapalı geçen çocukluğunu, gençliğinde çektiği zahmetleri, ağlamakla solan ömrünü, ve redd edilen ilk ve son aşkını, yeknesak ve bâzan yemeksiz geçen günlerini anlatan bu sol omuz acıklı ve dokunaklı bir tarih idi.

Mektepten çıkınca kararsız ve çocuklarla düşüp kalkmaya alışmış bir adam halini alıyordu. Hemşiresi kadar sevdiği şehrin bütün güzelliklerini doya doya seyr ediyordu. Bâzan küçük parkta bir kanapeye oturuyor ve bakir kalmış lekesiz hayatında

genç ve güzel kızlar, güneşe açık bir pencerenin kenarına konan bir serçe sürüsü gibi, neş'eli bir yer tutuyordu:

— Hedde, Hedde, senin zabit talebeyi gördüm.

— Mici, hakîkaten Etienne ile dargınmısın?

— Philippe in Marguerite e âşık olduğunu biliyormusun?

Ve bu büyük beşeri ilk bahar yanından geçerken, hayatının gizli derinlikleri içinde; güzel ve tatlı bir benliğe sahib olduğu, genç kız gözlerinin berrak yıldızlar gibi kendisine baktığı esatiri bir memlekette bulunuyormuş gibi meshur oluyordu.....

Her akşam, güneş batarken, Görbö yolunda geziniyor ve, büyük bir incizap ile, Tatra ya bakıyordu. Bu mecalsiz, hakîr maarif emektarının ruhunda uzak ru'yalar kanat çarpıyordu.

Eski evleri, etrafında dans eder gibi duran dağları, göğe değecek kadar yüksek ve sivri görünen Tatra yı ve sevimli genç kız çehrelerini içine alan derin bir ateş, yeni hayatın yaratıcı sarhoşluğu gizlice benliğine giriyordu. Tibor Lesznyak artık, bir hulya heykeli yapmaya başlamıştı. Mrariften istediği 500 kuronluk avansı bekleyordu. Tatra üstünde bir oda, bol havalı, güzel mobilyalarla döşeli, kırlara bakan iki büyük, çok büyük pencereli bir oda kiralamayı tasarlayordu.

***

AYLARDAN beri beklediği avans teşrinievvelde verildi. Ömründe bu kadar parayı bir arada görmemiş olan zavallı muallim, kendisine güzel oyuncaklar hediye edilen bir çocuk gibi sevindi ve hemen bir oda aramaya koyuldu. Her gün bu işe bir buçuk saatini hasr ediyordu; bu saatler onun için hakîkî bal ayları idi. Oda olduğunu haber verdikleri bâzı yerlere, kendisi için münasip olmadığını bildiği halde, giriyor ve bakıyordu; çünkü o, harap çatılar altında gizli kalan beşeri hayatı ıskandil etmekten haz duyuyordu. Ona - çok mükemmel bile olmasa - vasati kîymette bir odayı gezdirdikleri zaman, bir gurur harareti, bir eyillik buharı, kaynamış bir fincan çayın dumanı gibi, yüzünü sarıyordu. Her şeye rağmen tuhaf bir tesadüf eseri olarak gezdiği bütün odalar, başka biri için tutulmuş bulunuyordu.

En son bir ümitle Zarda caddesinde oda aramaya başladı. Sevkî-tabiisi ona yuvasını muhakkak burada bulacağını ihsas ediyordu. Oda aramaya başladığının altıncı günü buraya geldi ve derhal, gizli bir tesadüf kendisine rehberlik etmiş gibi, üçüncü kapıya, bir katlı küçük bir eve girdi.

Kapı açıldı ve büyük, eski bir çıngırak keyifli bir kahkaha bastı. Biraz sonra bir kadın çıktı. Tibor Lesznyak bu kadını ilk defa olarak görüyordu; fakat bilmeyecekmiydi ki kendisine kapıyı açan bu kadın, ev sahibidir?

Bu kadın, şaşılacak derecede boysuz, küçük yapılı bir ihtiyardı. İri gözleri, alışılmış acıları seyr ediyor gibi bir ma'na taşıyor, fakat dudaklarında silinmez bir eyilik izi gibi, bir gülümseme parlayordu.

Kartal gagasına benzeyen kuru ve ince burnu, sarı derisi kemiklere yapışmış yüzü, müteellim bir sükûneti anlatan çizgilerle dolu alnı, muztarip mazisi kadar yıpranmış çehresiyle bu ihtiyar ana, Tibor Lesznyaka geçen pazar kilisede işittiği ilahiyi hatırlatıyordu.

Birinci kata çıktılar. Zaten bütün kat, bir karyola sığabilecek kadar ufak ve ayrı bir kısmiyle bir mutfaktan müteşekkil büyük bir oda halinde idi. Odaya girdiler.

Odaya girdiler ve Tıbor Lesznyak kendi evinde imiş gibi, bir sevinç duydu. Şimdi o, bütün geçmiş günlerinin hatıralariyle dolu benliğini bu odada bulmuş kadar heyecan içinde idi. Her şeyi, hey'eti-mecmuasiyle ve en ince teferruatiyle, vazıh bir ru'yet içinde, görüyordu. İki büyük pencereyi açtı: Tatra dağı yine karşısında yükseliyordu.

Hayretten kurtulduğu zaman, çok mahçup bir sesle sordu:

— Bu oda için ayda kaç kuron isteyorsunuz?

— Hizmet dahil olmak üzere, otuz altı kuron.

Tibor iki aylığını hemen peşin olarak verdi ve sordu:

— Bugün taşınabilirmiyim?

Eyi kalpli ihtiyar, dili dolaşarak cevap verdi:

— İmkânı yok, odayı düzeltmek, duvarları badana etmek, tahtaları temizlemek lazım.

Tibor Lesznyak hayret ediyordu:

— Fakat duvarlar daha yeni badana edilmiş, her şey yerli yerinde, muntazam, yeniden uğraşmaya ne luzum var? Ben bugün taşınmayı çok arzu ediyordum.

İhtiyar sarardı. Yüzündeki tebessüm karardı ve yeniden elem çizgileri belirdi.

— Hayır, odayı bu vaziyette brakamam. Memnun kalmanızı ve güzel kir oda sahibi olmanızı isterim muallim efendi.

Tibor Lesznyak razı oldu, taşınılacak tarihte mutabık kaldılar:

— On gün sonra...

***

BU on gün zarfında her gün en aşağı iki defa olmak üzere evin etrafında dolaşmaya geliyordu. Bütün hazırlıkları: mobilyaların temizlenmesini, nakkaşın tavana yaptığı tezyinatı seyr ediyordu. Artık, hayat karşısında cesaretini kıran o endişelerden, helecanlardan eser kalmamıştı ve şimdi yuvasına giren bir köpek gibi, odanın her köşesini ruhiyle, saf ve çocuk ruhiyle, ısıttı, magrur ve mes'uttu.

Tibar, gece yarısına doğru uyandı

Nihayet onuncu gün geldi; bir çarşamba günü... Bugünkü kadar heyecan, ömründe duymamıştı. Zihninde seksen bin fikir trampet çalıyordu. Mektepten çıkınca, ilk işi yeni odasına taşınmak oldu.

Akşam, bütün oda tanzim edildikten sonra, yüz elli kuron sarf ederek yaptırdığı elektriği yaktı. Zıya sevimli mobilyeleri, eski sobayı, beyaz karyolayı parlattı, her şeyde yüze gülen bir cana yakınlık vardı. Açık pencereden, latif bir son bahar akşamı havası bütün taravetiyle odaya doluyordu: Tibor Lesznyakın ruhu annesini kucaklayan bir çocuk gibi heyecanla dolu idi, kendisi için bu kadar güzel bir dünya ve bir oda yarattığı için Allaha minnetle şükr etti.

Gece yarısına doğru uyandı. Ru'yasında bir saman yolunda yattığını ve sayısız küçük yıldızların, üstünden geçtiğini görmüştü. Başında saçları diken diken olmuş ve yüzü kan içinde kalmıştı.

Elektriği yaktı. Aman yarabbi... Vucudunda ve yatağında, karyolanın etrafında ve yerde, gece masası üstünde, sayısız ve aç tahta kuruları sürüsü: orta boylusu, büyüğü, küçüğü, genci, ihtiyarı bir arada, bir kral ordusu gibi, bu yeni ziyafete akın ediyorlardı. Tibor Lesznyak yataktan fırladı, odanın bütün elektriklerini yaktı. Pencerelerden, dolaplardan, sobadan, divandan, her taraftan bu aç ve sessiz sürü, bir şerit halinde, karyolaya doğru, safiharp nizamında hücum ediyordu. Oda beynelmilel mikroskopik bir tarihi andırıyordu.

Tibor Lesznyak geceliklerini çıkardı. Sonra, delice bir sür'atle, gündelik elbisesini sırtına geçirdi. Dolabı, konsolu açtı, küçük bavulunu aldı, içine bütün eşyasını, gömleklerini, kitaplarını, elbiselerini doldurdu. Pencereleri açtı ve bu bavulu odanın ortasına koyarak üzerine oturdu.

Oturdu ve bu dakikada hayatı kendine çok karanlık ve ümitsiz göründü. O muharebeyi, yegâne kat'i muharebeyi, ve bahtiyarlık istemeye onu sevk eden yegâne cesaretini de kayb etmişti. Ve orada, açık pencereden giren ruzgârla soğuyan odada, ziyafete koşan bu aç haşarat ortasında, haya-

tından bütün hezimetleriyle, bütün sukutu hayaliyle acı bir istikrah duydu. Ne birşey istemesi, ne projeler yapması, ne de istirahat etmesi mümkün olacaktı. Bilhassa, bu mütebessim ihtiyar kadın, annesi gibi telakkî ettiği bu ihtiyar kadından şimdi nefret ediyordu. Fakat o da yarın bir lahza için gaddar bir erkek olacak, kendisiyle kabaca eğlenen bu kadının yüzüne tükürecekti.

Bavulunu sırtına aldı, telaşlı bir yürüyüşle merdivenleri indi ve kapıdan dışarıya fırladı. Şehrin topu topu bir oteli vardı, o da derin bir uyku içinde idi, herkesi tatlı uykusundan uyandırmaya kıyamadı. Karanlık kırlara doğru yürüdü. Bir çalılığın kenarında bavulunun üstüne oturdu, pardesüsünü arkasına aldı ve soğuğa aldırmayarak gözlerini kapadı.

Şimdi bu iki hayat yoksulu karşı karşıya kalmışlardı.

***

SABAHLEYİN, erkenden, iki arkadaşını da şahit olarak yanına alıp, ihtiyar kadına gitti. Ev sahibi gözlerini kendisine dikti, yüzünde göz yaşlarının çizdiği ıslak yollar görünüyor; beyaz alnı, yeni düşmüş kar gibi parlayordu. Tıbor Lesznyakı daha şimdiden tuhaf bir hüzün istiyla etmişti:

— Size iytimad etmiştim madam, dedi, çünkü o kadar eyi ve müşfik bir haliniz vardı. Fakat bana çok fena bir oyun oynadınız... Oda tahta kurularıyle dolu... Halbuki ben bu oda için ne fedakârlıklar ihtiyar ettim, biliyorsunuz, elektrik te'sisatını bile kendi paramla yaptırdım...

İhtiyarın çehresine magrur bir hava yayıldı; fıskîyeden fışkıran su gibi dimdik durarak cevap verdi:

— Sizi aldatmak istemedim. Paranızı iade edeceğim.

Bir iri göz yaşı, kurumuş göğsüne damladı. Çehresi o kadar acıklı bir manzara almıştı ki Tibor Lesznyak iki şahidine dönerek:

— İhtiyar ettiğiniz zahmetten dolayı teşekkür ederim, dedi, beni yalnız brakabilirsiniz...

Şahitler gitti ve Tibor Lesznyak ağlayan bir çocuk gibi sesi titreyerek söze başladı:

— Bu, elemli hayatımda ilk bahtiyarlığım olacaktı. Size bir anne gözü ile bakıyordum, madam.. Bilmeyorum ne fenalık ettim ki bana bu zulmü reva gördünüz, odayı tutmadan evvel bu mendebur mahlûklardan bahs etmediniz?

Kadın, sesi şefkatle titreyerek cevap verdi:

— Bunları başıma musallat eden, altı ay evvel burada oturan Budapeşteli bir ailedir. O zamandan beri bir saniye müsterih olamadım. Bu oda benim biricik ekmek kapımdı. O kadar temizlediğim halde, yine arkası kesilmeyor. Döşemelere varıncaya kadar her şeyi kaldırdım, dıvarları badanalattım, her tarafı kükürtledim. Her gece üç defa çıkıyor, bakıyordum, bu son üç gündür hiç bir tane tahta

(Devamı 78 nci sahifede)

Askerlik Hikâyelerinden

Çavuşa Pes Dedirtti

Yazan: M. ŞEVKİ

ÖMER çavuş adiyle, saniyle bir palabıyıktı, sırf bunların yüzünden koca alayda nam vermişti. Ta kulaklarının arkasına kadar ulaşan koca bıyıkları, bugünkü bıyıksız neslin tam mevcutlu bir taburunu techize kâfi gelirdi.

Maamafi Ömer çavuşun meziyetiyalnız bundan ibaret değildi, neferlerin ta'birince o tam bir «baba», zabitlerin ta'birince tam bir « arkadaş » idi. Hulâsa çalışkan, namuslu, cesur bir asker. Yalnız kötü bir huyu vardı, tüysüz, bıyksız neferlerden hiç hoşlanmaz, hattâ onları adam yerine bile koymazdı, asker dedin mi kendisi gibi palabıyık olmalıydı, başka laf yok.

O gün yüzbaşının kendi takımına gönderdiği yeni askerleri gözden geçirirken, işte yine sırf bu yüzden küplere binmişti: Yeni neferler arasında gördüğü tüysüz, çakır gözlü, çelimsiz bir neferin önünde durdu, ellerini palaska kayışının içine sokarak haykırdı:

— Ülen biz burada Sıbıyan mektebimi açacağız, yoksa asker mi ta'lim ettireceğiz, tövbeler olsun şuncağazın ağzı mutlaka süt kokar, ne deyi seni buraya ilettiler a gözümün nuru?

Bir taraftan acemiliğin verdiği mahcubiyeti hiss eden, diğer taraftan bu sözlerin ma'nasını anlamayan Ali hiç cevap vermedi, yalnız çakır gözlerini yana devirerek sinsi sinsi güldü, ve bu gülüş Ömer çavuşun bütün cinlerini, perilerini başına topladı.

— Ne gülüyon gök gözlü, zennemisin, erkekmisin, nerde senin bıyıkların, disene bana?

— Başefendi, allah vermemişse nideyim, erkeklik yalnız bıyıkla olmaz a! Ömer çavuş bu söze bir cevap veremedi, yeni neferin yüzüne bir haylı daha dik dik baktı, sonra önünden yürüdü gitti, fakat o gün bu gün palabıyık Ömer çavuşla tüysüz çakır Alinin yıldızı barışmadı, bir birleriyle kavga patırdı çıkarmadılar ama diğer neferler gibi can ciğer de değillerdi.

ÇAKIR Ali bir az askerliğe alıştıktan sonra ilk işi karyolasını Cavuşunki ile bir hizaya çıkarmak oldu. Kovuştaki nefer karyolalarının hepsinden yüksek bulunan köşedeki azametli çavuş karyolasına ortada bir rakîp zuhur etti. Akşam tekmilinde çavuş bu gayrımuvafık ve ananeye mugayir halin izalesini çakırın onbaşısına, o da Aliye tebliğ etti. Ali bir türlü razı olmayordu:

— Ben tık nefesim, arkadaşlarla bir hizada kabil değil yatamam, nefesim tıkanır.

On defa Ömer çavuş karyola ayakları altındaki tuğlaları dışarı attırdı, on defa çakır Ali kâh rica ederek kâh rahatsızlığını ileri sürerek karyolasını yükseltti ve nihayet Ömer çavuşa da gına geldi:

— Brakın şu çakır mendeburunu, varsın o da benimle bir hizada yatsın.

Bundan sonra Ali tam çavuşunkinin büyüklüğünde bir kaşık aldı, çavuş bunu görünce yine kızdı, küplere bindi, karavana başında çakırın kaşığını kıracak oldu, öteki iytiraz etti.

— Yo baş efendi, ikimize de bir tayın çıkıyor sen ne kadar yersen ben de o kadar yerim. Ömer çavuş pisboğaz değildi, büyük kaşık almasının sebebi de sırf yine görenek îktızası idi, Ali nin kendisine böyle fena nazarla baktığını görünce:

— Çatlayıncaya kadar ye! dedi ve bir daha ses çıkarmadı.

Ali bununla da kalmadı, takımda çavuştan başka herkes potinini sarıya boyattığı halde Çakır siyaha boyattı, bu haliyle de çavuşa benzemiş bulundu.

Bu sefer onbaşısı:

— Ülen ne yaptın? deyecek oldu.

— Yo onbaşım, parasını ben veriyon, istediğim renge boyatırım dedi.

Ali, çavuşu çekemeyor, fakat haylı mukavemet ediyordu.

Ömer çavuş bunların hepsine mim koyuyordu, hani bir pundunu yakalasa çakırın kulaklarını eşşek kulağı gibi uzatacaktı, fakat çakır bölüğe geleli bu kadar zaman olduğu halde bir türlü fırsat da bulamayordu, nöbet, hizmet, ta'lim dedinmi çakır bir pire kesiliyordu, daha boru Ti... demeden en ağır uykudun uyanır, silahını kapınca nöbet yerine koşarak arkadaşlarını değiştirir, sıra kendisine geldimi hiç ihtara bakmadan vazifeye koşar ve nihayet ta'lim meydanında ilk olarak mutlaka çakır görülür, bu sebepten onu yalnız daima neş'elendirdiği arkadaşları değil, bütün âmirleri, zabitleri de seviyordu. Yalnız ve yalnız şu bıyık mes'elesinden dolayı Ömer çavuşla anlaşamamıştı.

***

GÜNEŞLİ bir gündü, silah ta'liminden sonra bölükte eğlenceli sporlara başlamışlardı, neferler kalın tavla halatını sökerek getirdiler, evvela takımlar, mangalar karşı karşıya halat çektiler, bir çok güldüler, eğlendiler, sonra neferler teker teker halat başına geçerek kuvvetlerini deneyorlardı. Bir ara nasıl oldu, tesadüf mü, yoksa her hangi bir mu'zibin tertibi eserimi, Ömer çavuşlar çakır Ali kendilerini halatın iki ucunda ve karşı karşıya gördüler, Çakır bir defa yerde yatan halata bir de pala bıyıklarını buran çavuşa baktı ve onu çileden çıkaran gök gözlerini yana devirerek sordu:

— Baş efendi, biz de çekişelim mi?

Ömer çavus Ali nin tüysüz suratını görmekle dahi sinirleniyordu, fakat şimdi redd ederse korktu deyeceklerdi, onun için ellerini kalçasından indirdi ve emr etti:

— Geç bakayım karşıya... çekiştiler, Ali, çavuşu çekemeyor, fakat haylı mukavemet ediyordu, çavuş buna dahi öfkelendi, Aliyi bir silkti, geri geri çekti, arka taraflara getirdi, hiddetinden nereye gittiğinin bile farkında değildi, bir ara çakır halatın ucunu brakıp yere yatınca çavuş tepe taklak çöplükten aşağıya yuvarlanıverdi, ve bu hali gören millette can mı kalır? pos bıyıkları ve palaskasiyle çöplükte bir an için boylu boyuna uzanan çavuşun hali herkesi gülmekten kırmış geçirmişti, yalınız Ali gülmedi, çavuşun yanına seğirtti.

— Baş efendi, dedi, kusura kalma, ma'lûm ya biz sizin gibi Aslan yapılı, pala bıyıklı değiliz, ayağım şürçtü de ondan braktım.

Çavuş kendi haline kendisi de güldü, doğrulup elbisesinin tozlarını silkerken:— Pes diyorum çakır, dedi, gayrik bana dahlaşma.

BU tarihten sonra palabıyık Ömer çavuşla tüysüz çakır Ali bölükte en çok sevişen iki ahpap oldular.

İmperyalizmin bir İslam memleketine daha yayılması

İtalyanların Sünusi merkezi olan Kufra ya girmesi

Bir Sünusi hecin-suvar kafilesi

Sahrada İtalyan kuvetleri—Havadan kuş bakışı ile.

İtalyanların zapt ettiği Sünusi kalesi

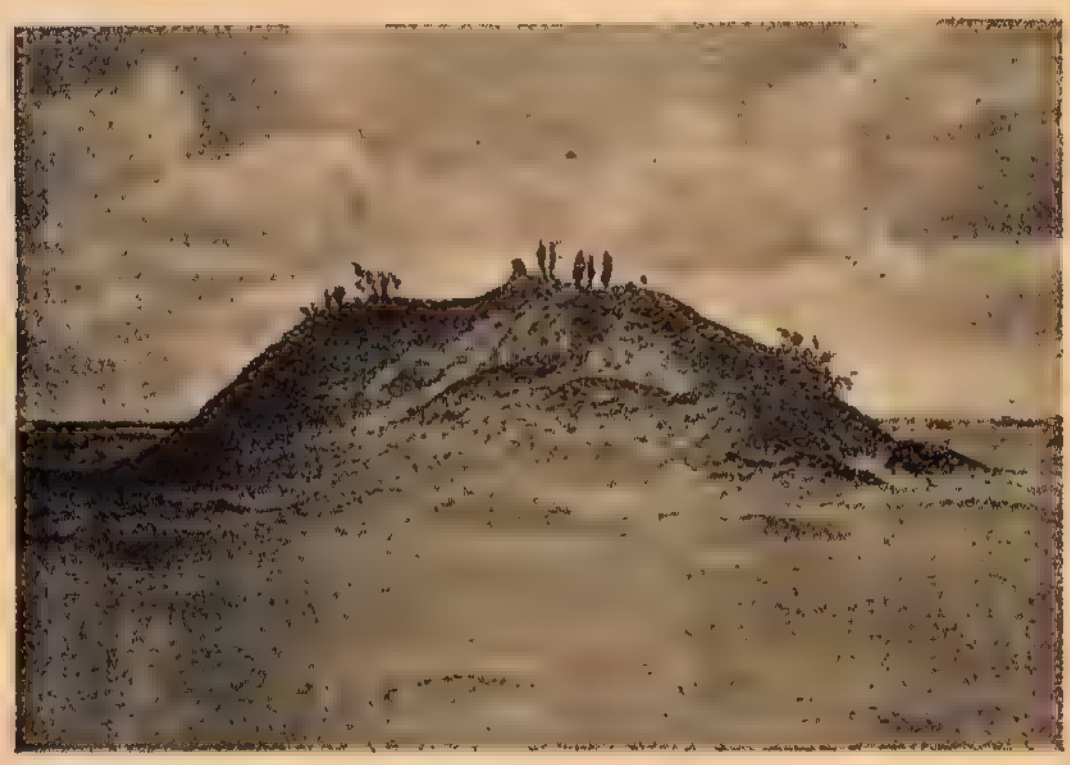

2000 insan, 5000 deve için su veren kuyular kazılmış.

Kufraya İtalyanlar Bayraklarını diktiyorlar.

İtalyanların bir sefer heyeti (Duk Apolia ortadaki uzun adamdır.)

Tabiatın San'atkârlığı

Kar Billurları

Bir Tecrübe Pilotu İle Birlikte Uçuş

Edwin Teale den : **HASAN HALET**

Yorulmayan kanatlarla tüyleri ürpertici hünerler yapmak, yeni bir tayyareyi tecrübe etmek isteyen bir adamın her günkü vazifelerindendir. Havacılığın bu meraklı şu'besini eyice tasvir edebilmek için bu makalenin muharriri ilk uçuşunu yapan bir tayyareye binmiştir.

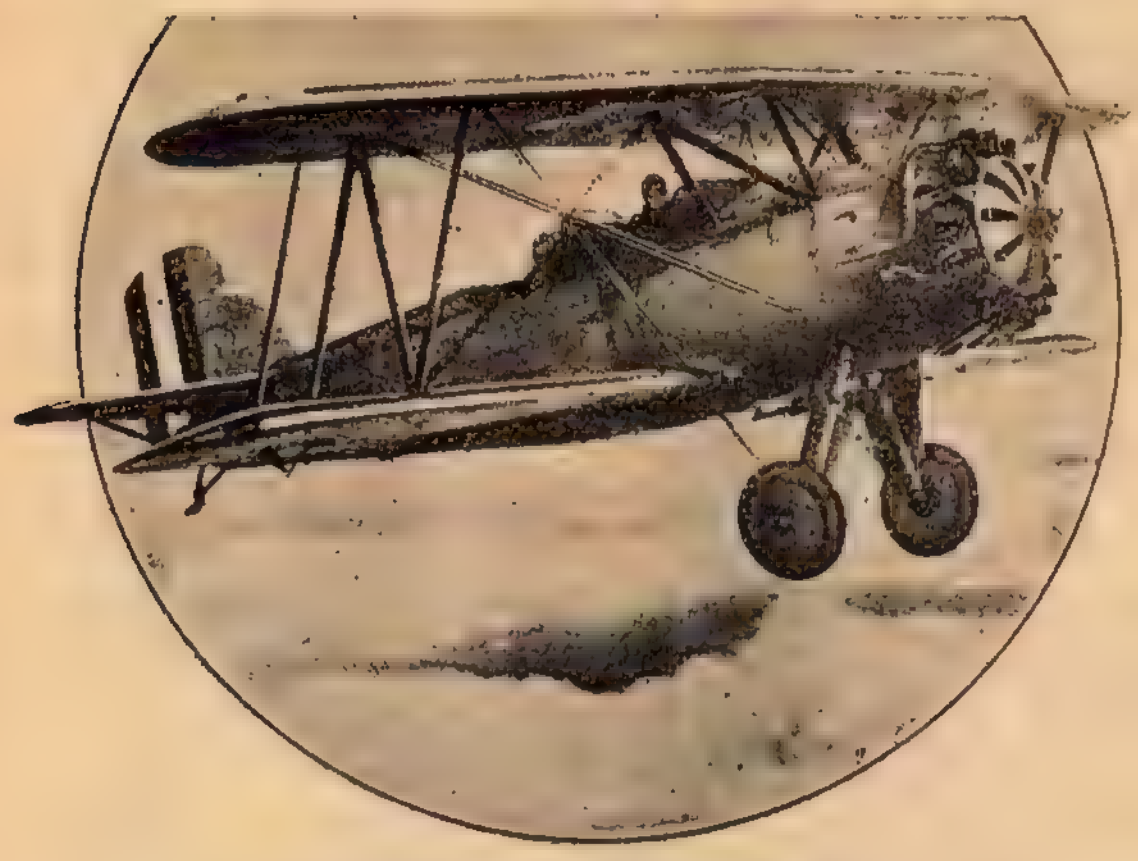

(Cehenneme dalan) tayyaresi

LONG İsland daki Mitchel tayyare ıstasyonunun hareket hattı üzerinde yürüdüğümüz zaman 600 beygir kuvvetinde bir Conguerer motörü bütün hızıyla çalışıyordu. Makinistler sarı krom kanatlı ve derin göğüslü olan bu Curtiss Falcon tayyaresini hazırlayordı. Curtiss kumpanyasının tecrübe pilotu olan William Croswell bu yeni makinanın evsafını tatkik edecek ve ben de rasıt bulunacaktım.

Paraşütlerimizi üzerimize taktığımız esnada büyük motörün gürültüsü azaldı. Çelik pervane güneş zıyasında parıldaya parıldaya yavaşladı, makina çalışmış ve hazırlanmıştı. Croswell ucunda bir kronometre bulunan yeşil bir kordonu boynuma geçirdi.

Yirmi beş yaşında olan ve sinirlerine hakim bulunan bu pilot hayatını, sakatlanan bir bomba tayyaresinden paraşütle kurtarmıştı. Texas da Kelly ıstasyonundaki askeri hava mektebinde okuduktan sonra tecrübe pilotu olmuş ve son iki senedir Curtiss kumpanyasının mühendis hey'etine girmişti. 1200

Croswell ucunda kronometre asılı bir kordonu boynuma geçirdi.

Tehlikeli bir tecrübe

beygir kuvvetindeki Condor ve geçen nisan Vaşington da bahriye erkânı huzurunda 3000 metrelik bir sukut tecrübesi yaptığı Hell Diver de dahil olmak üzere yirmi beş kadar tayyare tecrübe etmişti.

***

MAKİNAYA tırmandık. Croswell öne oturdu. Ben de kanapemin kayışlarını omuzlarıma ve belime geçirdim. Makinistler tekerleklere konan tahtaları kaldırdılar. Sahanın öteki ucuna doğru kalktığımız esnada egzostlardan çıkan dumanlar etrafı sardı. Sahada dönerek rüzgârı karşımıza aldık. Croswell havadaki diger tayyareleri görebilmek için başını sağa sola çevirdi. Her tarafı sarsan bir sadme ile gazı tam açarak sahadan fırladık. Oturduğumuz yerlerden sanki bir bora geçiyordu. Hangarlara çok mesafe kalmadan tekerlekler yerden kalktı ve önümüzdeki binaları geçtigimiz zaman yerden 70 metre kadar yükselmiştik.

(Cahenneme dalan) bir oktan hızlı olarak hava tabakalarına dalıyordu.

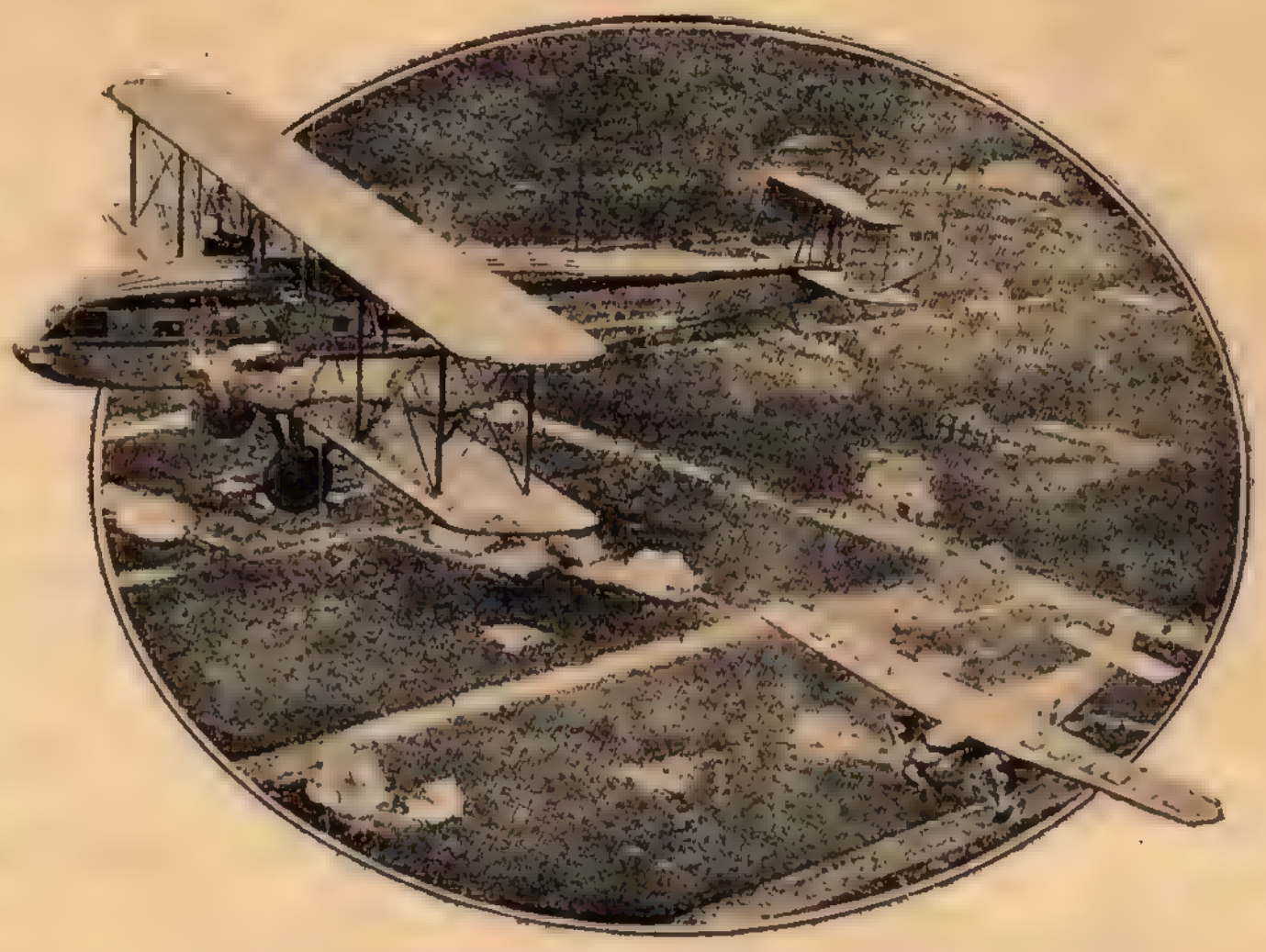

Son model bir ticari tayyare tipi

Döne döne 300 metreye çıktık. Sonra seri ve büyük bir daire resm ederek şarka doğru ilerlemeye başladık. Tayyarenin burnu daha alçalmış ve sür'at fark edilebilecek bir surette fazlalaşmıştı.

Croswell sol elini gaz anahtarından kaldırdı ve elektrik telleri istikametinde uzatarak çelik bir direği gösterdi. Orası sür'at tecrübesi sahasının başlangıcı idi. Gözlerimi alt kanadın ön köşesine diktim. Önümde yeşil tarlalar belirdi. Kurşuni renkte çaprazlariyle direk hayal gibi geçtiği anda kronometreye bastım. Birinci direği geçmiştik.

Bütün dikkatimi temerküz ettirerek yeşil patates tarlaları içinde muntazam sıralar arasından beygirlerle çekilen sapanları, taş yığınlarını, hurde otomobil parçalarından vucuda gelmiş bir kümeyi, güneş zıyası altında parıldayarak sür'atle kayb olan limonlukları - şayanı-hayret bir vuzuhla görebiliyordum. Elektrik direkleri yanımızdan parmaklıklar gibi geçiyordu. Croswell yarı arkasına dönerek ileriyi işaret etti. Burada Wanderbult otomobil sür'at yarışları sahasının elektrik direklerini muvazi bir surette ta'kîb eden işaretler sola doğru saparak uzanıyor-

du. Bu dönemecin sonunda sür'at sahamızın son işareti bulunuyordu. Yine nazarımı kanatta temerküz ettirdim ve çelik direk yanımızdan geçerken kronometreyi durdurdum.

Bakmak için saati kaldırdığım esnada oturduğum yerde geriye doğru kaydığımın farkına vardım. Tayyare birden bire yokarıya doğru dikilmişti.

Geriye doğru bir daire resm ederek döndüğümüz zaman saate baktım. İki ve bir çeyreklik mesafeyi tamam 48,7 saniyede kat' etmiştik. Saatte 164 ve saniyede 0,455 millik bir sür'atle uçmuştuk.

İKİNCİ tecrübe tayyarenin yükseliş kabiliyetini ta'yin etmekti. Bu tecrübe muayyen bir irtifaa kadar müteaddit çıkışlardan mürekkep çetin bir şekilde başlayordu. Sahadan kalktık ve tayyarenin burnu gayet dik bir zaviyeyi işaret etmek üzere ve aletimiz 300 metreyi gösterinceye kadar yükseldik. Bu yükseliş 44 saniye sürdü ve bu müddet zarfında sür'at saatte 85 mil yâni 135 kilometre olarak muhafaza edilmişti.

İlk 300 metrelik yükselme için en münasip irtifa' zaviyesini bulduktan sonra 300 metreden başlayarak aynı usulde 600 metreye yükseldik ve bu rtifaa tekabül eden hava sür'atini buluncaya kadar tecrübeyi tekrar ettik.

Bir tayyarenin yükselme kabiliyetini ta'yin için yapılan bu tecrübelerin itmamı bir hafta sürer. Tam değişikliklerle iymal edilecek yeni tip bir tayyarede bu tecrübeler üç dört ay devam eder.

Mütemadi ve uzun bir yükselişte Falcon 3000 metreye kadar çıktı. Hakîkî yükseliş hududu 7000 metre idi. Croswell hava sür'atini gösteren saati işaret etti. İbre yükseldikçe yavaşlayarak dönüyordu. Bu, hava tabakası kesafetinin gittikçe azalmasından ileri geliyordu. Bu sebepten saat, sür'ati yanlış olarak, hattâ tayyarenin hakîkî sür'atinden de az gösteriyordu.

Croswell inişimizde muvazene tecrübelerinin nasıl yapıldığını gösterdi. Arkadaki muvazene kanadını tayyareyi ufkî bir vaziyette tutacak surette tanzim ettikten sonra burnu işaret etti. Aşağıya doğru inmekte idik. Yeşil tarlaların bize doğru sür'atle yaklaştığını gördüm. Croswell iytidalle elini maneveleye götürdü ve yana çevirdi. Oturduğum yerde adam akıllı sarsıldım. Bir iki saniyelik sukuttan sonra tayyarenin burnu yükselmeye başladı. Yavaş yavaş ufkun üstüne çıktı ve müteredditt birkaç yükseliş ve alçalıştan sonra sema ile denizin birleştiği hattın üzerinde kaldı. Artık ufkî bir vaziyette uçuyorduk. Eyi hesab edilmiş bir tayyarenin muvazene kanatları serbest brakıldıktan sonra bu tabii uçuşu derhal kazanması lazımdır.

Bundan sonra tayyarenin burnu yükseltildi. Croswell in eli maneveleyi çekti. Deniz Falcon un önünde inip çıktı. Biraz sonra yine tabii uçuş başladı. Sonra Croswell maneveleyi yana çekti, kanatların biri döndü. Manevele yerine getirilince bu müteharrik kanat kendi kendine düzeldi ve eski halini aldı. Tayyare yine ufkî uçuşuna devam etti. Öteki kanatta da aynı tecrübe yapıldı. Croswell bundan sonra tayyareyi sağa doğru döndürdü, ayaklarını dümen pedallarından kaldırdı. Tayyare sola kıvrıldı, tekrar eski istikametini ta'kîbe başladı. Nihayet halezoni bir uçuş yaptı: bunda da makina tabii vaziyette idi.

Bir kere, Wright tayyare ıstasyonunda mülazım Sutton un başından tehlikeli bir kaza geçmişti. 1000 metrede tayyaresinin kuyruğunu islah edebilmek için tecrübeler yapıyordu. Makinanın en arkasına ustuvani bir kabın içine saçma koymuş ve istediği zaman boşaltabilmek için tertibat yapmıştı. Her yeni tecrübede safrayı çoğaltıyordu. Bunun neticesi olarak tayyarenin merkezi-sîkleti geriye doğru gidiyor ve dönüşler güçleşiyordu. Nihayet Sutton tayyaresi döndüğü esnada safrasını boşaltabildiği bir noktayı buldu. Bu gibi tecrübeler şeytanın bile cesaret edemeyeceği, ancak hava vasıtalarını emin bir hale koymak için mühendislere bir ders teşkil eden soğuk kanlılık tecrübeleridir.

YANA dönüş manevrelerinde rasıt yerine safra konur. İdaresi kat' olunmuş bir makinada bir canı tehlikeye koymak kâfidir. Ticaret nazareti müsaade verdiği her tayyarenin altı tam dönüşten sonra, kontrol terk edildiği takdirde bir buçuk devr yaparak tayyarenin düz yola gelmesini isteyor. Eğer tayyare bu manevreyi yapamazsa tekrar ta'dilata mecbur tutuluyor. Aşağı bakıldığı zaman, baş döndürücü sür'atin vucuda getirdiği karma karışık manzara, bir pilotun kaç defa döndüğünü saymasını müşkülleştirir. Ekseriya pilot, yerde bulunan muayyen bir işareti intihab eder ve buna göre kaç defa döndüğünü sayar. Croswell bir kaç ay evvel 1300 metrelik bir irtifa'dan aşağıya doğru 23 defa dönerek yere indi. Vasati olarak bir tayyare, 360 metrelik bir irtifa'da beş defa dönmelidir.

Yeni bir tayyareye bir dönme tecrübesi yaptırıldığı zaman, pilot kontrol aletine fazla bir tazyikîn te'sir edip etmediğini ta'yin eder. Tayyarenin ucunun yokarıya doğru kalkamağa çalışıp çalışmadığını tecrübe eder. Bu çok tehlikelidir. Tecrübe görmüş bir mühendis, ilk defa yaptığı tetkîkattan bu gibi hataları anlayabileceği için tecrübe pilotlarının eksrisi mühendislik tahsil etmiş olanlardan intihab edilir. Tecrübe pilotu, bir tayyarenin resmini yapan mühendise, tecrübeden mülhem tavsiyelerde bulunur. Hava tünellerinde yapılan model tayyare tecrübelerine, tecrübe pilotu kendi ma'lûmatını ilave eder.

Bâzan bir müşteri tayyareyi kabul etmek için bir takım hususi şartlar koşar. Amerikan bahriyesi için geçen ilk bahar gayet seri' iki kişilik bir tayyare, Curtis kumpanyası tarafından inşa edildi. Bâzı kimseler böyle bir dalmanın, kanatları parçalayacağını iddia ettiler, Croswell bunun böyle olmayacağını tecrübeleriyle gösterdi ve Vaşington daki Anacosita sahasında 6000 metrelik bir irtifaa çıktı ve (cehenneme dalan) ismindeki tayyareyi bir mermi şeklindeki uciyle, aşağıdakı boş hava mesafesine doğru daldırdı.

UZAKLARDAN UZAKLARA

Şimdi artık senden uzak bir sahildeyim ;
Yükseliyor sazlıklardan bir veda sesi.
Sevgililer uğramıyan viran eldeyim ;
Sevdaların bu yerlerde solmuş gölgesi ...

Yorgun, susuz, âhuların gözleri gibi,
Ufka dalğın bakışların efsanem oldu.
Akşamların melâlile titreyen kalbi.
Sen unuttun ve baharım açmadan soldu.

Bekleyorum bu yollarda yorgun, perişan,
Rüzgârların beldesinden bir tek hediye.
Saçlarından ey sevgilim ; dağılıp, uçan
Saçlarından bir kaç teli getirir diye...

SALİH ZEKİ

Anacosita sahası, dalmağa başladığım zaman, bana bir posta pulu gibi görünmüştü, fakat sonraları her tarafa yayılmağa başladı. Beş metre daldıktan sonra, tayyare saatte 200-300 mil sür'atle hareket ediyordu, hattâ o kadar ki, pervanenin dönebileceğinden daha fazla bir sür'atle hareket ediyordu. O zaman hızlanan makinayı durdurdu. 30 saniyeden az bir zaman zarfında 3000 metrelik bir irtifa'da bir oktan hızlı surette dalmaya muvaffak olmuştu. Tayyaresini düzeltmeye başladığı zaman, müthiş kuvvei-anilmerkeziye, kendisini oturduğu yerde müthiş bir kuvvetle tazyîk etti. Sikletinden altı misli bir sür'atle yerine saplanmış gibi bulunuyordu. Eğer birden bire tayyare dursaydı, o zaman pilotun başındaki kan vucuduna yayılacak ve tayyareci ölecekti.

Bir tecrübe pilotunun vazifesi, gayet tehlikeli sergüzeştlerle doludur. Fakat bu sergüzeştlerin ameli kîymetleri vardır. Bu tecrübeler tayyare mühendislerine daha eyi tayyareler yapmayı öğretir ve bu suretle havada seyahat edenlerin emniyetine hizmet ederler...

Konrad Bercovici den

GİTA nın gelin olduğu sene bu Karadeniz memleketine kış erken gelmiş, hemen hiç soğuklara alışılmadan kuşlar dallarında öter ve ayılar son bahar böğürtlenlerini yiyerek gezerken ilk kar fırtınası kopmuş ve bir sabah Tuna birdenbire donuvermişti. Köy erkeklerinin yardımı ile geçinen dul kadınların zahiresi ortada kalarak harab olmuş, artık can cana, baş başa düşmüştü.

Bu fırtına haftalarca derken aylarca devam etmiş, havada beyaz bir hortlak ordusu gibi hırıltılarla döğüşerek yerlere yayılan kar tabakasına baktıkça insanın kuru ve çıplak dalların tekrar yaprakla bezenmesinden ve nehrin buzlarının çözülmesinden ümidini keseceği geliyor, her taraf kışın artık buralara yerleşeceği, Karadeniz ve Tuna arasında bu sefalet ve şoğuk manzarasının böylece devam edip gideceği hissini veriyordu.

Derken bir gün yine birdenbire, bulutlar aralanıp, ılık bir yağmur dağlardan, damlardan ve yollardan erittiği karları toplayıp seline katarak götürdü. Bir iki gün sonra Tuna nın mavi çelikten örtüsü yırtılıp sular şataretle Karadenize doğru akmağa başladı. Baharın gelişi hattâ kışın baskınından daha seri' oldu. Beyaz badanalı küçücük evlerin kapı ve pencereleri açıldı, kadın, erkek, çoluk, çocuk ve davar sokaklara, kırlara döküldü.

Bir hafta sonra, dağların tepesinde bile bir zerrecik kar kalmamış ve mavi Tuna nın sathı kırmızı ve sarı yelkenli sandallarla örtülmüştü. Balıkçılar ağlarını koyuvermişler, sahildeki köylüler sesleniyor, kırmızı etek ve beyaz bluzlu kadınlar bulutsuz bir sema altında davar

GİTA

Terceme eden:
EMİNE SAFFET

güdüyor, erkekler sapanlarını sürüyorlardı. Kış her ne kadar şiddetli olmuşsa da buna mukabil tabiat bereketli bir mevsim va'd ediyor, her kes halinden memnun görünüyordu. Âdeta denebilirdi ki kar kuluçkaya yatan bir tavuk gibi toprağa yatmış, ısıtmış ve mahsulünü te'min etmişti.

* * *

BU kara kış koptuğu zaman çingenelerin Nae kabîlesi kışlakları olan Bivolar köyüne doğru yollanmış bulunduklarından ansızın karlar arasında mahsur kalmışlar ve bu seksen kişi kış imtidadınca araba ve derme çatma çadırlarda barınmağa mecbur olmuşlardı. Kış sonlarına doğru ise kabîlenin delikanlıları kapalı yaşamaktansa serbest ölmeği tercih ederek beyaz duvarlı mahpeslerinden fırlamışlardı.

Bivolar köyü halkının, ılık baharla beraber gördükleri ilk yabancılar Nae kabîlesinin yorgun ve harap halkı oldu. Çingeneler hiç bir zaman bu kadar hüsnü-kabul görmemişlerdi. Konduk-ları yere toplanıp ateşlerinin etrafına dizilen köylüler merakla, kışın geçirdikleri bin türlü maceranın hikâyesini dinleyor, at üzerinde kurtlarla nasıl çarpıştıklarını, çadır ve vagonlarının kapılarına sokulan ayıları nasıl kaçırdıklarını takdirlerle karşılayorlardı. Köylüler bu zavallı adamları sarılıp öptüler, karınlarını doyurdular ve çocuklarını okşadılar. Hattâ bu hailede ölenler için bir kaç damla göz yaşı bile akıtanlar bulundu. Biçare adamlar... vakıa çingene amma... ne ise Allah taksiratlarını aff etsin!

Ertesi günü hava biraz dönmüş, bu samimiyet cereyanı değişmişti. Yüzlerce, binlerce senelerden beri kökleşmiş hissiyat yine kendini gösterdi... öyle ya! köylü köylüdür, çingene çingenedir. Bivolar ahalisi ellerinde kazma ve küreklerle ağıl ve ahır kapılarının önünde nöbet beklemeğe, kadınlar da evlere sokulan çingene çocuklarını ve fal bakmak teklifiyle onları ta'kîb eden analarını kovmağa başladılar. "Haydi oradan. Mubarek paskalya haftasında Allahlık adamları işlerinden alıkoymayınız. Dilenciler! Yalancılar! Hırsızlar! Çingeneler sizi" dendi.

KABÎLE reisi Nae nin adamlarından birinin dul zevcesi Takia nın kızı olan Gita arabayı kullanmak, sepet örmek ve geçici kadınlardan alınıp pazar yerlerinde satılan kumaş toplarını omzunda taşımak gibi hizmetler için annesine yardım eden on altı yaşında sessiz ve uysal bir kızcağızdı.

Bu uzun ve sert kışın baharında güneşin harareti çiçekler ve meyvalarla beraber Gita yı da birbenbire kemale getirmişti. Her zaman ince ve çekingen olan sesi bülbül şakırtısına dönmüş, boyu fidanlar gibi serpilmişti. Bütün kış zarfında gamlı, gamlı oturup hiç konuşmayan bu kıza aylarca arkalarını dönmüş olan kabîle delikanlıları şimdi sesini duyunca yüzüne bakıp yürürken hareketlerini gözleriyle ta'kîbe başladılar.

Kabîle reisi Nae bir gün "Kuzum Gita kaç yaşında?" deye sorarken içinden gençlerin bu kıza neden şimdiye kadar dîkkat etmediklerine şaşıyordu. Hattâ kendisi, şu Gita yı ta çocukluktan beri tanıyan ihtiyar bile ona genç ve beğenir gözlerle bakıyordu.

Kabîle halkı hep boylu ve gürbüz oldukları halde her kes yine birbirine Gita yı göstererek: "Ayol şuna bak, annesinin boyunu geçti. Kendi yaşındaki oğlanlardan daha uzun boylu" diyorlardı.

Annesinin arabasının tekerlekleri çamurlara saplandığı zaman kız hemen arabadan atlayıp, kimseden yardım istemeksizin arabayı kurtarmış hattâ iycâbında böyle işler için başkalarının yardımına bile koşmağa başlamıştı. Genç kızlar tuhaf mahlûklardır. Menekşeler gibi bir aralık siz başınızı çevirdiğiniz zamandan istifade ederek ayaklarınız altından türeyiverirler. Gita ya bakanlar da böyle düşünüyorlardı.

Saçları sıklaşmış ve daha parlak olmuş, omuzları genişlemiş, göğsü esmer mermerden bir heykelinki gibi doluşmuştu. Dudakları daha kırmızı, gözleri daha parlak ve kolları daha yuvarlaktı. Kış ve kurtlarla cenkleşmekle geçen soğuk ve açlık ayları zarfında Gita acaba ne ile beslenmişti ki bütün kabîle halkını harab eden bu zorlu kıştan o böyle daha dinç ve güzel olarak çıkıyordu...

Gita nın mensup olduğu kabîlenin Bivolar köyüne konduğunun gecesi oraya başka bir istikametten bir çingene kafilesi daha gelmiş ve Nae nin ateşi yanına sokulmuştu. Yeni gelenlerin reisi olan Petru ile Nae kan kardeşi idiler. Çingeneler, üzerine biraz daha kuru ot atarak ateşlerini tazelediler ve iki kabîle efradı geniş bir halka teşkil ederek oturup dertleşmeğe, maziye ait hatıraları ile atiye ait ümitlerini anlatmağa başladılar.

Hamd olsun kış geçmiş, bahar gelmişti; pazarlar, panayırlar kurulacak, atlar alınıp satılacak, ötede beride biraz lehimcilik, nalbantlık filan yapılacaktı. Eh, artık önümüz yazdı... geçinip gideceklerdi işte.

İhtiyar çingenelerden biri bir keman çıkardı, kıvırcık saçlı bir çocuk olan İto kavalını aldı ve hep birden şarkı söylemeğe ve çalmağa başladılar. Bu karışık seslerin arasında Gita nınki daha gür ve berrak yükseliyordu. Kurt derisinden gocuğuna bürünmüş olan Petru kıza bakarak ve dudaklarını şapırdatarak Nae ye eğilerek sordu: "Bu Takia nın kızı mı?"

Gita yı en son görüşü iki sene eveldi ve o zaman Petru zavallı Takia nın kendisine yardım edebilecek bir oğlu olmamasına acımıştı. Halbuki şimdi genç kıza bakarken asıl kendisine yardım edecek böyle bir kızı veya zevcesi olmadığına yüreği sızlayordu. Bu kız iki oğula bedeldi, güzeldi, sağlamdı... Her ne ise Allah hayırlısını versin kime düşerse mutlu olacaktı.

Şarkı bitince Petru nun oğlu Stan yerinden kalkıp Gita nın yanına oturdu ve gülerek: "Ne güzel sesin var. Sana böyle okumağı kim öğretti? Şunu bana göster bakayım" dedi. Uzun boylu esmer olan Stan kabîlesinin en yakışıklı erkeği olup kaç çingene kızının kalbini yakmıştı. Petru yan gözle oğluna baktı. Ey... ne de olsa erkek evlat babasına çeker. İşte bu da babasının beğendiğini beğenmişti.

Gita ayağa kalktı. Şimdiye kadar kendisine hiç kimse böyle ihtiraslı bir sesle hitab etmemişti. Başını arkaya atarak cevap verdi: "Benim şarkı hocalarım rüzgâr ve kurtlardır. Ya sana kadınlarla görüşmeği kim öğretti?" Stan kızın elini tutmağa çalıştı ise de muvaffak olamadı. "Elini bana vermezden evel kiminle boy ölçmemi isteyorsun, söyle?" dedi. Genç kız: "Rüzgâr ve kurtlarla güreş" derken Nae nin oğlu Voda araya girerek: "Benimle boy ölçeceksin" deyince Petru, Nae ye dönüp oğlunun daha evel bu kıza âşık olduğunu evelden niçin söylemediğine dair sitem etti ve kan kardeşi cevap verdi: "Bu âna kadar haberim yoktu ve zann ederim kendisi de bilmeyordu".

Kemancı durmuş, İto kavalını bir tarafa brakmıştı. Delikanlılar güreşe hazırlanan iki gencin etrafına halka lanmışlar, gözleri gıpta dolu kadın ve kızlar, Gita nın yanına gelmişlerdi. Demek senenin ilk düğünü bu olacaktı ha?... Erkeklerden hangisinin kazanacağına pek ehemmiyet veren yoktu. İkisi de güzel, tosun gibi, ikisi de reis oğlu idiler. Voda Gita için dövüşsün?... Nasıl olmuştu da kimse bunun şimdiye kadar farkına varmamıştı. Onları beraber gören olmadığı gibi Voda nın kızdan bahs ettiğini kimse hatırlamayordu. Gita: "Hangisinin kazandığını isteyorsun?" diye soran kızlardan birini iterek cevap verdi: "Hiç birinin".

Genç kız kürklerini çıkarmakla meşgul olan delikanlıları süzüyordu. Geçen sonbaharda olsa her ikisi de ona devler kadar muazzam görüneceklerdi. Bir reis oğlu olan Voda ya bakmağa bile cesaret edemeyeceği muhakkaktı. Düşünün bir kerre... O zaman sadece dul Takia nın kızı idi. Halbu ki bu bahar Gita oluvermişti. O kadar cazibeli kızların bayıldığı Voda şimdi onun için vuruşuyordu.

Voda ve Stan artık onun için çarpışmak üzere soyunmuş, hazırlanmışlardı. Hiç birini beğenmeyor, kendisine layık görmeyordu. Stan ın kolları çok uzundu, ve başının geniş omuzları üzerinde duruşu kızın hoşuna gitmeyordu. Voda nın sesinin bu kadar ince olduğuna ise şimdiye kadar hiç mi amma hiç dikkat etmemişti.

KÜRKLERİNİ çıkaran gençler birbirlerine atıldılar. Çingeneler iki rakîbin etrafını almış iki taraf olarak her birine tavsiye ve teşci' yollu sözler yağdırıyorlardı. Erkek, kadın ve çocuk kimin galip geleceği hakkında bahs tutuşuyorlardı. Kolları birbirinin başına uzanan bu iki genç tıpkı boynuzları birbirine dolaşmış iki geyik manzarası arz ediyordu. Çingenelerden biri Voda ya bağırdı: "Kellesini brak, ortaya hücum et.„ Bu aralık Stan kendini kurtararak Voda nın başını koltuğunun altına sıkıştırdı. Çarpışan kuvvetler müsavi idi. Voda başını çekerek bir kaç adım geriledi ve rakîbinin üstüne atılmak için hazırlandı. Esmer ve tüylü alınlarda

ter damlaları çamurlu bir çiy gibi toplanıp titremeğe başladı. Gita bu çıplak vücutlara baktı. Eh, kış şiddetli olmuş, zavallılar zaiflamışlardı. Geniş göğüslerine rağmen derinin altından kaburga kemikleri pek a'lâ seçilebiliyordu... Kollar tekrar birbirine girdi ve güreş devam etti.

Bu aralık başka iki çingene delikanlısı arasında yeni bir kavga zuhur etti. Bunu bir başkası ta'kîb etti. Üçüncü, dördüncü derken yarım saat içinde altı çift çingene birbiriyle tutuşmuş bir hale geldi, ve munakaşa eden ve bahse girişen kadın ve erkek kalabalığı arasında bir kîyamettir koptu. Herkes artık atını, kesesini, varını yogunu, hattâ gocuğunu bile bahse koyuyordu.

Gita bu hali seyr ederken kızlar ona: " Bak hepsi senin için döğüşüyorlar. Bu senin için ne kadar şerefli bir gecedir Gita.„ diyorlardı.

Köy halkı şamatadan uyanmış seyr ve bahse iştirâk için toplanmıştı. Vakıa buraya kadar gelişlerinin sebebi çingeneleri kavgadan vaz geçirip sükûnete da'vet idi, amma güreşin manzarası onları da teshir etti. Ve ister istemez bu heyecanlı manzaraya sokuldular. İhtiyar bir köylü kendileri arasında böyle güreş eden kimse bulunmadığını tekrar ediyor, iki bin sene evel romalıların Tuna sahilini işgal ettikleri zamanlardan beri Romanyanın bu kısmında güreşin tabii bir spor haline geldiğini, her Biyolarlı erkeğin bu ilmin alimi olduğunu anlata, anlata bitiremeyordu.

Diğer çiftler ayrıldığı halde Stan ile Voda hâlâ kavgaya devam ediyorlardı. Çocukluklarından beri bir çok defalar arkadaşça güreşmiş olan bu iki genç birbirinin kuvvetini eyi bilirlerdi. Vakît geçtiği halde henuz hiç biri yenilmemişti, vaziyet bir tarafa meyl etmemişti. Voda nın burnu kanayordu, Stan sık sık soluyordu. Artık hareketleri daha ağırdı. O kadar yorulmuşlardı ki bir çocuk şöyle itse onları düşürürdü. Öyle iken bile bir türlü ayrılmağa razı olmayorlardı.

Nihayet Petru, Stanın babası, seslendi: "Gita, bana bak kızım, bunlara kalırsa sabaha kadar güreşecekler. Sen söyle bakalım hangisini tercih ediyorsun?„ Delikanlılar yan yan bir lahza durdalar. Gita ikisini de süzdü ve herkesin işideceği gür bir sesle cevap verdi: " Hiç birisini. Bunlar erkek kîyafetinde kadından başka bir şey değiller.„

Erkekler bu tezyiften müteessir, kadınlar memnun olmuşlardı. Kızlar gülerek Gita yı çadırına kadar teşyi' ettiler.

Stan, Voda ile musafaha ederken Gita nın arkasından dişlerini gıcırdatıyordu: "Alacağın olsun Gita. „

Petru, Takia nın oturduğu yere doğru yürüyerek teklif etti: "Gitayi oğlum Stan a zevce olarak almak için on altın liram var, ne dersin?„ Takia cevap vermedi. Yalnız çubuğundan derin bir nefes çekerek dumanlarını uzun uzun havaya savurdu. Çingeneler şimdi de bunun etrafını sarmışlardı. Ne meraklı hadisatla dolu bir gece idi bu... İki kabîle birleşmiş, beraber şarkı söylemiş, sonra da çarpışmıştı. Şimdi de Petru Gita yı oğluna satın alıyordu.

İhtiyar kadınlar: "Baharın ilk düğünü.„ deye seviniyorlar, neş'eli delikalılar: "İto; kavalını temizle, yeni havalar öğren, Gita gelin oluyor.„ deye eğlenirken Petru: "Yirmi altın!„ deye sesleniyor ve teklifi bütün çingene ağızları tarafından tekrar ediliyordu. Petru devam ederek: "Üstelik de arabası için yeni ve daha genç bir çift hayvan veriyorum.„ dedi. Takia dan yine cevap çıkmadı. Zaten hiç kimse ondan cevap beklemeyordu. Gita gibi uğrunda iki reis oğlunun çarpıştığı bir kızın yirmi altın ve bir çift ata verilmeyeceğini her kes biliyordu. Onun payesine erecek kız nerede bulunacaktı?... Petru nun her halde vermeği gözden çıkardığı mühim meblağı birden ortaya atıvermemesini de takdir ettiler. Öyle ya, pazarlık bu... Derken Stan ın sesi işidildi: "Elli altın! „ Petru oğluna baktı. Gencin gözleri şimşek gibi yanıyordu. Babası te'kid etti: "Elli altına deyeceğin varmı, Takia?„

Artık herkes susmuştu. Teklif edilen para kabîleleri kadınlarından her hangisini satın almağa layıktı. Cevap yerine Takia yerinden kalkıp kızının yanına gitmeğe davrandı. İhtiyar kabîle reisi Nae önünü keserek kendisine nasihat etti; mademki iş bu merkezdedir ve bu kız burada kaldıkça erkekleri birbirine katacaktır, en eyisi kendisinin vaktiyle evlendirilip aralarından uzaklaştırılması olacağını anlattı. İhtiyar güreş esnasında delikanlıların hepsini tetkîk etmişti. Hepsi bu kıza tutkundular ve... kız bu kudretinden gafil değildi. Nae devam ederek "vakıa elli altın Gita gibi bir kız için fazla değilse de az da olmdadığını ve Stan ın eşi bulunmaz bir damad olacağını „ da ilave etti, ve Takia da bir fiat söylerse belki öbür tarafın biraz fedakârlıktan kaçınmayacağını ileri sürdü. Bu kadın dik dik ihtiyarın yüzüne bakarak: «Benim kızımın eşini de on yıl arasalar bulamazlar,» cevabını verirken Stan ın sesi tekrar duyuldu: «Yüz altın!» diyordu. Senelerce babasının yanında çalışarak kazanıp biriktirdiği paranın mecmuunu ortaya atmıştı: böylece varını vererek o kızı almak, onu ram etmek, ona hakaretinin cezasını çektirmek isteyordu. Takia: « Bana bakın, beşyüz altından bir para aşağıya olmaz. Fakat... kızımın rızası şart.» dedi. Bu sözü kahkahalar karşıladı. Kadın mutlak çıldırmıştı. Bir kız için beş yüz altın verildiğini şimdiye kadar kim duymuştu acaba!... Bu kadar para ile tekmil ölkesiyle bir sultan satın alınabilirdi yahu!... Yüz at bile bundan fazlaya mal olamazdı!... Kadın kendini mi şaşırmış, altın liraları buğday tanesi mi zann etmişti.

Birden Gita nın berrak sesi yükseldi: "Beş bin altın ve babasının ve bütün kabîlelerinin atlarını isterim. Gita nın pahası budur," diyordu. Kadın erkek birden sustular. Artık kimse gülmeğe cesaret edemeyordu. Takia nın ağzından beş yüz lirayı olmaz bir şey gibi karşılarken, nedense, Gita nın ağzından beş bin lirayı çok göremeyorlardı. Bu kızda bir azamet, bir hâl vardı kardeş. Petru, Nae ye doğru eğilerek: "Babası sağ olsa idi hiç kıza sormadan bana verirdi. Bu kız alıp uğraşmağa değer bir şey hakîkaten," dedi. Nae sadece cevap verdi: "Aynı şeyi şimdi yapamayız. Kabîlemizin nizamları öksüz bir kızın kocasını kendisi intihab etmesini amirdir„ cevabını verdi. Nae Gitayı kendi kafilesi arasından çıkarmağa pek istekli değildi. Acaba bu hissi kızın kendisine bu kadar yüksek paha biçmesinin te'siri mi idi yoksa? Allah bilir!

Çingeneler artık birer birer çekilmeğe başladılar. Ortada yalnız bu hezimeti bir türlü kibrine yediremeyen ve hiddetinden tırnaklariyle toprağı eşen Stan kalmıştı. Sabahleyin uyandıkları zaman ise Petru, oğlu ve kabîlesi ortadan kayb olmuştu. *(Bitmedi)*

Meşhur Adamlar Galerisi

RAMEAU

Yazan: **MEBRURE HURŞİT**

RAMEAU, anlatıldığına göre, uzun boylu, kuru, huysuz bir adamdı. Daima elleri araksında, kanburunu çıkararak yürür, yalnızlıktan hoşlanırdı. San'atına en çok hayran olanlar bile Rameau nun insanlıktan uzaklaşacak kadar vahşi ve sert oldüğunu söylerler.

Rameau san'atına o kadar tapan bir insandı ki, musikînin dışında hiç bir şeyle alâkadar olmaz, aile bağı, sevgisi filan da tanımazdı.

MERCİER anlatıyor:

Rameau bir gün genç ve güzel bir kadının evinde misafirken birdenbire yerinden fırladı, ev sahibesinin kucağındaki küçük köpeği yakaladı, üçüncü katta olduklarını düşünmeğe luzüm görmeden hayvanı tuttuğu gibi pencereden fırlatıverdi.

Rameau

Kadıncağız neye uğradığını şaşırarak:

— Ne yaptınız? Deye haykırırken, Rameau da kulaklarına sanki kızgın iğneler batırılmış gibi, taşkın bir isyanla:

— Falsolu havlayordu! deyip geçiverdi.

* * *

JEAN-PHİLİPPE RAMMEAU 1683 senesinde Dijon da doğdu. Babası bu şehrin erganuncusu idi. Rameau babasının musikî bilgisi sayesinde çok küçük yaşta istiydadını genişletti ve işledi. Yedisine bastığı zaman da hemen ilk görüşte her notayı klavyesinde çalabilecek kadar maharet kazandı.

Çocukluğunu hep musikîye çalışmakla geçirdi. 18 yaşında İtalyaya gitti. Milan a çıkar çıkmaz bir opera müdürü tarafından baş kemancı olarak angaje edildi, bu adamla beraber, ne kazanç ne de şeref getiren uzun ve sıkıcı bir yolculuğa çıkarak Lombardiya şehirlerini ve Fransanın cenubunu dolaştı durdu.

1717 de bu adamın elinden kurtularak Parise gelebildi. BACH ın Polonya sarayındaki korkak rakîbi erganuncu Marchand tarafından evvela memnuniyetle karşılandı ve bü san'atkârın delaletiyle aynı kiliseye erganuncu muavini olarak kabul edildi.

Fakat Rameau nun org için yazdığı bâzı parçaları görerek kendi vaziyetinin tehlikeye girebileceğini düşünen Marchand yine kıskançlığa kapıldı ve Sen-Pol kilisesine baş erganuncu olarak girmeğe çalışan Rameau yu bu emeline iriştirmemek için elinden geleni yaptı. Muvaffak da oldu.

Rameau bu yüzden büyük bir inkisara uğradı ve Lille şehrindeki kiliselerden birinin erganunculuğunu kabul etti. Orada üslup ve fikir iytibariyle çok yeni bir şekle bürünen dua ve kilise havalarını besteledi.

1721 de tekrar Parise dönen Rameau ertesi sene Sainte-Croix de-la-Bretonnerie kilisesinin erganunculuğunu elde etti. Kuvvetli musikî nazariyelerini ileri süren bâzı eserler yazdı.

O aralık tiyatroya merak etti. İşin güçlüğü güzel bir şiir parçası bulmakta idi. Opera komikte, Foire-Saint-Germain de gösterilen küçük piyeslerin bâzı şarkı ve dans kısımlarını besteledi. Fakat büyük bir opera yaratmak gayesini güden bir bestekâr için bunlar sayılmaya bile değer şeyler değildi.

Nihayet Volter 1732 de Rameau için Samson şi'rini yazdı, fakat sansür bu piyesin oynanmasına mani' oldu.

Mutlaka bir şeyler yaratmak için yanıp tutuşan Rameau, çaresiz, büyük bir şöhreti olmayan şairlerden rahip Pellegrin e müracaat etti ve ancak beşyüz liralık bir senet imzaladıktan sonra şairi "Hippolyte et Aricie" eserini yazmağa razı edebildi. Fakat anlatıldığına göre ilk perde bestelenip bitince bunu dinleyen rahip Pellegrin o kadar büyük bir hayranlık içinde kaldı ki derhal senedi yırtıp attı.

Kadının kucağından köpeği kapıp pencereden fırlattı.

1733 de operada temsil edilen bu eser büyük bir rağbet kazandı ve Dijon lu bestekârın şöhreti bu günden sonra gittikçe arttı. Gördüğü muvaffakiyet ve alkışlarla, kayb edilen zamanı telafi etmek azmini bulan Rameau Hippolyte et Aricie den sonra 22 büyük opera daha besteledi. Rameau halktan gördüğü rağbete rağmen san'at âleminde büyük kıskançlıklar uyandırdı ve çok haksız tenkîtlere uğradı. Yalnız ne garip ki, İtalyan musikîsi bir kaç zaman sonra Fransada kök salınca o güne kadar Rameau yu didikleyenlerin hepsi bestekâra karşı körükörüne bir hayranlık beslemeğe başladılar ve onu Avrupanın en yüksek musikî üstadı deye iylan ettiler.

Rameau ne o eski nankörlükleri ne de bu luzumundan fazla taşkın takdirleri hakk etmişti..

Buna rağmen şöhreti her gün bir kat daha artıyordu. İlk operasını umumiyetle herkesin ilham menbaı kurumağa yüz tuttuğu bir devrede, elli iki yaşında iken meydana getirmişti. Rameau o zaman bütün kabiliyet ve kudretine malik olduktan başka, ondan sonra da otuz senelik tam bir faaliyet devresi daha geçirdi.

Rameau nun 22 eseri içinde bilhassa kayda değenler şunlardır:

1735 de temsil edilen «İndes Galantes», «Castor et Pollux — 1737 de «Dardanus» —1739 da, «Princesse de Navarre» — 1745 de, «Pygmalion» — 1748 de, «Anacréon» — 1754 de.

* * *

RAMEAU halktan gördüğü rağbetten başka kral tarafından da pek çok ihsanlar ve rütbeler aldı.

12 Eylül 1764 senesinde — seksen bir yaşında — öldü. Rameau ya Fransada hiç görülmedik derecede zengin bir cenaze merasimi yapıldı.

İnci Çiftlikleri

JAPONLAR sun'i inci istihsalatında büyük bir muvaffakiyet ihraz ettiler. Cihan ticaret piyasasına her sene iki milyon dolar kîymetinde inci ihrac etmektedirler.

Bu pek hususi sanayii ibda' eden ve ileri götüren Kochini Mikimoto bu gün "Japonyanın inci kralı„ deye tanınmaktadır. Maamafi kâr etmeye başlamadan evvel yirmi üç sene uğraştı, dokuz "inci çiftliği„ işleterek tecrübelerde bulundu, tatbîk ettiği fenni usuller neticesinde nihayet bu gün çiftliklerinde 7 milyon inci istridyası yetiştirmekte ve bu muazzam işte binlerce adam kullanmaktadır.

İstiridya kafesleri senede üç defa çıkarılarak temizlenir.

Ma'lûmdur ki incinin teşekkülüne sebep istridyanın vücuduna bir kum tanesinin, ufak bir deniz böceği ve yahut her hangi bir ecnebi maddenin girmesidir. İstridya bu yabancı şeyi def'edemezse, etrafını vücudundan akıttığı bir madde ile tabaka tabaka sarar, ve bu suretle bir inci husule gelir.

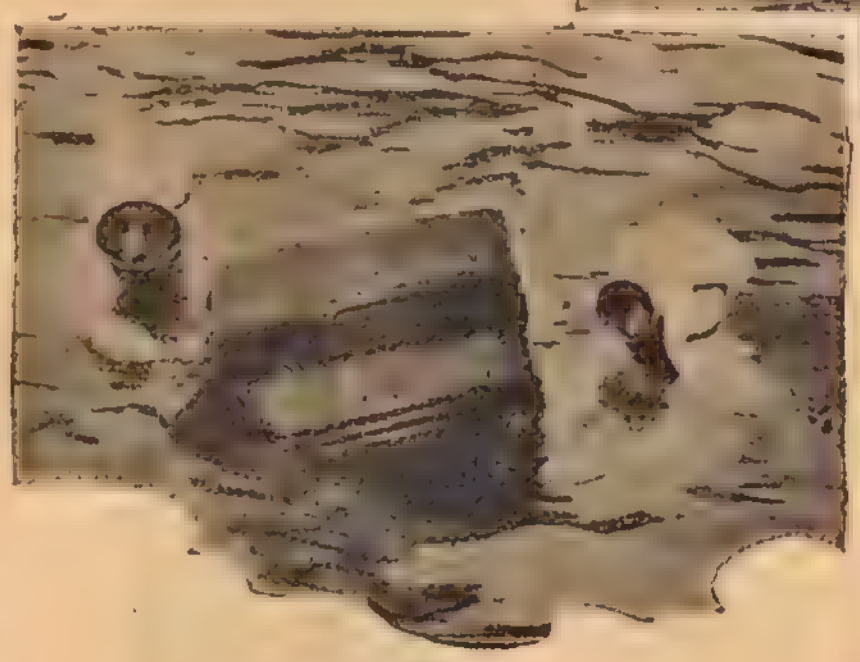

Dalgıç Kızlar

[Yokarda] 240 istiridyayı havi bir kafes
[Aşağıda] Kafeslerin temizlenip ziftlenmesi

Dünyanın en meşhur incileri Acem Körfezinde Bahreyn adaları civarında çıkarılır, fakat bunların içinde çok kîymetlileri nispeten azdır.

İnci istridyaları sıcak sularda bulunur. Mikimoto tetkîkatına Ago körfezinde başladı. Orada cenuptan gelen bir sıcak su akıntısı olduğu gibi suları pek berrak, dibi de kumluktur.

Sonra tecrübelerine başka körfezlerde devam etti. En ma'mur inci çiftliklerinden biri olan Gokaşo körfezindeki ameliyatı ta'rif edelim:

Burada tabii surette fakat nezaret altında yumurtadan çıkan milyonlarca istridyalar bir müddet suda yüzdükten sonra denizin dibine serpilmiş taşlara yapışırlar. Orada üç sene brakılırlar. Sonra dalgıç kızlar bunları çıkarırlar.

Japonlar, ciğerlerinin teşekkülü erkeklerinkinden ziyade mukavemetli olduğu için dalgıçlıkta kızları tercih ederler. Bunların yaşı on dört ile otuz arasındadır. Beyaz ketenden gömlek ile pantalon giyerler, başlarına beyaz bir örtü sararlar, gözlerini muhafaza etmek için de denizin dibinde rahatça etraflarını görebilecekleri surette tertib edilmiş gözlükler takarlar. İşte böyle bir kîyafete girdikten sonra denize dalarlar, elleriyle kopardıkları istridyaları kovalara atarlar, tekrar dalarlar. Bu kızlardan en faal olanları bir günde bin istridya çıkarır.

İstiridyalara inci aşılanması ameliyesi

Bundan sonra istridyalar ameliyat masasına yatırılır. Bir cerrah bunları birer birer alır, kabuğunu açar, etini çizer, toplu iğne başı kadar bir inci tohumunu ve yahut bir sedef parçasını aşılar, yarayı dezenfekte eder, kabuğu yavaşça kapar, istridyayı bir tepsiye vaz'eder.

Ameliyat esnasında yahut neticesinde ölen istridyaların adedi nispeten pek azdır.

Ameliyattan sonra her tepside yirmi kadar istridya olduğu halde her biri on dört tepsi istiab eden tel kafeslere yerleştirilir, bunlar bambu ağacından ma'mul sallara asılarak bir kaç kadem derinliğinde denize sarkıtılır. Kafeste muhafaza edilmelerine sebep hayvani ve nebati düşmanlarına karşı müdafaa etmek mecburiyetidir. Kafesler senede üç defa denizden çıkarılarak temizlenir.

Her sene aşılanan 14 milyon istridyanın yarısından inci hasıl olur. Bir incinin kemale gelmesi için altı sene lazimdir. Bu müddet zarfında istridyaların yüzde yirmisi ölür, yüzde yirmisi incisiz çıkar. İnci verenlerden de ancak yüzde beş yahut onunda güzel, müdevver, ticarete elverişli inciler vardır. Kusurlu inciler imha edilir.

Ortadan yarılmış sun'i bir inci. Tabakaların sureti-teşekkülü gösterilmektedir. Bunu tabii bir inciden ayırmak ancak mutahassıslar için kabildir.

İstiridyaların temizlenmesi

Bu inci, henuz sedefinden çıkarılmamış fakat satılmaya hazırdır

Sun'i incilerin ticari kiymeti tabii incilerden aşağıdır. Fakat o derece benzerler ki alelade bir mutahassıs bile ancak inciyi ortadan yarmak ve yahut hususi mikroskop ile muayene etmek şartiyle farkını anlayabilir. Asıl fark tohumun cinsinde ve mahiyetindedir.

Tabii inci istihsalatı tedricen azalmakta olduğundan sun'i inci istihsalatının daha ziyade inkişaf edeceği tahmin edilmektedir.

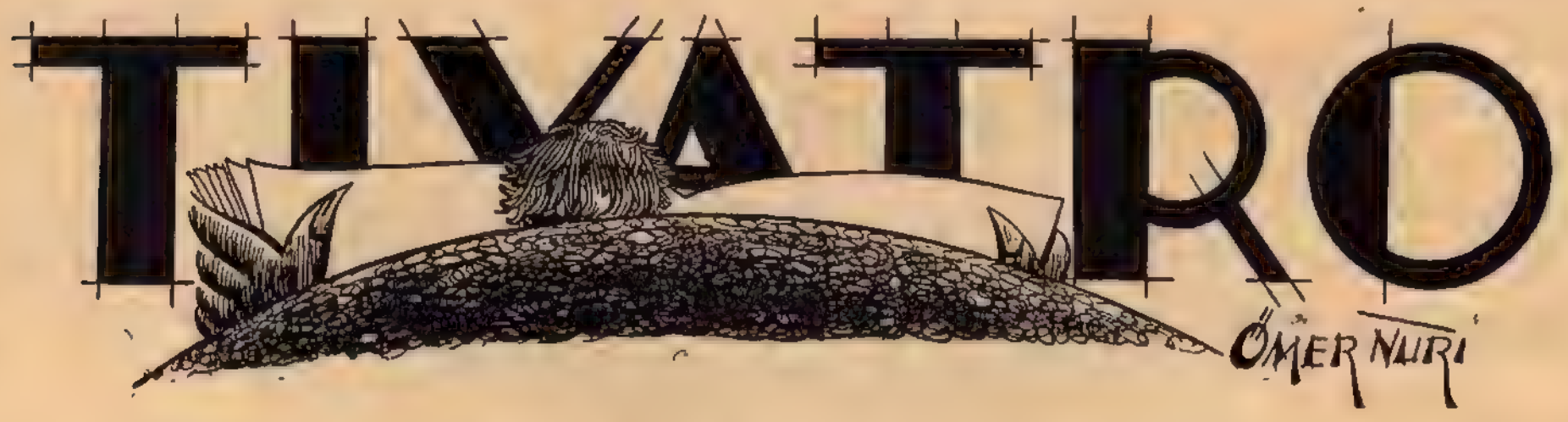

Türk Kadını Sahneye Nasıl Çıktı ?

Amelya mı,S eniye mi—Çingene kızları—Darülbedayi de ilk talebe hanımlar—Küçük Perihan — Afife Jale Hanım nasıl tevkîf edildi — Fransız polisinin himayesinde verilen temsil — Şaziye Hanım karakolda—Ateşten gömlek filminden sonra.

Yazan : REFİK AHMET

MERHUM aktör Ahmet Fehim Efendi, mutlakîyet devrinde Aptülhamidin saltanatı zamanında İstanbulda bir kazasker kızının konaklarındaki çubukçubaşıyı sevdiğini, babası öldükten sonra onunla evlendiğini, sabık çubukçu başının hayatını kazanmak için tulûat aktörlüğü ettiğini, karısını da sahneye çıkararak kanto ve oyun oynattığını bana söylemişti. Bu kadının ismi Seniye Hanımmış, sahnede tanınmasın ve Türk olduğu anlaşılarak başlarına bir iş gelmesin deye Amelya isimyle yaşarmış. Bu karı koca bir tulûat kumpanyasiyle Anadoluda dolaşırken Ankaraya da uğradıkları zaman bu aktris Amelya Hanım orada hamama gitmiş, hamamda ailesinin eski tanıdıklarından Ankara valisi Abidin paşanın zevcesine rasgelmiş. Valinin karısı kazasker kızını tanımış, Ankaraya nasıl geldiğini sormuş, konağına da'vet etmiş, Amelya—Seniye Hanım hüviyetinin meydana çıktığını görünce ağlayarak macerasını anlatmış. Bunun üzerine kocasına Ankarada bir me'muriyet verilimş, ilk Türk aktris de Amelya Hanımlıktan çıkıp tekrar Seniye Hanımlığa avdet etmiş, Ankarada kalmış. Tulûat kumpanyasındaki arkadaşları ve o zaman Ankarada bulunan Fehim Efendi de onun Türk kadını olduğunu ancak bu suretle anlamışlar.

Sanhemizde kadın rolleri uzun müddet ermeni kadınları tarafından yapıldı. 1908 de meşrutiyet iylan edildikten sonra ilk serbesti taşkınlıkları arasında tiyatroya da büyük bir temayül gösterildiğini evelki makalelerimden birinde zikr etmiştim. O sırada yer yer tiyatro heyetleri teşkil edilir, tiyatro bahsleri hararetle konuşulurken Tepebaşı tiyatrosunda harikzedegân menfaatine bir müsamere verilmiş, bu müsamerede İzzet Melih Bey de bir konferans vermişti. — 1908 teşrinievvelinde — Bu konferanstan şu satırları alıyorum :

« Bizde tiyatronun te'sis ve terakkîsi için ne lazım. Evvelâ mükemmel, cessim bir bina: Osmanlı tiyatrosu. Aktör ve aktrisleri yetiştirecek milli, küçük bir konservatuvar, yâni bir mektebi-san'atımız olsa gerek tiyatronun ve gerek mektebin idaresi ve dersleri erbabı-hamiyet ve iktidara tevdi' edilip memaliki-ecnebiyede olduğu gibi bizde de hukûmet bu müessesatı-milliyeye münasip tahsisat verse... Sekiz on yaşlarında ermeni ve musevi ve çingene kızları bu mektebe konulur, tahsil ve terbiyei-umumiyeleri bir dereceye kadar ilerleyince temaşa derslerine devam ettirilir, bahusus çingene kızlarını iltizam etmek ma'kul olur, türkçeyi ne güzel bir talaffuzla konuştuklarını bilirsiniz, sonra da san'atkârlık bohemyenlerin yaradılşında, kanında vardır. İslam kadınlarının sahneye çıkmalarına harem nani' olduğu cihetle tabii onlardan bahs edemem...»

Türk sahnesi için çingene kızlarını yetiştirmek fikri uzun müddet ağızlarda çiğnendi, durdu. Darülbedayi' ilk defa kurulurken Şehremini müesseseye talebe olarak çingene kızlarını alıp okutmak fikrini zamanın dahiliye nazırına mevzuu-bahs etmiş, fakat çingene kızlarının isimleri de türk isimlerine benzediği için taassuba dokunur ve hukûmetin başına iş açılır mulâhazasiyle ve ret cevabiyle karşılaşmıştı. Büyük Avrupa harbi, erkeklerin muharebe sahalarına sürülmesi, onlardan boş kalan işlerde zaruri olarak kadınların istihdam edilmesi suretiyle memleketimizde kadınların umumi hayata iştirâk etmelerini intac etmişti. Bu suretle kadınlık hayatında nisbi bir inkişaf hasıl olmuştu. Türk sahnesinde erkek artistler çoğalıyor,

bunların temiz türkçeleri yanında ermeni mümessilelerin feci' ve samiahıraş tekellümü pek ziyade göze batmaya başlamıştı. Kadınlar devlet dairesinde me'mur, mektepte muallim, sokakta satıcı, fabrikada amele olmuşlardı, harbin ve iktisadi zaruretlerin doğurduğu bu serbesti karşısında kadınların sahneye de çıkarılabilecekleri düşünüldü. Darülbedayie ilk defa olarak birkaç türk kızı talebe sıfatiyle kabul edildi. —1918—

Darülbedayie talebe olarak alınan ilk türk kızları Afife, Behire, Memduha, Beyza, Refika Hanımlardır. Bunlar bir müddet derslere devam etmişler, bir müddet sonra içlerinden bâzıları gelmemeye başlamışlar, kalanlardan Beyza hanıma ayda ikiyüz kuruş yol masrafı verilmesi kabul edildi.— 10 teşrinisani 1918—

Bu hanımlardan ilk defa mümessileliğe terfi' eden Afife hanım 500 kuruş aylıkla mülazım artist ta'yin edildi. Bunun için Tahsin Nahit Beyin fransızcadan adapte etmiş olduğu Rakîbe piyesindeki Leyla rolünden imtihan edilmişti.— 8 kânunuevvel 1918 — aynı günde Refika Hanım da 600 kuruş aylıkla ikinci suflör ' ta'yin olundu.

Afife Hanım o zaman onbeş yaşında idi. Bir sene kadar muhtelif eserlerin provalarında bulundu, fakat sahneye çıkarılmadı, nihayet mc'yus olarak müesseseden ayrıldı.

1919 eylülünde Reşat Rıdvan Beyin adapte etmiş olduğu Tatlı sır piyesi temsil edilirken Perihan Hanım isimli küçük bir türk kızı bu eserde gerek yaş, gerek ehemmiyet iytibariyle küçük bir rolde vazife aldı, bu küçük hanım 1920 senesinin ilk aylarında temsil edilen «Üvey kardeşler» piyesinde de rol almış, fakat bilahare sahnede devam etmemişti. Yine bu sene zarfında Hüseyin Suat Beyin «Yamalar» isimli piyesinin kadıköyünde Apollon tiyatrosunda temsili kararlaştırılmıştı. Bu piyesin en mühim kadın rolü olan «Emel» rolünü eserin evelki temsillerinde Eliza Binemeciyan Hanım oynamıştı. Fakat o sırada Eliza Hanım yine Darülbedayi'den ayrılmış bulunuyordu. Müessesede bulunan kadın san'atkârlar içinde de bu role uygun kimse bulunmamıştı. Nihayet hariçten bir artist bulunması düşünülürken evelce darülbedayie bir sene gelip gitmiş olan Afife Hanım hatıra geldi, çağırıldı. O sahneye çıkmak için can atıyordu, esasen müesseseden, sahneye çıkarılmadığı için ayrılmıştı. Afife Hanım «Yamalar» piyesinde «Emel» rolünü eyice ezberleyip prova ettikten sonra nihayet eser Apollon tiyatrosunda sahneye konuldu. Piyesin kahramanı genç Emel, al elbise, beyaz çorap, beyaz iskarpin giymiş, başına beyaz kordela takmıştı. Afife Hanım bilahare bana sahneye ilk çıktığı o günü anlatırken şunları söylemişti :

«— Hayatımda mes'ut olduğum ilk gece... San'atın ruhuma verdiği güzel bir sarhoşluk içindeydim, o piyeste güzel bir sen vardır, orada taşkın bir saadetle ağladım, ağladım..Sahiden ağladım... Alkış, alkış, alkış... Perde kapandı... Bana çiçekler getirdiler... Muharrir, — Hüseyin Suat Bey— kuliste bekleyormuş, ben çıkarken durdurdu, alnımdan öptü... "Bizim sahnemize bir san'at fedaisi lazımdı, sen işte o fedaisin..." dedi. İkinci hafta "Tatlı sır" temsil ediliyordu, birinci perdeyi oynadım... Perde arasında bir gürültü işittim, bir polis gelmiş, komisermiş, sonradan öğrendik, ismi Şeref... Kadıköyü merkez me'muru Hidayet Beyin emriyle beni tevkîf edecekmiş... Olmaz, demişler, o zorla götürürüm, demiş, dışarda Hüseyin Suat Beyle İbnirrefik Ahmet Bey onu lafa tutuyorlarmış, Kınar geldi, haber verdi, orada genç bir erkek arkadaşım vardı, o elimden tutarak makina dairesine indirdi, oradan bahçeye çıkıp kaçtık... O zaman Üsküdarda oturuyordum, bir otomobille eve gittim... Daha ertesi hafta yine Kadıköyünde Apollonda "Odalık"ı oynayorduk... Ahmet Beyin... Üçüncü perdeye kadar bir şey çıkmadı, meğer polisler tiyatronun etrafını sarmışlar, çıkarken habersiz yakalayacaklarmış. Beni artistlerden bir kadın yokarıya kaçırdı, tiyatro sahibi mösyö Sireçkinin yanına... Onunla yine makina dairesinden, bahçeden kaçarak evine gittik... Sonra mektepten telgraf aldım, Darülbedayi'den... Beni çağırıyorlardı. Oraya giderken Kadıköyü iskelesinde vapur bekleyordum, polis me'murları da duruyorlardı, beni onlara kim gösterdi, bilmeyorum... Baktılar, sonra yanıma gelerek alıp karakola götürdüler, meğer hakkımda zabıt yapmışlar, beni arayorlarmış... Karakolda önce bir taş odaya koydular, sonra komiserin, merkez me'murunun yanına çıkardılar... O, masanın arkasında doğrularak hiddetle baktı, ilk laf olarak "— Dinini, milliyetini, namusunu unutarak sahneye çıkıp oyun oynayan senmisin..." deye bağırdı, ben hareketimin bu söylediklerinin hiç biriyle alâkadar olmadığını söyledim, büsbütün kızdı, bağırdı çağırdı, ben bu ha-

Afife Jale Hanım

karet karşısında sinirlerime hakim olamayarak ağlamaya başladım, bu sefer yumuşadı, bana gûya nasihat verdi, ahlâktan, islamiyetten filan bahs etti, sonra beni polis müdüriyetine götürdüler, oraya Müvehhit, Behzat, Onnik geldiler, polis müdürü Tahsin Beyle konuşup beni kurtardılar... O zaman hukûmetin bu mumanaatına rağmen bir kadının sahneye çıkması hareketini takdir edenler de yok değildi... O zaman tramvay şirketi müdürlerinden biri beni takdir ederek evine yemeğe da'vet etti, Beyoğlunda bir apartman... Oraya polis müdürünü de da'vet etmiş... Tahsin geldi, bana: "Sen kahramansın, fedaisin, filan..." dedi, "resmen müsaade etmek elimde değil, fakat müsamaha edebilirim..." dedi... Ertesi gün Kadıköyü merkez me'muru değiştirildi, biz de Apollonda oyunlara devam ettik..."

1 Mart 1921... Darülbedayi' meclisi-idaresi, şehremanetinin mühim bir tezkeresine muttali' oldu. 27 Şubat tarihli, 204 numaralı emirnamesinde şehremaneti müslüman hanımlarının sahneye çıkarılmamasını bildiriyordu. Meclisi-idare "tebligivakîe tevfikî-hareket edileceği" yolunda bir cevap yazılmasını kâtibiumumiye havale etti. Meclisi-idare müteakîp içtimaında — 8 Mart 1921 — şehremanetinin bir tezkeresini daha aldı, bunda doğrudan doğruya Afife Hanımın temsil hey'etinden çıkarılması emr edilmekte idi. Meclisi-idare bu emirnameyi kıraat ve kabul etti.

Seniye Hanım

Afife Hanım, bu hadise hakkında şunları söyleyor: "O zaman Eliza Paristen İstanbula gelmişti, kendisini tekrar Darülbedayie almak istediler, Afifeyi çıkarın, o zaman gelirim, dedi, bunun üzerine meclisi-idare a'zasından bir zat — Afife Hanım bu zatın ismini de söyleyor — şeyhülislama gidiyor, tahrik ediyor, oradan dahiliye nezaretine, oradan da şehremanetine yazılıyor, müslüman kadınlarının sahneye çıkmaları âdabı-islamiyeye mugayir olduğu için benim Darülbedayi'den çıkarılmam iycab ettiği bildiriliyor, şehremaneti de Darülbedayie tebligat yapıyor... Darülbedayi'den çıktıktan sonra Burhanettin kumpanyasına girdim, Kadıköyünde, Tepebaşında, varyetede temsillere iştirâk ettim... Benim tavassutumla Seniye isminde bir türk kadını daha Burhanettin kumpanyasında sahneye çıktı. Burhanettin türkiyeden ayrılıp gittikten sonra ben de İbnirrefik Ahmet Nuri Beyin yaptığı "Yeni tiyatro" hey'etiyle Kadıköyünde temsillere iştirâk ettim, sonra polis müdürü değişti, yine men' ettiler..."

Türk kadınının sahneye çıkması bahsi üzerinde aktör Burhanettin Beyin de hatıraları vardır, bundan üç dört sene evvel Kahireden bana yazdığı bir mektupta bu hususta aynen şöyle diyordu: "Kumpanyama türk hanımlarından aktrisler almıştım, bunları tepebaşı tiyatrosunda sahneye çıkaracaktım. Bunu gazetelerle de ilan etmiştim. Bir gün köprüden geçerken yanımda bir otomobil durdu. İçinde dahiliye nazırı Mehmet Ali vardı. Beni çağırdı, otomobiline aldı, yolda giderken şimdilik türk hanımlarının sahneye çıkmalarını te'hir etmekliğimin nezdi-sadra'zamide matlûp olduğunu ve aksine hareket edersem zabıta me'murları vasıtasiyle men' ettireceğini söyledi. Filhakîka ertesi gün polis müdiriyeti üçüncü şu'besine çağırıldım. Aynı emri teblig ettiler. Ertesi günü de ingiliz polisi bana aynı emri verdi. Bunun üzerine Fransız mümessili ceneral Pelle ye giderek fıkara menfaatine vereceğim müsamereyi himayesine almasını rica ettim, kabul etti. Fransız polisi tiyatroyu tahtı-muhafazaya aldı. "Napolyon Bonapart" ı oynadım ve Afifeyi sahneye çıkardım. Büyük muvaffakîyet elde etti. Ceneral baştercümanla beraber sahneye bizi ziyarete geldi, tebrik etti. Damat Ferit zabıtası da dışarda tiyatronun kapısı önünde bekleyordu. Ben tiyatronun arka kapısından mezarlığın içinden firar ettim."

SAHNEMİZİN kahrını, cevrini çekmiş olan ilk türk kadını Afife Hanım, Hidayet Bey isimli bir zatın kızı, doktor Sait paşanın torunudur. Tahsilini İstanbul kız sanayi' mektebinde yapmıştır. Darülbedayi'de, Burhanettin kumpanyasında ve Yeni sahnede çalıştıktan sonra bir müddet tiyatrodan uzak yaşamış, bilahare bir iki küçük trupla Anadoluda dolaşmış, sonra bir müddet tiyatrodan uzak yaşamış, Anadoluda ve İstanbulda temsillere iştirâk etmiştir. Afife Hanımın delaletiyle Burhanettin kumpanyasında sahneye çıkmış olan Seniye Hanım, İzmir Sivrihisarlı mülazım Eyip Sabri Beyin kızıdır, Tekirdağı kız rüştiyesinde ve İstanbulda Bezmiâlem sultanisinde okumuştur. Burhanettin kumpanyasında Molyerden muktebes Pinti Hamit komedisinde Nadide reliyle başlamış, Burhanettin heyeti dağılıncaya kadar bu sahneye devam etmiş, müteakîben Anadolu şehirlerinde dolaşıp temsil vermek üzere teşekkül eden bir trupa girmişti:

Afife Hanım, muhtelif zamanlarda muhtelif türk hanımlarının muhtelif truplarda sahne hayatına intisab etmelerine de delatet etmiştir. İlk senelerde Mebrure ve

(Devamı 78 inci sahifede)

Genç Vatanperverlik Hisleri

MURAT AK DOĞAN

MEHMETÇİK !

Geceli, gündüzlü çalışan kimdir,
Bu vatana güneş, şeref, şan kimdir?
Kimdir bu ebedi, bu gür fazilet?
O sensin Mehmet!

Biz yatağımızda rahat uyurken,
Kimdir sınırlarda yurdu bekleyen,
Kimdir bu nöbetçi kesilmiş dikkat?
O sensin Mehmet!

Vatanın bağrına düşman dalınca
Bu yurdun içine ateş salınca
Kim verir bir anda cihana hayret?
O sensin Mehmet!

Düşman süngüsüne göğüs geren kim,
Sessiz, şikâyetsiz, oh, can veren kim,
Bugün kime hayran şu beşeriyet?
O sensin Mehmet!

Güneşte can veren, karda can veren,
Kim bize milli zevk, heyecan veren,
Bugün kime hayran şu beşeriyet?
O sensin Mehmet!

Kimdir, ejderhası kara kuvvetin,
Kimdir alameti milli satvetin
Kime dayanıyor bu Cumhuriyet
O sensin Mehmet!

ANKARAYA GİRİYORLAR !

Taşıdığın mermi ağır doğrusu,
Hepimizi aldı zencir korkusu.
Ana şefkatinden al kuvvet Ayşe,
Ha, gayret Ayşe!

Yorgunsun besbelli, belki de hasta,
Koşmuşsun görünce yurdunu yasta.
Çok korkunç değilmi esaret, Gülsüm?
Ha, gayret Gülsüm!

Oğlun kalmadı ki taşısın cenge,
Kocan da şehittir ey köylü yenge!
Sana yükleniyor bu hizmet Zehra,
Ha, gayret Zehra!

Ayağın bu dağı çabuk aşmazsa,
Şu mermi «Hasana» bir ulaşmazsa,
Sonumuz musibet, felaket Zeynep!
Ha, gayret Zeynep!

Kim bilir kaç gündür açsın bu yolda,
Takatın kalmamış bu zaif kolda.
Umzuna yüklenmiş hürriyet kezban!
Ha, gayret kezban!

Ha, kaldır başını, doğrult belini,
Cephede gaziler bekleyor seni!
Ankara düşüyor, dikkat et Fatma!
Ha, gayret Fatma!....

Gökten Düşen Kadın..

Henry Bordeaux dan *Terceme eden : AHMET KASDİ*

TEMMUZUN bir pazar günü. Hava çok güzel ve sıcak. Marcel :

«Merasim o kadar ehemmiyetle hazırlanıyor ki.. diyordu.

— «Ne merasimi ?

— «Davis kupası finali münasebetiyle yapılacak merasim.»

Desforges lar Champs de Mars daki yeni apartmanlarında yemeklerini henüz yemişlerdi. Bu apartman, gözleri kamaştıran yepyeni tarziyle miymar Gabriel in şaheseriydi.

Möşyö Desforges ne vakît apartman hakkında bir söz açılsa : «en ma'kul bir tarzı-miymari» cümlesini tekrarlardı.

Onun için ma'kul tarz, bıçağı kat'i ve seri' bir surette idare etmektir: Zira Paris in en yüksek operatörlerinden biridir. Masa başında söz söylemeyi çok sever. Sami'leri-iki kadın ve bir erkek: karısı, kızı Alice ve oğlu Marcel-onu bermu'tat bir cemile olarak dinlerler. Fakat bu defa Marcel sabırsızdır. Hatip onun bu halinin farkında değildir. Adliyede hall ettiği karışık işleri, karısına ameliyat yaptığı zengin bir Amerikalıya karşı Seine mahkemesinde dün kazandığı da'vayı uzun uzadiye anlatmaktadır.

Çok nazik, cesaret isteyen, hattâ daha doğrusu cesaretin caiz olmadığı bir ameliyatta muvaffak olmuştu.

« Ben, sonunda ölüm muhakkak ve kurtuluş ihtimali gayet az olan bir ameliyata muvafakat eden bir adamın, karısını sevdiğine hiç bir suretle inanmam.»

Diyordu. Böyle fena düşüncelere tahammül edemeyen Madam Desforges iytiraz etti :

— Fikrin tamamiyle yanlış.. Bilakis onun bu muvafakati, karısını yaşatmak için en son çarelere baş vuracak kadar delice sevdiğini ispat eder.

Operatör sözüne devam etti :

— Kendisinden yüz bin frank ücret istemiştim, çünkü bir muvaffakîyetsizlik ihtimali karşısında şöhretimi tehlikeye koyuyordum. Bu ücreti kendisi de kabul etmiş ve yarısını ameliyattan evvel vermişti. Sonra is değişti... Karısı ölüm halinde yattığı ameliyat masasından sapsağlam kalkınca ücretin bir kısmını terk etmekliğimi teklif cür'etinde bulundu, fena halde canım sıkıldı.. Zaten ecnebiler, kendilerini daima Fransız müşterilere tercih eden tüccarlarımızın zann ettiği kadar para hususunda sağlam ve cömert değillerdir. Evvelce anlattım, ya... İş mahkemeye düşmüştü.. Dünkü muhakemede avukatı bana çok hücum etti, hattâ muhtekir olduğumu iddiaya kadar ileri gitti. Hakimler daima, kendilerine mubalâğalı görünen rakkamları kemirmek isterler, onların da bana aleyhtar bulundukları aşikârdı. Avukatım, istediğim kadar parlak tarzda da'vamı teşrih edemeyordu. Bunu görerek, fenni bir noktayı iyzah bahanesiyle söz istedim. Evvela fenni iyzahımı yaptım ve sonra yavaşça, hattâ ihmalkâr bir telaffuzla şu basit mulâhazayı ilave ettim: «Mr. Cooak — müşterimin ismi — günde 50000 frank kazanır, bu vaziyeti dosyalardaki evrak ile müsbettir. Ben bu mühim ameliyat için kendisinden iki gündeliğini istedim. Muhterem hakimler size sorarım : hangi Parisli amele vardır ki karısını kurtarmak için iki gündeliğini fedadan çekinsin ?»

Ve yerime oturdum. Hakimler, karar odasına çekilip uzun uzadıya munakaşaya luzum görmeden hemen oracıkta lehimde hüküm veriverdiler.

Madam Desforges doktorun bütün sözlerini tasvib etmek iytiyadındadır ; henüz taravetinin bâzı zarif çizgilerini muhafaza eden silik şahsiyetli bir kadıncağızdır. Bu kadar kîymetli ve şöhretli kocası karşısında da, nezahet ve terbiyelerini pek az muhafaza edebilen çocukları karşısında da, hattâ gördükleri iş daima kusurlu olan hizmetçileri karşısında bile korkak ve çekingen bir hali vardır. Zaten hayatta — bu servet ve sâmân ortasında bile — istediğini bulamamıştır. Basit bir inzivagâh, orta halli bir asalet ona, içinde kendini kayb ettiği ve kenarında kaldığı bu ıztırari lüks hayattan daha uygun gelecekti.

Kızı Alice, onun ev idaresindeki mevkî' ve salahiyetinden mühim bir kısmını almıştı. Emr etmeyi

biliyor, ev işlerini parmağının ucunda çeviriyor, çalışmaktan yılmayordu. Parlak bir muvaffakîyetle Ulumu-tabiiye me'zuniyetini kazanmıştı... Henüz izdivacı düşünmeyor; vakti var. İzdivaç aceleye gelmeyen, ihtiyatı da'vet eden bir zarurettir. Drahoması ona istîkbali te'min ediyor. Fakat, eğer akıllı bir kız ise — ki akıllıdır — ikinci planda bir koca arayacak. İki kişinin aynı tarzda mütehakkim olması eyi değildir, ev idaresinde tek bir kumandan lazımdır.

Babasına fikrini söyledi:

«Amerikadan memleketimize soktuğunuz bu para az bir şey, baba...»

Profesör Desforges, oğluna dönerek sordu:

—Sen bir şey söylemeyorsun, Marcel?

Marcel:

— Evet, bir terbiyesize ders vermiş, haddini bildirmiş oldunuz, demekle iktifa etti.

Marcel, geçen gün onu Saint-Germain e çaya götürmüştü.

MARCEL, mütenasip endamlı, yirmi altı yirmi yedi yaşlarında, hariciye nezareti umuruecnebiye musabakasında muvaffak olmuş ve uzak bir me'muriyete gönderilmeden evvel nezarette staj görmüş bir gençtir. Derin ve mütehayyil tabiatını annesinden, kararlarda sıhhat ve isabet tabiatını babasından almıştır. Dışarıya çıkmak hususundaki arzusunu geciktiren bu muhavereden hoşnutsuzluğunu gizleyor. Bir aralık fırsat bulup masadan kalkar ve çıkacağını söyler. Babası sorar:

«Kahve içmeyormusun, Marcel?

— Vaktim yok.

— Nereye gidiyorsun?

— Bulonya da Rolan-Garros stadına. Davis kupasının finali var, kaçırmak istemem.

— Bu kadar meraklı bir sporcu olduğunu tahmin etmezdim.

Alice iyzah etti:

— Oraya sade oyuncular için gitmeyor; Marise Chedal le buluşacak...

— Marise mi? Şu, miyde hastalıkları mutahassısı dostum Doktor Chedal in kızımı? Filhakîka sevimli bir kızdır, sevimli ve dinç.

Alice cevap verdi:

— Evet, fakat her şeyden evvel mükemmel bir şampiyon. Kapalı teniste, perşembe ve pazar akşamları saat dokuzdan gece yarısına kadar, Marcel le beraber parti yapıyoruz: bizi her vakît yeniyor.

Marcel iytiraz etti:

— Her vakît değil.

— Evet, hemen hemen her vakît.

Madam Desforges, çekingen bir sesle oğluna hitap ederek, söze karışır:

«Alice sana refakat etse daha eyi olurdu. Sen hep bu genç kızla berabermi geziyorsun? Geçen gün, onu Saint-Germain e çaya götürmüşsün.»

Marcel bu sözler karşısında kendisini tutamayıp gülümsedi:

«Fakat, anneciğim, doğru düşünmeyorsun, dedi, Marise bir arkadaştır. Eyi ve asil bir arkadaş, anlayormusun? Başka şey değil.»

— Bir genç kız bir erkekle arkadaş olamaz.

— İşte bunda aldanıyorsun, anne. Bir arkadaş bir etek veya bir pantalon giyer, bunda hiç bir fark yoktur. Onunla ilk defa ulûmu-siyasiye kurlarında tanıştım, aramızda gayet sıkı bir münasebet teessüs etti. Derslerde, teniste, çaylarda, gezintilerde dirsek dirseğe, yan yana yaşadık. Bu münasebetler gayet samimi ve, hem niçin hayret ediyorsunuz, gayet tabiidir.

(Bitmedi)

Lisan Meseleleri

Yine Pedagoji Meselesine Dair

Yazan: AHMET CEVAT

Mart nushasında bu mesele hakkında neşr ettiğimiz mekaleye karşı "Neden pedagoji olsun?" başlığı altında bir mekale aldık. Köse Raif Paşa Oğlu Fuat Bey bu mekalede benim mekalemi nokta nokta hulâsa ettikten sonra kendi fikirlerini şöylece anlatıyor: (1)

İLK iddiaları okurken kendimde bir böbürlenme duyar gibi oldum. Böyle fâzıl bir dilci, tarih sahibi her millette olduğu gibi atalardan kalma bizim de töre denilen bir an'anemiz olduğunu, frenkceden aldığımız Grek-Latin ıstılahları "a" ve "cia" ile kalübelâdan beri yapageldiğimizi, şimdi ise yenilerin Fransız telaffuzuna kapılmaları, ancak tahsilleri yüzûnden farkına varmaksızın sırtladıkları mânevi bir hars kapitülasiyonundan başka bir şey olmadığını, delilleriyle anlatmak, serip saymak için kalemimde alışık olmadığım bir köheylan asabiyeti vardı. Fakat okudukca ayıldım ve serinledim. Hele makaleyi bitirince, düşünceye vardım. Değerli müellif benim deyeceklerimi hep söylemiş. Vah, vah, bana yazık oldu. Dile de yazik, deyeceğim. Çünkü netice: Türk imlasına bürünen fransızcaya dil ölkemize açık paso veriliyor. Acaba neden, niçin? Aynı misaller ve az çok aynı düşünüş, yoluyla ben başka bir menzile ulaşıyorum, Şöyleki:

Evet, beynelmilel ıstılahlar eski yunan ve latinceden alınmıştır. Biz de öyle yapmalıyız. Bildiğime göre kimya ve hikmet dahil olmak üzere ıstılah teşkilindeki takılara belli başlı birer mânâ vererek bunları sistematik bir tasnif altına almış olan Fransız akademisidir. Diğer milletler bir çok ıstılahları onlardan almışlar. Amma dillerinin yazısına göre okuyup söylemişler. Almanın biologie, astrologie yazıp sonraki "e" leri okumaması ve "g" lere de eski latincenin tıpkısı olan kendi savtî kıymeti biçişi gibi. Daha ileri gidenler okunmayacak harfi düşürmüşler. İngilizler, İskandinavlar gibi. Lakin bundan dolayı o kelime beynelmilel çehresini kaybetmemiştir. İsmus takısına gelince, latince şekli ancak budur. Ve burada Almanlar aslın bayatını kendi görüşleriyle tazesine üstün bulmuşlar; zevkten bahsolunmaz ya; ona çirkin, bana güzel. Istılâhların unsurunda hiç tegayyür yok denilemezse de, olanı pek nadir ve cüz'idir. Misal olarak anılmış olan Almanca "rheumatismus ve conjunktur ("j„ yi "y" okuyunuz) eski yâni aslî imlaları gösterir; eski yunanca reuma (akmak, akıntı) latinceye rheuma imlasiyle geçmiştir. K okunan "c" yi de Almanlar imlalarında k ile yazmayı daha mâkul bulmakla çığırdan çıkmış değillerdir. Fransizca rhumatisme ve conjoncture denilmesi, zaten köylü latincesinin tekâmülü olan dillerini Fransızların gerisin geri yürütmek istememelerinden ibarettir. Görülüyor ki her tarafta ıstılahları eski kılıkları ile saklamak kaidesine, imlada mümkün olduğu kadar rıayet edilmiş ve edilmektedir. Lâkin telaffuzda şivenin mizacına uymak zaruretinden kaçınmak kabil olmamıştır. Yazıdaki cüz'î farklar ise, o dilde kullanılan imla tarzına telaffuzun yabancı kalmaması için beynelmilel çehreye verilen yerli çeki düzeninden başka bir şey değildir.

Saygılı muharrir misaller kafilesi arasına fransizca musc (müsk), almanca moschus ve reji, enerji, garaj gibi bir takım sözler almıştır ki, bunlar söyleyiş dilinin gündelik kelimelerinden olduğu cihetle ıstılah bahsiyle bağlantıları yoktur. Biz bu gibileri hangi dilden almışsak almışız, ve ağzımıza uygun geleni ayniyle muhafaza etmışız, banka, lamba, kanape, şık, pantalon gibi. Uymayanı kalıplayıp uydurmuşuz: ¡tornistan (ingilizce turn and stand), iskemle (latince scamula "c" yi "k" okuyunuz), tandir (arapca tennur), çerçeve (acemce, çıkar çube) gibi. Tabiidir ki, bundan sonra kabul edebilecemiz sığıntılara da, başka türlü muamelede bulunmayacağızdır.

Buraya kadar her iki makaleyi gözden geçirmiş olan saygılı okuyucum, görüşlerimizde büyücek bir fark bulmamış olsa gerektir. Vurgu (aksan) bahsinde değerli müellif "millı tasavvutumuzda vurgu son hece üzerinde olur" diye cümleyi itlak üzere söylemiş olmasaydı, belki bir sapağa (ana yoldan başka bir istikamete kolun ayrıldığı noktadır) henüz varmış olmazdık. İki heceli kelimelerde vurgu vakaa sondadir kaşık, geldim gibi. Lâkin nehi murad edildikte birincide kalır: gelme, aslâ, yapma gibi; v. ilhr. Üç hecelilerde bâzen başta, bâzen ortada, bâzen sondadır. Maşrapa, gelberi (fırıncı ve lağamcı âleti) başta; istridya, kaynarca, kasırga ortada; kocaman, iskarpin, satılık sonda; v. s. Bu sebepledir ki vurgunun son hece üzerinde olmayışı, o kelimenin bizce yabancı sayılmasını iktiza ettirmez.

(1) Mekalemi telhis eden kısmı neşretmeyoruz, çünkü "Muhit"te çıkan bu yazı okuyucularımızca ma'lumdur. Münakaşelerde söylenmiş sözlerin tekrar edilmemesine, hem okuyucuları bıktırmamak hem de "Muhit" in sutunlarını fazla işgal etmemek için, çalışılmayı rica ederiz.

Dil bahsinde sıkı bir muhafazakârlık nihayetsiz liberallık gibi doğru değildir. Bunda şüphe edilemez; çünkü ifrât dâima muzurdur. Halk ağzına düşen kelimeler yahut münevver tabakada muayyen ve mahsus bir haysiyet kazanan ıstılah, her nereden gelmiş olursa olsun, artık dilin malı sayılır. Bu olağan bir hakikattir; hiç şüphe götürmez. Şüphe götüren bir şey varsa, o da 14 milyon nufus içinde binlerin yüzde 80ni Fransız eli ve dili ile bu ıstılahları edinmiş olması, onların bütün millete mal kaydını îcap edip ettirmeyeceğidir. Latin ve eski Yunan harflerinin aslî kıymeti, yani telaffuzları, mâlumdur. Vakaa her iki dil zaman ile tasavvutunu haylı değiştirmiş olmakla beraber, harflerin tek tek değerimdeki değişiklik azdır. Demek istiyorum ki ıstılahları Fransız, Alman, İngiliz, İtalyan v.s. ciğnemiği olarak almamıza luzum yoktur. Asıllarındaki telaffuz ile kabul etmeliyiz. Türkce alfabemizin Latin harflerine biçim ve değerce uyması, ayrıca bir kolaydır. Bununla beraber bize çok yabancı gelebilecek takıları, cüz'î bir tebdil ile dilimize yakıştırmak, elbette caizdir; çünkü ele düğünse bize bayram. Şukadar varki bu bahsi ilmî bir hey'et araştırıp en münasip biçimi ortaya koymalı ve kesdirim kabulden önce bir de milletin zevkini yoklayıp soruşturmalı. Bana öyle geliyor ki şimal dilleri (Fransizca dahil) voyel kalabalığından cenubî diller kadar hoşlanmaz. Islavca gibi konson yığnakları yapmamakla beraber voyelleri esirgeyerek kullanır ve son hecesini ekseriya kapalı, yani konsonla bitirir. Tabii, sessiz yanı sıfır voyelin hükmü yoktur. Bundan dolayi italyancada, ispanyolcada, bilhassa kelime sonunda çok görülen "a" lar Almanca, Fransızca ve İngilizce v.s. de oldukça kıtdır.

Bizim fonetiğimiz ise daha ziyade cenup dillerinkine okşadığından, ıstılahlarımızı İtalyancanınkine benzetmek, yâni bu medenî Latin kızının kulavuzluğunu imlâ ve tasavvur cihetinde kabul etmek, fikrimce daha münasip olur. Zaten eskilerimiz de — velev bittesadüf — o yolu gitmişlerdi. Netekim korsa, banka ve bahriye ıstılahlarımızın çoğu o dilden alınmış ve benimsenilmiştir, avarya, baratarya, bono, kambiyo vs. Bundan dolayı "pedagoji" değil, "pedagogya" hiç değil, fakat pedagocya demek tarafını iltizam ederdim. İğri oturup doğru söylemek öğüdüne saygımı göstermek için itiraf ederim ki "pedagoci" sözü bana da daha şık, nasıl diyeyim, daha salonvâri geliyor. Hem daha kısa, hem de kulağa hoş. Amma bunun bana öyle gelmesi, onun ilmî ilk gözağrım oluşundan değil midir? Hatta başka türlüsünü belki bilmiyorum bile. Bununla beraber fransız tarzını kabul edince, bunların sıfatlarını da fransız grameri üzere yapmak mecburiyetinde kalınılması ve psikolocik, ambriyolocik denilmesi, kulağımı okşuyorsa da nefsime pek ağır geliyor. Ahlaki, nev'ama zevke pişkeş çeken bir incelişe benzeticesim geliyor ve tereddi tangosunun tatlı dalgasından dilimi korumak istiyorum. Ne kadar sevimli ve nazik olsada, yardıma gelecek bu manikürlü el, eksik olsun, diyorum.

Bu sözlerim latince-yunancadan alacağımız sırf ilim âlemine mahsus ıstılahlar içindir ki, bunların ayrıca türkceleri, düz öz türkceleri, bulunup konulmaktan hiç bir vakit vaz geçilemez. Mesela oksijene karşılık "eksi özü", hidrojen = su özü, asit sülfürik kükürt ekşisi; mamifer (zatüssedaya) memeliler v. s.

Köse Raif Paşaoğlu
R. M. FUAT

Fuat Beye karşı mulâhazalarım:

1.— Vurgu bahsinde Fuat Bey yanılıyor: türkçede, *mutlak olarak*, bütün basit sözlerde vurgu son hecededir; a) mürekkep kelimelerin çoğu, b) bâzı tasrif şekillerimiz, c) birçok yabancı kelimeler bu kaideye muhaliftir. Mürekkep kelimelerden tekâmüllerini tamamiyle bitirmemiş olanlar tertiplerine giren her iki unsurun vurgusunu muhafaza ederler, iki vurgulu olurlar:

onbaşı, ayağılı, göztaşı vs. Misal olarak getirdikleri *gelberi* de böyledir. Bu kelimelerdeki şazlık zahiridir, lafzi kaynaşmanın henüz tamamlanmamış olmasından ileri gelir.

İki vurgu alan tasrif şekillerimiz pek çoktur, yalnız *nehy* sıgasından ibaret değildir:

1) hemen bütün menfiler iki vurguludur; mukayese ediniz:

geldi — gelmedi; kaldı — kalmadı;
gelecek — gelmeyecek; kalacak — kalmayacak;
gelsin — gelmesin, kalsın — kalmasın; vs.

"-me" eklentisi sıgayı iki kısma ayırıyor, hem evel gelen hem sonra kalan kısım vurgu alıyor.

İki ve üç heceli maddelerde bu cihet daha ziyade kulağa çarpar:

çalışmayacak, çalıştırmayacak, vs.

2) sorgu eklentisi de aynı rolü oynar:

gelirmisiniz? çalışacakmıyız? vs.

3) Mürekkep sıgalarda kullanılan *-di, -miş, -se* vurgusuz (enclitique) tir:

*gelir***di**, *gelir***miş**, *gelir***se**, vs. Fakat bunların üstüne bir eklenti daha gelirse kelime iki vurgulu olur: gelir**diniz** gibi;

4) Kopula rolünü oynayan şahsi eklentiler de aynı fonetik rolü oynar:

*Türk***üm**, *Türk***sün**, *Türk***tür**, *Türk***üz**, *Türk***sünüz**, *Türk***türler**, *vs.*

Gelece**ğim**, geleceksin, gelecek**tir**, gelece**ğiz**-, geleceksiniz, gelecek**tirler**, vs.

5) Emrlerde asli maddeler vurgularını muhafaza ederler: *Çalışınız, çalıştırınız, vs.*

Bütün bu hususi hallerde vurgunun ikileşmesi, veya lafzın son kısmının vurgusunu kaybetmesi derin ruhi

sebeplerden ileri geliyor. Bunların haricinde türkçe kelimelerin vurgusunda istisna yoktur. (Fuat Beyin misalleri arasındaki *basırga, maşrapa* isimlerinin de vurgusu sondadır).

Hakîkî şazları yalnız yabancı isimler teşkil eder, yabancılıkları buradan da anlaşılır. Bunlar pek çoktur: varda; orsa, coğrafya, komedya, Fransa, Rusya, vs. vs.

İşte pedagocya, fisyolocya, ekonomya... şekli tercih edilecek olursa mevcut şazlara yüzlerle kelimeden teşekkül etmiş bir zümre daha ilave olunmuş olacaktır, yani lisanın yapılışına bir az daha bozukluk getirilecektir. *Pedagoji* veya *pedagoci* şekillerinde ise bu fonetik uygunsuzluğu yoktur. Bundan dolayı bizce bu şekil müreccahtır.

2.— **a-ya** sonu, söylemiş olduğumuz gibi, aslen te'nis morfemidir, cinsiyet şekline malik olmayan lisanlar (ingilizce, iskandinavca) bu sonu atarlar; bizim için de atmak münasip olur. Bu hususta Fuat Bey hiç bir şey söylemeyor.

3.— Fuat Beyin mekalesinde hissi cihete büyük bir yer ayrılmış; fakat kendi de *Fransız teleffuzu ve Türk imlası* yerine *İtalyan teleffuzu ve Türk imlasını* kabul etmekle bütün cephesini aynı hissi iytirazlara sipersiz bırakıyor: *pedagoci* ile *pedagocya* arasında luzumsuz ve fonetiğimize uygunsuz bir te'nis vokali farkı vardır. Bizim de kısa şekli (Fransız şeklini değil) tercih edişimiz bu ilmi sebepten ileri geliyor.— Kısa şeklin Fransız şeklinden de ayrı olduğuna dikkat edilmeyor, fakat bunun ilmi istiklal ile hareket noktasından ehemmiyeti büyüktür.

4.— Fuat Bey ıstılah saydıkları *pedagoji, sosyoloji* gibi kelimelerle *reji, enerji* gibi umumi veya yazı lisanına münhasır sözler arasında bir fark olduğunu ihtar ediyor, ve bundan ıstılah konurken umumi lisandaki kelimelere bakılması lazım gelmediği hükmünü çıkarmak isteyor. Bu noktada da kendisini tastîk edemeyeceğim. Istılah konurken lisanın *ses, şekil, örnek* sistemlerine (fonetik, morfoloji, sintaks) mutlaka bakılmalıdır ki umumi lisandan aykırı, *âlimane* bir lisan (*l. savante*) uydurulmasın.

Lisaniyatçıların *âlimane* uyduruşlara nekadar muhalif olduğu Fuat Beyce meçhul değildir.

Bizim "j" sesinin *ses* sistemimiz içinde işgal ettiği mevkîi aramamız bunun içindir. Geçen mekalemizde de *"ji"* grupunun,— vokalden sonra — *"gi"* grupundan ziyade fonetiğimize muvafık olduğunu bunun için göstermiş idik.

Türkçede (egi, agı, ögü, ogu) grupları (eği, ağı, öğü, oğu) gruplarına değişiyor. Bu ispatlar neticesinde *"gi"* ye *"ji"* yi tercih etmiştik. Bu suretleler de tercihimizin esasını ilme istinad ettirmiştik.

5.— Fuat Bey latince ve grekçe ile olan an'anenin muhtelif lisanlarda bir olmadığını söyleyor ki, doğrudur. Fakat *rhumaism* ve *conjoncture* kelimesi köylü dilinden inkişaf etmiş değildir; bunlar *âlimane* teşkillerdir.

Istılahlarda asli harflerin muhafazasında bütün medeni lisanların aynı ehemiyeti verdiğini ve birbirlerinden ancak ehemmiyetsiz farklarla ayrıldığını söyleyen Fuat Beye hak veremeyorum: *"y"* yerine *"i"*, *"ph"* yerine *"f"*, *"th"* yerine *"t"*, *"x"* yerine *"ss"*, "**c**" yerine **k, z**, kullanmak *"h"* sesini atmak, cinsiyet alametlerini ihmal etmek gibi imla prosedeleri muhtelif lisanların ıstılahlarında büyük farklar husule getirmiştir. Onların yanında bizim de mlamızi beynelmilel kîymetini kayb etmiş olmaz.

6.— *"ji"* yi tercih edebilmek için onu *"ci"* ile mükayese etmek lazımdı; *"j"* sesini halkın *"c"* ye değiştirdiği, münevverlerin ise *"j"* kullandığı ma'lûmdur. Şimdiye kadar halkın lisanında bulunan *candarma, Capon* gibi telaffuzları yazıda tercih eden muharrirler görülmemiştir. Bâzı romanlarda halk dilinden aynen nakl edilen muhaverelerde bu telaffuz yazılmış ise de bu bir tercih demek değildir; "rejim"i *recim*, "garaj"ı *garaç* vs. suretinde kullanacak ve yazacak hiç bir kimse tesavvur edemeyorum; lisani "opinyon" umuzda böyle bir temayül keşf olunmuş değildir. O halde *pedagoji, sosyoloji* gibi sırf kitap diline mahsus kelimelerde halk telaffuzunun galebe çalması mümkün olabilir mi? Bu hususta ancak Fransız ve İngiliz telaffuzunun rekabeti vardır, bugünkü harsi vaziyete göre ise *"ji"* nin sayıca üstte kaldığı şüphesizdir. İşte cevap veriyoruz:

1) *a-ya* sonu fonetiğimize ve te'nis alameti olarak morfolojimize uygunsuz olduğundan atılmalıdır;

2) "gi" grupu — vokalden sonra — yadırganan, ön damaktan söylenmesine meyl edilen bir ses grupudur;

3) "ji" ile "**ci**" grupları arasında halk telaffuzu tercih âmili olamaz; münevverler arasındaki iki temayülden ise *"ji"* daha yaygındır;

Bundan dolayı: *pedagoji* denmelidir.

Haşiye: Fuat Beyin mekalesinde üç mesele daha var: 1) lisanların grekçe ve latinceden kelime almak hususundaki tekâmülde görülen derece farkı; 2) italyancanın kendisince tercih edilişi;—3) sırf ilim lisanına mahsus ıstılahların türkçelerini de aramak luzumu. Lisanlarda böyle bir derece farkı olduğu şüphesizdir; bizim vaziyetimiz ise büsbütün başkadır. Biz şimdiye kadar doğrudan doğroya grekçe ve latinceden kelime almış değiliz; ancak hars te'siriyle evela italyanca, sonra fransızcadan menşel grekçe ve latince olan kelimeler almış bulunuyoruz Bunun için bu kelimelerin imlasında da o lisanların telaffuzu galebe çalmıştır. Avrupa harsinden asırlarla geri kalmış bir memleket için başka türlü hareket etmek mümkün değildi. Alimlerimiz Garp ıstılahlarını ancak Şark harsinin ıstılah haznesi olan arapçadan unsurlarla teşkil etmeyi düşünebilirlerdi. Netice, umumi lisana ait sözler gibi ilmi ıstılahların da, onları hayata atanların öğrenmiş olduğu ecnebi lisan telaffuzu ile dilimize girmesi oldu. Bu hususta lisandan lisana olan *fevri* "**spontané**" istikrazların lisan kanunlarına tabi' kaldık. Bu da bir zarurettir. Fuat Bey de bu zaruretin ilcasiyle *pedagocya*, yani grekçe gammanın italyan telaffuzu ile "c" olarak alınması taraftarı oldu. Bu hususta ayrılışımız ancak nisbi bir ehemmiyeti haizdir: bu da tarihi safhanın bir kaç asırlık bir aralık göstermesinden ileri geliyor. İtalyancanın latinceyi en eyi temsil ettiğini tabii Fuat Bey de iddia etmez, çünkü en ziyade italyancada latincenin büyük deyişmelere uğradığı kendisince de mâlumdur.— Istılahları bir taraftan da türkçeleştirmek meselesi büsbütün başkadır, bir mesele halı olunmadan öbürüne geçmeyelim. Benim de ilmi halklaştırmak için ıstılahların mümkün olanlarını turkçeleştirmek taraftarı olduğum şüphesizdir; fakat bu meselenin teferruatı bu mekaleye sığamaz. *A. C.*

ALLAHIN KILICI

Yazan: Ahmed Abdullah **Nakl eden: Seniha Sami**

PİR ALİ dışarı çıktı. Kapının eşiğinden geçerken, Kasım her şeyi işitmiş olduğu için elini uzatarak onu durdutmuk istedi ve yalvardı:

— Pir Ali, beni dinle!

Pir Ali: — Hayır! diyerek, koluna sarılan zaif eli silkti, attı. Brak beni!

— Dinle. Biz dost değil miyiz? Sen benim için azizsin....

— Softa hezeyanı! Ben senin için nasıl aziz olabilirim... Ah!

Pir Ali aralık kapıdan odanın içerisine işaret etti. Zeynep bir döşeğin üstüne yığılmış, me'yus bir vaz'iyette düşünüyordu; hıçkırıklarını oldukları yerden işittiler.

— Bu işlediğin şerre rağmen sen benim için azizsin...

— Hakkımı istemek, kadim kanuna rıayet etmek şer midir?

— Bin kanun şerri hayr eyleyemez.

— Bu da softa hezeyanı! Ben kararımı verdim. Zeynep senin olamaz. Ben onu seviyorum.

— Onu belki bir az seversin. Fakat senin asıl sevdiğin kendi nefsin, kendi kuvvetin, kendi kibrin, kendi hırsındır. Kasım mülayim bir sesle devam etti: — Mamafih ikimizi bağlayan dostluk ahdini düşün.

— İki erkek arasına kadın girerse yemin daima yalan olur.

Pir Ali annesinin evine avdet ederken Kasım Zeynebin yanına gitti. Kız haykırdı: — Ne yapalım şimdi? Ah! ne yapalım?

İmam sert bir tavırla cevap verdi: — Allaha mütevekkil oluruz. Erhamürrâhimindir.

— Fakat Pir Alideki zulm, ondaki kuvvet, ondaki kılıç...

Kasım deruni bir kanaattan ileri gelen bir metanetle cevap verdi: — Allahın kılıcı onunkinden daha kuvvetlidir.

O zaif adamda pek kuvvetli bir iyman vardı. Mamafih ertesi sabah Pir Ali ile annesi arasında geçen muhavereyi işitseydi belki o bile titrerdi.

Bir az evvel Zeynep Ayşeye macerayı anlatmış, aralarına girmesini rica etmişti. Ayşe şu cevabı verdi:

— Şu oğlana lakırdı söylemenin sırası geldi.

Gözleri parıldadı, dudaklarını sıkarak ilave etti:

— Şimdi ben kendim gider, söylerim.

Doğru oğlunun odasına gitti, karşısına dikildi ve dedi ki: — Ben sözü tatlılandırıp ballandırıp süsleyen kadınlardan değilim...

Pir Ali gülümsedi: — Bilirim, dedi. Bunu rahmetli babam da bilirdi.

— Şimdi dinle beni. Zeynep...

— Senin ne söyleyeceğini biliyorum. Cevabım hazırdır: Hayır! o benim kulumdur.

— O halde mademki senin kulundur, niçin cebren almayorsun?

Pir Ali sert bir tavrla cevap verdi: — Nasıl olur? Ben namuslu adamım.

— Namuslu mu? Sen mi? Ayşe müstehzi bir kahkaha kopardı: — Biçare bir kızın yüreğini parçalamak sence namuslu olmak mıdır? Ah! hayvanda namus var, sende yok!

Pir Ali haykırdı: — Bana böyle söz söylemek haddin değildir! Ben bir mücahidim, göğsü madalyalı, şeritli bir askerim. Benim haysiyetim var.

— Haysiyetten dem vurmak kolay. İspat etmelisin.

Pir Ali kekeledi: — İspat mı?... Nasıl?

— Cömertlik et. İşte Zeynep, işte Kasım. Bir birini seviyorlar. Onlara müsaade et...

— Hayır!

— Sana yalvarırım!

Pir Ali tekrar; — Hayır! dedi.

O zaman annesi ona istihzalar, küfürler yağ-

Zeyneb koluna asılmış, fısıldayordu :—Hayır, hayır, brakmam.

dırdı, kendisine meram anlatmak bir inekten iki deri almak kadar imkânsız olduğunu söyledi ve haykırdı :

— Ah! sana da, şu menhus kibrine de la'net olsun! Sana iki kat la'net olsun! Bak, ben koskoca bir kadın, senin şu kibrin sebebinden ağzımı bozmaya mecbur oldum! Ah! ah! böyle evladın anası olacağıma keşki kemiklerim soğuk toprakta çürüseydi!

Bu minval üzre haykırarak, köpürerek çılgın, karma karışık sözlerle küfr etti, yalvardı, yakardı, tekrar küfr etti. Nihayet Pir Ali ellerini havaya kaldırarak odadan dışarı fırladı, *hücreye*, yâni köy kahvesine koştu. Orada ak sakallı ihtiyarlar minderlere oturmuş, nargile yahut çay içiyor, ekinlerden, sürülerden bahs ediyorlardı.

DAĞLARDA dedikodu kapıdan kapıya çabuk dolaştığından köylüler elbette vukuattan haberdardılar. Pir Ali içeri girince başlarını kaldırdılar, fakat kimse o bahsi açmadı. Afganlılar sert, temkinli adamlardır, başkasının hususi hayatına — gidişi eyi olsun, fena olsun — müdahale etmek âdetleri değildir. Eski darbımesele iytikatları vardır:

«Her çiftçi kendi eşiğinden karı süpürsün!»

Binaenaleyh Pir Aliyi günün vaktine göre selamlamakla iktifa ederek başka şey söylemediler. Mamafih gizli bakışlarından, dişlerini sıkmalarından zihinlerinde ne olduğunu biliyordu. Kasıma taraftar olduklarını, kendi hareketini tasvib etmediklerini de biliyordu. Kalbinde garip bir hasret duydu.

Artık kendi memleketini, dağlarını değil, Hindistanı göreceği geldi. Peşavar şehrini düşündü, Lakşmi yi düşündü.

O ne tatlı, ne uysal bir kızdı! Kendisi şimale doğru yola çıktığı zaman nasıl arkasından koştuğunu:

— Aradığın saadete kavuşasın, ey benim efendim! deye fısıldadığını hatırladı. Saadete kavuşamamıştı. Sonra ilave etti:

— Hayır, namusum hakkı için Zeynep de saadete kavuşmayacak, Kasım da!

Zeynep o akşam yanına geldi, ayaklarına kapandı, yalvardı. Pir Ali hiç kımıldamadı. Kız haykırdı, yine ehemmiyet vermedi. Sonra tehdid etti, Kasımla birlikte dağlara kaçacaklarını, ormanlarda gizleneceklerini söyledi; Pir Ali güldü ve cevaben Kasım köydeki rahatını brakacak oluasa kurt sürüsünün arasına düşmüş kuzudan farkı olmayacağını söyledi; Zeynebe gelince onu eyi gözetecekti. Dağların her bucağını, her bayırını, her mağarasını pek eyi bilirdi. Sonra kızın çıplak, parlak ayağına baktı, o küçük ayağı tanırdı, severdi, onun izini kumda, kayada, çemende tanırdı, her yerde ta'kîb edebilirdi.

Kız yüzüne baktı ve haykırdı: — Ben senden nefret ettim!

Sonra, Kasımın mutaleada bulunduğu camie koştu.

Me'yus bir tavrla anlattı: — Ne yapsak nafile, Pir Alinin inadı tuttu.

İmam ghülümsedi: — Allah bir kapıyı kaparsa başka kapı açar, dedi.

Kızın sabrı tükendi: — İnayet Allahtan ama gayret insandandır, dedi.

Sonra sustu. Fakat lisanı - hali ile ilave etti:

— Ah! senin ruhundaki kuvvet cisminde olsaydı!

Çıktı, gitti.

İmam başını eğdi. Kendi kendine: — Allahın kılıcı beni şerden vikaye eder, dedi. Aşiret reisi Kürd Hanın evine gitti. Bir az sonra Kürd Han Pir Aliyi ziyaret etti:

— Selam! deye içeri girdi.

— Selam! Bir çubuk ikram edeyim mi? Yahut bir kadeh çay?

— Hayır, teşekkür ederim. Buraya bir iş için geldim.

— Ya!

— Zeynep ile Kasıma ait.

— Münakaşa etmek nafile. Aşiret kanununa göre o benim kulumdur.

— Başka bir kanun daha var.

— Yâni...?

— Hur bir adam esir bir kızı severse onun sahibine meydan okumaya hakkı var. Eğer onu mağlûb ederse kızı nikâh etmesi caizdir.

Pir Ali inanamadı: — Yâni Kasım bana meydan okuyormuş... bana mı?

— Evet.

— Latife ediyorsun.

— Ciddi söyleyorum.

— Fakat bu mümkün değil. O zaif, ben kaviyim.

— Ben de kendisine öyle dedim. Fakat dinlemedi. Yarın sabah onunla mübareze edeceksin, sabah namazından sonra, köy meydanında. Selam, ey Pir Ali!

Reis gitti. Anahtar deliğinden muhavereyi dinlemiş olan Ayşe hemen içeri atıldı ve sordu:

— Sen bunu yapacak mısın? Ulemadan bir adama, mübarek bir adama, kılıç kullanmasını bilmeyen bir adama silah çekecek misin?

— Bunu isteyen ben değilim ki anne. Benim elimden ne gelir?

— Cömertlik et. Kasıma de ki...

— Hayır!

Ayşe onu baştan aşağı süzdü. Sakin ve heyecansız bir sesle : — Sen artık benim oğlum değilsin, dedi.

— Evladına böyle ağır söz söylemek caiz midir ?

— Artık evladım olmayan bir insana karşı en doğru söz budur.

Annesi kapıdan dışarı çıkarken Pir Ali arkasından seslendi :— Onun canını yakmam. Ancak bir iki yerinden çizerim... aklını başına getirmek için.

Annesi ne işitti ne de cevap verdi.

ERTESİ sabah, cami' önündeki meydan dağdan inen altın güneşin soğuk şua'larına gark olmuştu. Oraya büyük bir kalabalık toplanmış, kızlar sürülerini, erkekler sapanlarını, kadınlar çıkrıklariyle lengerlerini, çocuklar kaba oyuncaklarını brakıp gelmişlerdi.

Aralarında heyecanlı bir fısıltı ve mırıltı dolaşıyordu. Düşünüyorlardı : imam, o zaif, kasirülbasar, eğik omuzlu adam, o bacakları meşe gibi, göğsü kalkan gibi, nasırlı ellerinde kılıcını eğen kavi, iri adamla nasıl mübareze edecekti ? Bu doğru olamazdı ! Pir Aliye muzlim nazarlar dikildi. Yumruklar sıkıld. Hiddetli sözler yükseldi.

— Böyle işe müsaade etmeli miyiz ?

— Günah ! Günah !

Pir Alinin annesi tekrar etti : — Günah !

Aşiret halkı bir birinin yüzüne baktılar.

— Davranalım mı ?

— Evet, evet.

— Mani' olmalıyız.

— Elbet.

— Bileğimde bir kaşıntı var.

— Belimdeki hançer kınından dışarı çıkmak için sabır sızlanıyor.

Reis emr etti : — Sus ! İmam meydan okudu. Pir kabul etti. Kanuna itaat etti. Hepimiz kanuna itaat etmeliyiz.

Bir kadın içini çekti : — Ah ! İşte geliyor.

İmam cami'den dışarı çıkıyordu. Zeynep koluna asılmış, fısıldayordu : — Hayır ! Hayır ! Hayır ! Brakmam !

— Brak beni ! Ben korkak değilim !

— Elbette değilsin. Fakat sende o kuvvet, o meleke yok.

İmam sert bir cevap verdi : — Benim Allaha iymanım vardır. Sende o kadarcık iyman yok mu?

— Allaha iymanım var. Evet. Fakat...

— Bana iymanın yok, öyle mi ? İşte benim mübarezeye atılmam için bir sebep daha.

İlerledi. Reisten eğreti aldığı büyük palayı elinde tutuyordu ; zaif, asabi bir el ; kamış kalem ile kâğıt tutmaya alışık bir kâtip eli. Güneşin altın şuaı altında altın parıltılar aks eden silahı kavradı... Pir Alinin iri cüssesine nispeten çocuk kadar boyu vardı.

Pir Ali başını salladı :—Sen ulemadansın, dedi. Ben göğsü madalyalı, şeritli bir mücahidim. Benim mesleğim mücadeledir. Halbuki sen...

Kasım, kalbindeki korkuya azîm bir ceht ile galebe ederek onun sözünü kesti :— Ben buraya münakaşaya değil, silah çekmeye geldim !

Pir Ali : — Pek a'lâ, deyerek omuzunu silkti. Sonra ilave etti:— Canını yakmam.

Bu sözlerin saikî olan merhameti imam - yanlış olarak - istihkar deye telakkî etti, rengi soldu, tiz sesiyle haykırdı :

— Kendini müdafaa et, ey Âdem oğlu !

BİR demir şakırtısı ile hasmına saldırdı. Pir Ali, başka yapacak şey kalmadığı için kılıcını çekti, gülüyordu, gözünde âdeta bir şefkat nazarı vardı : küçük adam gözlüğü gözünde, kılıcı elde, kabzayı namludan pek de fark edemeyecekmiş gibi göründüğü halde me'yusane ve parlak bir cür'et ile saldırıyordu. Pir Ali mübarezeyi kısa kesmeye karar verdi. Bunda bir şeref olamazdı. Netice de belliydi. Müdafaa vaz'iyeti almakla iktifa etti, dirseği kalkık, gözü müteyakkız, ötekinin silahını elinden düşürmek için fırsat bekleyordu. İmam acemice bir şiddetle savlete devam ettikç Pir Ali gülümsedi. Kendi kendine:

— Vay, maskara ! diyoru. Vay, maskara ! Kimin aklına gelirdi...

Kasım, onun gülümsediğini gördü. Belki ömründe ilk defa olarak yaşamıştı... Mamafih saldırmakta devam etti. Çat ! Çat ! Çat ! Kılıçlar birbirine çarpıyordu.

Zeynep de bakıyordu.

Korkuyordu. Hem de iftihar ediyordu. O Afgan değil miydi ? İki erkek onun aşkı sebebinden ölüm oyununa girişmişlerdi. Haykırdı :

— Koluna kuvvet, Kasım !

Pir Alinin annesi de haykırdı : — Koluna kuvvet, Kasım !

Fakat o kollarda kuvvet yoktu. O ince ve zaif kollar, ötekinin müdafaasını kırmaya me'yusane bir ceht ile çalışıyordu... Ah ! ne kadar yorulmuştu ! Nefesi ciğerlerinde öterek göğsünü parçalayordu.

Zeynep haykırdı :— Gayret sana ! Benim hatırım için gayret ! Ey âdil adam !

(Devamı 79 ıncı sahifede)

Harabelerin Çiçeği

Yazan: FEVZİ IŞIK

SOLGUN bir ışık genç erkeğin gözlükleri altında fark edilmeyen sevinçli yaşlarla sulanan gözlerini kamaştırıyordu. Heycanından, müfekkiresinin iğtişaşından ne söyleyeceğini şaşırıyor, evvelden hazırladığı cümleleri bir türlü hatırlayamayordu. Ağzından bir fısıltı halinde kesik kırık kelimeler dökülüyordu:

— Emin ol, yalnız seni seviyorum... Benim ilk aşkım sensin... Son aşkım da sen olacaksın. Göynüm artık senindir... Emelim sana kavuşmak olacak...

Genç kız kimsenin duymaması için yavaş yavaş ru'ya gibi hülyalı ve zaif bir sesle cevap veriyor, dünya kurulalıdan beri söylenen fakat bayatlamayan, şi'rini, kiymetini kayb etmeyen, her zaman aynı heyecan ve zevki yaratan ma'lûm sığayı tasrif ediyordu:

— Sevdim, seviyorum, seveceğim !...

Gaz lambasının solgun ışığı genç kızın kesik kumral saçlarını yer yer gölgeleyor, heyecanından al al olan yüzünün yarısını ışıdarak yanaklarında kızıl demetler yapıyordu. Yarı aydınlanan yüzü çok güzeldi.

Heyecanlı on altı baharın taze pir parlaklık ve gerginlik verdiği yüzünde bâzan mahzun ve solgun bir güzellik, bâzan da kızıl, penbe, cana yakın bir mahçupluk rengi işleyordu. Perişan, bir birini tutmayan kelimeler genç erkeğe bir şiir gibi geliyordu:

— Ben seninim Macit! hayatta yalnız sana eş olacağım, seni bekleyeceğim... senden başka kimseyi sevmeyeceğim. Biz birbirimiz için yaradılmış insanlarız....

Dudakları hülya gibi bir fısıltı ile hafifçe oynayor, taze, canlı, baygın kokulu bir karanfili andırıyordu... hele gözleri... onlar başka, bam başka bir âlem, başlı başına birer güzellikti. Genç erkek o gözlerin esrarını değil, renklerini bile anlayamamış ve onların esrarlı güzelliğine hayran ve mest olmuştu. O gözlerde ne olduğu layıkîyle bilinmeyen öyle bir kudret vardı ki... Süzgün oklarını latif okşayışlarla ta kalplerin derinliklerine kadar nufuz ettiriyordu... Genç erkek bu gözlerin sihirli derinliği ve baş döndüren cazibesinde kendi benliğini büsbütün kayb etmiş gibi idi.

Biraz evvel yekdiğerine vefa yeminleri eden dudaklar, şimdi haris, ateşli ve çılgın bir arzu ile aşkın şarabını yudum yudum içtiler.

Dudakların alevden zevkini kalplerine sızdırdılar.

* * *

MACİT ile Nermin sekiz aydan beri sevişiyorlardı Hem de en coşkun, en çılğın bir sevgi ile... Onlar muhitin taassubuna ve vaziyetlerin müsaitsizliğine rağmen bir birlerini pek çabuk anlamışlar ve kaynaşmışlardı. Her ikisi de pek gençti. Macit yirmi yaşına rağmen daha ilk defa seviyordu. Hayatında bâzı maceraları yok değildi. Fakat onlar ya ma'sum bir çocukluk hatırası ve yahut gelip geçici ilk gençlik hevesleriydi.

Nermin altın kalpli, hassas, içli bir kızcağızdı, Kendisi gibi güzel bir ruhu vardı. Aşıkını çılgınca seviyordu. Altı ay kadar gizli devam eden sevişmelerinde — bir çok tehlikelere rağmen — her hafta buluşuyor, görüşüyor, sevişiyorlardı.

Gizli olan her ışık gibi bu sevişme de nihayet bir gün, Nisan başlarında meydana çıkmış ve Nermin aşkını göz yaşlariyle annesine itiraf etmişti. On beş gün kadar devam eden bu müterediddit ve müphem vaziyette onlar çok derin bir azap ve ıztırap duymuşlardı... Umitsiz dakîkalarında hıçkırıklarını yasdıklariyle boğmuşlar, göz yaşlarını sessiz akıtmışlardı. Macit kaç gece gözlerini bir saniye kırpmadan leyli bir mektep yatakhanesinde sayıklamaları, iniltileri dinleyerek sabahın ilk ışıklarının pencerelerden süzüldüğünü görmüştü. Asıl buhran Nerminin evlerinde geçmiş, asıl fırtınalar orada esmişti. Nermin kaç kere derin bir ümitsizlik zebunluğuyla bayılmış kendinden geçmişti, sarsıcı sinir buhranları içinde intihara bile kalkışmıştı.

Nihayet ufuklarında ümit güneşinin doğduğunu gördüler. Nerminin ailesi bu aşka muvafakata mecbur olmuş, hattâ iki sevgiliyi birleştirmek esbabına tevessül etmekten geri kalmamışlardı. Macit zaten orada yapyalnızdı. Çok uzaklardaki ailesinin muvafakatını ise çoktan almıştı. İki sevgilinin önünde yeni, geniş ve mes'ut bir ufuk açıldı. Bu geniş ufkun yollarında beraber yürüyecekler, beraber çalışacaklar, beraber gülüp ağlayacaklardı.

Macitten Nermine mektup

Kulaklarda tiz aksler yapan son düdük kalpleri de parça parça ettikten sonra tren sarsıldı, homurdanarak inildedi ve demir raylar üzerinde meçhul ufuklara doğru kaydı. Senin beyaz mendilin bir güvercin kanadı gibi çırpınırken benim uzak diyarlarda şifa aramaya giden

varlığım sanki demir bir kıskaçla burkuluyor, sıkılıyordu.

Kompartimandaki yolculardan utanmasam hüngür hüngür ağlayacaktım. Göz yaşlarımı bir zehir halinde kalbime akıtıyordum.

Uzun, yorucu ve müz'iç bir yolculuktan sonra menfama geldim. Burası küçük sapa ve ücra bir kasabacıktı. Çocukluğumu kucağında geçirdiğim bu kasaba bana her şeyden fazla yabancı gelmişti... Burada o kadar çok yalnız kaldım ki dertlerimi anlayacak, bana hiç olmazsa bir az teselli verecek bir kimsem yoktu. Münzevi olmuştum. Senin hayalinle baş başa kalabildiğim için yanlızlığı seviyordum. Mehtaplı geceler benim için bulunmaz tahayyül saatları idi. Ay gümüş saçlarını yayarken kırlarda senin hayalinle gözüm ve gönlüm ru'yalı dolaşırdım. Kasabanın yanındaki çamlık kaç gece senin isminle inildedi; Boğuk ve şikâyetli sesim bir feryat halinde çamlıkta derin ihtizazlarla oğuldar ve yine tekrar bana gelirdi.

Mu'tekit olmamakla beraber mehtaplı gecelerin esrarlı dekoru içinde ateş gibi yanan başımı çamlıkta yatan bir evliyanın mezarının soğuk taşlarında serinletiyordum.

Bizi-muvakkat bile olsa-ayıran talie la'netler ediyorum. En mes'ut zamanımızda hicranın ateşiyle gönüllerimiz dağlandı ve hasretin okuyle kalplerimiz delindi... Ne bahtsız başımız varmış, Nermin, mektupların benim için derin bir teselli kaynağı olacak ve ben burada mektuplarınla avunacak, hasrete tahammül kudretini mektuplarından alacağım. Uzun uzun mektuplarını bekleyorum. Annemiz İsmet hanıma.....

Nerminden Macide Mektup

Macit,

Belki de son olacak bu mektubumun neresinden başlayacağımı bilemeyorum. İki haftadır derin bir ye'sin pençesinde kıvranıyorum. Sana çok acı bir haber vereceğim için üzülüyorum.

Daha çok yakın vakte kadar nasıl mes'udduk değilmi?. Hain ve yaman tali' şu çok kısa bir zamanda aramıza aşılamayacak kadar büyük manialar ördü. Bunu hiç hatırımıza getirebilirmiydik?... Saadetten sarhoş olan dımağımız böyle bir şeye ihtimal bile vermezdi. Akla gelmeyen şey başa gelirmiş...

Kazayı haber aldığını kısa telgrafının hasis kelimelerinden anladım. Sana kazayı haber verenler korkunç hakîkatı saklamışlar. Bu mektubu yazarken kendimi karşıdaki aynada seyr ediyorum. Of!... ne feci' Macit ben artık tahayyül ve tasavvur edilemeyecek şekilde çirkinim. Bütün yüzüm şerha şerha, lime lime, pıhtı pıhtı siyah ve iğrenç bir yangın harabesi halinde... Of, ne berbat!.. Bunu tahayyül bile edemezsin.

Hafif bir soğuk algınlığından yatıyordum. Yaramaz küçük kardeşim bana bir mu'ziplik yapmak için su zannı ile (Kezzap) dolu bir şişeyi yüzüme boşalttı. Aaay, yüzüm!... bir anda yüzümün en dehşetli bir acı ile yandığını hiss ettim; korkunç ve boğuk bir çığlık koparark kendimden geçtim. Hayatım için bir tehlike yok... Fakat felaket ölümden daha beter... Yüzüm bir yangın harabesine döndü, bakmaya bile tahammül edilemez bir şekil aldı.

Artık senin çıldırasıya sevdiğin Nermin mevcut değil, Macit! Artık onu öldü bil!... anlayorsun ya, Macit, aramızda her şey bitmiştir. Ben bu iğrenç ve korkunç çehre ile sana zevce olamam. Bana kat'iyen evlenmemizden filan bahs etme. Hattâ beni hiç görme.. beni artık arama... Sen yine Nermini eski Nerminin hayaliyle tanı. Eski Nerminin yüzünü, şeklini muhayyilende yaşat!.. Zinhar beni görme ve hayalinde eski Nerminin yüzünü kayb etme!. Beni görüp de çehrende belirecek ıztıraplardan son saadetimin de mezarını görmekten korkuyorum. Benim bu son arzumu yerine getir.

Senden başka bir şey istemeyorum. Ölülerin son arzuları yerine getirilirmiş değilmi?... Beni artık büsbütün unut. Daha gençsin kim bilir belki tekrar sevebilir ve mes'ut olursun. Bunu senin için temenni ederim.

Ben eski mes'ut hatıralarımızın yadiyle yaşamak kudretini kendimde bulabilecek ve yalnız senin hayalinle yaşayabileceğim!. Beni unut ve arama!. Elveda' sevgili Macit!.....

Macitten Nermine mektup

Sevgili Nermin,

Ümidimin helecanı, sevincin heycanı içinde açtığım mektubundan hain ve insafsız satırların çıkacağını ne bilirdim? Mektubunun bana bir ıztırap cehennemi olacağını nasıl ümid ederdim?. Beni sen eyi gün dostu mu zann ettin?. Öyle zann ediyorum ki içimde ne sönmez cehennem ateşleri tutuşturacağını tahmin etseydin mektubunu bu şekilde yazmazdın.

Hangi hain bir fikirle "Beni arama ve görme" diyorsun. "Beni görüp de çehrende belirecek ıztıraplardan son saadetimin de mezarını görmekten korkuyorum" deye yazarken kalbin sızlamadı mı, ellerin titremedi mi?. Benim sevgimi anlayamamışsın Nermin!. Benim sana ne sarsılmaz bağlarla bağlı olduğumu takdir edememişsin. Nermin, belki güzelliğin artık bir hülya olmuştur; belki yüzün senin dediğin gibi bir yangın harabesidir. Fakat bu bizim mes'ut yuvamızın kurulmasına bir mani' teşkil edemez. Sen benim indimde yine her şeyden güzelsin. Varsın yüzün bütün güzelliğini kayb etsin!. Bana senin güzel ruhun, âlicenap ve müşfik kalbin, temiz gönlün yetişir.

(devamı 77 nci sahifede)

MONNA VANNA

Maurice Maeterlinck den terceme edenler: YAŞAR NABİ, BEDRETTİN

Geçen nushadan devam

Mukabil bir mu'cize onu elimizden almasın!... Sakın, hemen şimdi ona ilişmeyelim... Onu daha uzun bir zevk için saklayacağız... Ey sizler, hepiniz, bu adamın ıztırap çektirdiği, öldürmek istediği, karılarını ve çocuklarını sattığı zavallı kardeşlerim; eyice bakınız. İşte ta kendisi; o benimdir, sizindir, bizimdir diyorum size!... Fakat size benim kadar ıztırap çektirmedi... Şimdi onu size vereceğim... Ayıbımızı intikamla temizlememiz için onu Vanna bize getirdi!... *(Doğrudan doğruya halka hitab ederek:)* İşte hepiniz buradasınız, ve şahid olacaksınız... Her şey açıkça anlaşılmalı!... Bu kahramanca harikayı hakkiyle anladınız mı?... Bu adam Vannayı zorla aldı. Başka bir şey yapılamazdı. Hepiniz böyle olmasını istemiştiniz, onu hepiniz satmıştınız... Kimseye la'net etmeyorum; olan oldu; hem benim saadetime hayatınızı tercih etmeniz hakkınızdı... Bir aşkı öldürmek, elinizde idi, fakat tekrar diriltmek için ne yapabilirdiniz?.. Onu yıktınız, tekrar kurmak lazımdı!.. Ve işte Vanna bunu yaptı... O, *Lokres* ve *Jüdith* den çok daha eyi bir usul buldu!... *Lokres* intihar etmiş; *Jüdith Holofreni* öldürmüştü!... Vanna kapalı bir çadır altında kimseyi öldürmedi, kurbanını herkesin kurbanını buraya canlı olarak getirdi... Yapılmasına bizim de iştirâk ettiğimiz rezaleti kendimiz temizleyeceğiz... Fakat buna nasıl muvaffak oldu...? Şimdi Vanna bize anlatsın...

VANNA— Evet. Söyleyeceğim; fakat söyleyeceklerim, beklediğinizden bam başka şeyler!

GİDO— *(Sözünü keserek ve öpmek için Vannaya yaklaşarak:)* Gel evvela seni öpeyim, hepsi anlasın lar ki...

VANNA— (*Gidoyu kuvvetle iterek,*) Hayır, hayır, hayır, şimdi değil!.. Hayır, hayır, hayır, beni dinlemedikçe asla! Dinle beni Gido... Bu defa üstüne titrediklerinden çok daha hakîkî bir şeref ve başka bir saadet mevzuu-bahs!... Hepsinin burada toplu olmasına çok memnunum!... Belki onlar beni senden evvel dinleyecekler; ve senden evvel anlayacaklar... Beni dinle, Gido... Beni kollarına almadan şunu öğrenmelisin ki...

GİDO— (*Sözlerini keserek ve kucaklamak isteyerek*) Öğrenmelisin, öğrenmelisin; daha evvel isteyorum ki...

VANNA— Beni dinle diyorum sana!... Ben, ömrümde yalan söylemedim; fakat bugün asıl hakîkati, yâ öldüren, yahut yaşatan hakîkati ve hayatta ancak bir defa söylenen hakîkati söyleyorum,.. Gido, beni dinle, beni istediğim gibi sevebileceğin bu yegâne saate kadar görmedinse yüzüme dikkatle bak.... Bu dakîkada sana bütün benliğim, bütün sevgim ve müşterek hayatımız namına söz söyleyorum,.. İnanılmayacak bir şeye inanmağa çalış... Bu adam bana el sürmedi... Ona teslim edildiğim için her istediğini yapabilirdi... Bana dokunmadı, çadırından, bir kardeşin evinden çıkar gibi çıktım.

GİDO— Niçin?

VANNA — Çünkü beni seviyor....

GİDO— Ya! Demek bize söyleyeceğin bu idi... Meğer mu'cize nerdeymiş... Evet, evet, daha ilk kelimelerde anlayamadığımız bir şeyler hiss ettim... Bu şimşekti; fakat ehemmiyet vermedim... Zann ediyordum ki şaşgınlık ve facianın sarhoşluğu... Fakat anlayorum ki daha dikkatli davranmak lazım... *(Birden bire sakinleşen bir sada ile:)* Demek ki, sen âdeta çırçıplak bir halde bütün gece çadırında yapayalnızken bu adam sana el sürmedi?...

VANNA—*(kuvvetle:)* Hayır!...

GİDO— Sana dokunmadı mı, seni öpmedi mi?

VANNA— Yalnız ben onu alnından öptüm, ve o da aynı suretle mukabele etti...

GİDO— Alnından!... Bana bak Vanna.... Yıldızların süpürge tohumları olduğuna ve bir kuyunun dibine tükürmekle ayın söndürüleceğine inanacak adama benzeyor muyum? Hangi tesadüften beri... Ah, söyleyemeyorum. Saddetimizi büsbütün yıkacak sözleri söylemeğe dilim varmayor... Maksadını anlamayorum ve bilemeyorum. Kafanı, yahut beynini altüst eden bu korkunç gecenin hezeyanımıdır?

VANNA— Bu hezeyan değil. hakîkat...

GİDO— Hakîkat ha!... Ben de başka bir şey istemeyorum ki!... Bununla beraber bu hakîkat biraz mantıkî olmalı!... Nasıl olur da vatanına ihanet edecek, bir gecesi için bütün varını verecek, istikbalini mahv edecek, kendini alçakça lekeleyecek, dünyayı kendisine cehennem edecek kadar seni arzu eden bir adam! Nasıl olur da, çadırında yapayalnız ve çırçıplak kaldığın bu adam, kendisine çok pahalıya mal olan bir gecesi, tek bir gecesi varken bu adam alnından bir defa öpmekle iktifa ediyor ve bunu bize inandırmak için buraya kadar geliyor!... Hayır, biraz insaflı olmalı ve felaketle bu dere-

ce istihza etmemeli... İstediği bundan ibaret olsaydı bütün bir millete böyle bir gece geçirtmeğe ve beni, altından yarı deli ve on yaş ihtiyarlamış bir halde çıktığım böyle bir ıztıraba gömmeğe ne luzum vardı?... Ah! Eğer istediği yalnız alnından öpmek olsaydı, bu kadar işkenceye sokmadan bizi kurtarabilirdi?... O zaman onu bir halâs ilahı gibi kabul ederdik!... Fakat insan ma'sum bir puseyi bu şekilde istemez ve böyle hazırlamaz... Hakîkat asıl bizim muztarip haykırışlarımızda ve kederimizde saklıdır.., Hayır hüküm vermeyeceğim; mademki da'vacı benim, belki hata ederim... Fakat benim yerime başkaları karar versin ve söylesinler!... *(Halka hitab ederek)* İşittiniz mi?... Vak'ayı bize niçin bu şekilde iyzah ettiğini bilmeyorum... Fakat mademki bir defa söylemiş bulundu, şimdi siz hüküm vereceksiniz.... Sizi kurtardığı için ona inanmanız iycab eder, söyleyin, sözlerine inanıyormusunuz?... Bütün inananlar, ahalinin arasından ayrılsın ve aldandıklarını ispat için buraya gelsinler!... Onları tanımak ve nasıl insanlar olduklarını görmek isterdim!...

(Marko mahçup ve belirsiz bir şekilde mırıldanan halkın arasından yalnız başına çıkar.)

MARKO— (*Sahnenin ortasına doğru ilerleyerek*) Ben inanıyorum!...

GİDO— Siz şeriki-cürmsünüz!... Fakat başkaları, başkaları. Hani inananlar siz de?... *(Vannaya:)* — Gördün mü bak kurtardığın adamlar salonu kaplaması iycab eden kahkahaların önüude geri çekiliyorlar... Ben, ben de...

VANNA— Onlar bana inanmayabilirler; fakat sen, mademki beni seviyorsun...

GİDO— Evet, mademki seviyorum, ahmakça inanmalıyım, değil mi?.., Hayır, hayır, beni dinle.... Sesimde eski kuvvet kalmadı... Hiddetim geçti... Ve ben şimdi ihtiyarlayan bir adam gibiyim... Hiddetim tamamiyle söndü... Hayır, hayır şimdi bunun yerini başka şeyler alacak... İhtiyarlık, delilik... Daha bilmeyorum... Arayorum, bakıyorum, hazin saddetimden ne kaldığını anlamak için kalbimi yoklayorum... Yalnız bir ümidim var... O kadar zaif bir ümit ki, ilişmekten korkuyorum.... Bir kelime onu mahv edebilir, bununla beraber kederim onu da tehlikeye koyacak... — Vanna, ögrenmeden ahaliyi çağırmakla büyük bir hata ettim... Mahçubiyetinden söyleyemeyeceğini unutuyordum... — Canavarın sana malik olduğunu söylemeğe cesaret edemeyorsun... Evet, tamamiyleyalnız kalmamızı beklemeliydim... Çirkin hakîkatı bana iytiraf edecektin. Çünkü ben biliyorum, heyhat, ötekiler de biliyor... Saklamak neye yarar, Vanna? Artık çok geç... Şimdi namus ve iffet kendi kendini kurtarmalı... Beni aff et.,. Sen de bilirsin ki böyle zamanladra insan, muhakemesini...

VANNA— Gido, gözlerime bak. — Bütün kuvvetimi, bütün şerefimi, sana karşı duyduğum bütün minnettarlığı bu son bakışımda toplayorum... Bu, mahçubiyet değildir, hakîkattır... Bu adam bana el sürmedi...

GİDO— Peki, a'lâ, pek a'lâ... Artık bir şey kalmadı, hepsini biliyorum... Evet bu hakîkattır ve yahut aşk... Şimdi anlayorum... Onu kurtarmak isteyordun... O kadar sevmiş olduğum bir kadını tek bir gece ne kadar değiştirebilirmiş!... Fakat onu kurtarmak için bu şekilde hareket etmeyecektin... *(Sesini yüksetlerek:)* Hepiniz, beni dinleyin! Bu, sonuncu olacak!... Şimdi ahd eceğim! Dipsiz bir şeyin kenarında asılmış gibiyim!... Ellerim açılmadan evvel bir dakîkam kalıyor... Onu kayb etmek istemeyorum... Sözlerimi hâlâ işitiyor musunuz? Sesimde kuvvet kalmadı... Lazımsa yaklaşınız.... Bu kadını görüyor musunuz? Bu adamı da görüyorsunuz?... Bir birlerini sevdikleri muhakkak... Şimdi söyleyorum... Unutmayınız ki ker kelimemi, ölen bir hastanın başında ilacı nasıl tartarlarsa öyle tartıyorum: — Tahkîr edilmeden, bir kıllarına bile dokunulmadan, şimdi benim muvafakatimle buradan çıkacaklar... Onlara yol veriniz, ve isterlerse başlarına çiçekler serpiniz... Aşkın çılgınlıklarını sürükleyeceği yere gitsinler: şu şartla ki bu kadın, bahş ettiklerim mukabilinde bana borçlu olduğu, ve onda hâlâ sevdiğim yegâne fazilet ve inanılacak yegâne şey olan hakîkatı bana söylesin... — Anladın mı Vanna? Bu adam sana malik oldu mu? Evet veya hayır, bana cevap ver; bütün istediğim bundan ibaret... Bunu bir tecrübe veya bir tuzak sanma. Çünkü ahd ettim. — Hepsi şahidimdir...

VANNA— Hakîkatı söyledim... Bana el sürmedi...

GİDO— Pek a'lâ, söylediniz — onu mahkûm ettiniz — artık yapılacak bir şey kalmadı.— Şimdi uykudan uyanıyorum... *(Muhafızlara yaklaşıp Prenzivali göstererek).* Bu adam bana aittir: Alın, bağlayın; onunla beraber bu salonun altındaki en derin mahzenlere kadar ininiz.— Ben de sizinle beraber ineceğim. *(Vannaya)* Onu bir daha görmeyeceksiniz; ve son sözlerinin bana ifşa edeceği son hakîkatı size bildirmeğe geleceğim....

VANNA— *(Prenzivali yakalayan muhafızların arasına atılarak:)* Hayır, hayır! O benimdir!... Yalan söyledim!... Yalan söyledim!... Bana malik oldu, bana malik oldu... Beni koynuna aldı!... Bana malik oldu!... *(Muhafızları iterek)* çekilin, çekilin siz! Benim hissemi almayınız!... O yalnız bana aittir... Onu yalnız benim ellerim!.... Alçakçasına hayvancasına bana malik oldu! Bana malik oldu!...

PRENZİVAL *(Vannanın sesini örtmeye çalışarak:)* Yalan söyleyor! Beni kurtarmak için yalan söyleyor, fakat hiç bir işkence beni....

VANNA— Susunuz!... *(Ahaliye doğru dönerek:)* Korkuyor!... *(Ellerini bağlamak ister gibi yanına yaklaşarak)* bana ip veriniz, zincir veriniz!... Şimdi kim kabına sığamayor, onu ben bağlayacağım, onu ben boğa-

cağım!... *(Ellerini bağlarken alçak sesle Prenzivale:)*— Bizi kurtarıyor! Sus, bizi birleştiriyor!... Ben seninim, seni seviyorum!... Brak seni bağlayayım.... Sonra kurtaracağım!... Senin muhafızın olacağım!... Kaçacağız.... *(Prenzivali susmağa mecbur etmek ister gibi bağırarak:)* Snsunuz!... *(Ahaliye hitapla:)* Alçak sesle bana yalvarıyor. *(Prenzivalin yüzünü açarak:)* Bu yüze bakınız!... Hâlâ o korkunç gecenin izini taşıyor!... *(Mantosunu biraz açarak kanlı omuzunu gösterir:)* Bende de bu müthiş aşk gecesinin nişanesi var! Bakın işte, bu adam... Menfur ve korkak adam!.... *(Muhafızların götürmek ister gibi bir hareketlerini görünce)* — Hayır, hayır, bana bırakınız! -- O benim hissemdir! Benim şikârımdır. Yalnız benim olmasını arzu ediyorum!... İyi tutunuz, iyi muhafaza ediniz!... Görüyorsunuz ki kaçmak isteyor!

GİDO— Neden buraya geldi öyleyse?... Niçin yalan söyledin?...

VANNA— *(Tereddütle kelimelerini arayarak)* Yalan söyledim ...Bilmem... Söylemek istemeyordum... Dinle, şimdi... Evet, evet, anlayacaksın... İnsan ne yaptığını bilmeyor... Evelden göremeyor... Oraya giderken, hayır, bu, hatırıma gelmemişti. Evet, evet, öğreneceksin... Perde yırtıldı! Mademki istedin, seni muztarib edersem kabahat bende değil... Ah! Senden korktum... Aşktan ve aşkın buhranından korktum... Şimdi kendin isteyorsun... Peki. Sana söyleyeceğim. *(Daha sakin ve emin bir sada ile)* Hayır, hayır söylediğin şeyi düşünmemiştim... İntikamımızın beraberce alınması için onu cellatlara teslim etmeğe getirmemiştim... Benim fikrim filkakîka öteki kadar güzel değildi, fakat sana daha sadıktı, onu vahşice bir ölüme sürüklemek isteyordum; fakat aynı zamanda isteyordum ki bu müthiş gecenin müthiş hatırası ömrümüzün sonuna kadar omuzlarını çokertmesin. Yalnız başıma intikamımızı alacaktım, damla damla akacak kanıyla cinayetini temizlememesi için, anlayor musun? Onu karanlıkta, kendi ellerimle yavaş yavaş öldürecektim... Korkunç hakîkatı hiç bir zaman öğrenmeyecektin; ve korkunç hatır puselerimizin arasına bir set gibi girmeyecekti... İtiraf ediyorum, o manzarayı tasavvur ettikçe beni sevemeyeceğinden korktum... Çılgınlık yaptım, biliyorum; luzumundan fazla isteyordum.... *(Ahaliye hitaben)* mademki iş, bu raddeye geldi, ve mademki artık aşkımızı kurtarmak imkânı kalmadı, şunu da öğrenmelisiniz ki... Hepsini söylemeliyim, siz de hüküm vereceksiniz.,. İşte nasıl hareket ettim; söylediğim gibi bu adam bana alçakcasına hayvancasına malik oldu.... Onu öldürmek istedim ve mücadele ettik... Fakat silahımı elimden aldı... O vakît, daha geniş bir intikam planı düşündüm ve yüzüne güldüm... Gülüşume inandı... Ah! Erkekler delidirler... Onlar, aldatılmağa layıktır!... Yalana perestiş ederler!... Hayatı gösterdiğiniz zaman ölüm zann ederler! Ölümü verdiğiniz zaman hayat deye kabul ederler!... Bana sahip olduğunu zann ediyordu, ben ona sahip oldum!... İşte şimdi mezara girdi ve mezarını ben mühürleyeceğim. Onu uysal bir kuzu gibi okşayarak getirmek iycab ediyordu... Şimdi bir daha açılmayacak olan ellerime düştü!... Ah, benim güzel Prenzivalim! Hiç bir insanın tanımadığı puselerle öpüşeceğiz...

GİDO— *(Yaklaşarak:)* Vanna!...

VANNA— Gel, onu yakından seyr et!... Neler ümid ediyordu! "Prenzival, seni seviyorum!" dediğim zaman bana derhal inandı! Beni cehennemin dibine kadar ta'kîb edecekti!... Onu böylece öpüyordüm... *(Hararetle Prenzivali öper.)* Ciyanello, seni seviyorum!... Sen de beni öpsene!... *(Gidoya dönerek:)* Hâlâ beni öpüyor!... Allahım! Senin, herkesin huzurunda... O benimdir!... Onu isteyorum, benim olacak!... Bu bir gecenin kazancıdır... Hem de ne muhteşem bir kazanç!... *(Sendeler ve bir sütuna dayanır.)* Babacığım, kuvetimi toplayıncaya kadar onu size teslim ediyorum... Bir mahzen bulsunlar, öyle derin bir mahzen ki, kimse... Ve anahtarını bana getirsiler!... Gido, o benimdir!... *(Markoya doğru bir adım atarak:)* Babacığım, o benimdir ve siz şahitsiniz... *(Markoya dikkatle bakarak:)* Babacığım anlayor musunuz?... Onun muhafızısınız... Size teslim ettiğim gibi bana iade edilmesi için bir kılına bile dokunulmasın!... *(Prenzivali götürürler.)* Güle güle benim Prenzivalim.... Ah, yine görüşeceğiz!... *(Gido, Prenzivali kabaca götüren askerlerin ortasında iken, Vanna bir çığlık atar, sendeler ve kendisini tutmak için koşar ve Markonun kollarına düşer.)*

MARKO— *(Acele ile ve kısık sesle, Vannanın üstüne eğilerek:)* Evet, anladım, Vanna... Yalanını anladım.. İmkânsızı yarattın.. Hareketin, insanların her yaptığı şey gibi hem doğrudur, hem de çok yanlış... Hayat, daima haklıdır... Kendini topla Vanna... Mademki inanıyorlar, yalanda ısrar etmek lazım... *(Gidoyu çağırarak:)* Gido, seni çağırıyor... Gido, Vanna ayıldı...

GİDO— *(Koşup Vannayı kollarına alarak:)* Benim Vannam!... Tebessüm ediyor... Benim Vannam, bana cevap ver... Hiç şüphem kalmadı... Şimdi her şey bitti ve tatlı intikamdan sonra hepsini unutacağız... Bu, korkulu bir ru'ya idi...

VANNA— *(Gözlerini açarak pek hafif bir sesle:)* O nerede?... Ha, biliyorum... Fakat bana anahtarı veriniz, mahpusumun anahtarını... Başkalarının oraya girmemesi...

GİDO— Muhafızlar şimdi gelecek... Sana anahtarı teslim ederler....

VANNA— Onu bana verin, yalnız bana... Emin olmalıyım... Benden başka kimse... Bu, korkulu bir ru'ya idi... Güzeli şimdi başlayacak... Güzeli şimdi başlayacak.

Son

Mickey yin mucidi ressam Disney.

Yegâne ücretsiz, fakat sahibine binlerce dolar kazandıran artist.

Mikey Mouse

Nasıl doğdu?

Nakl eden : İBRAHİM HOYİ

HER nasıl bir vatandaş olursanız olunuz, şapkanızı asacak bir yeriniz olmalıdır. Aynı hal, şöhretşiar, namı dünyada ün salmış (kalem ve mürekkep) ten ma'mul sesli sinema artisti.. El sinyor, Her.. Mösyö.. Mister Mickey Mouse için de vakî' dir.

Onu Pariste, Paraguvayda, Norveçte, Avrupa ve Amerikanın her paytahtında tanırlar. Hattâ engin denizlerin uzak adalarında bile selamını alırlar.

Mickey Mouse kimdir?.. Mickey Mouse sadece canlandırılmış bir resimdir. Kalem ve mürekkeple yapılan bir resimdir, Fakat sinema perdesinin en şöhretli aktörlerinden biridir. Sinema olan her yerde halkın sevgilisi, perestidesidir. Kendisinden bahis hikâye kitapları ve kartları vardır. Hattâ tıraş bıçağından tutunuzda ta... Alman oyuncaklarına varıncaya kadar her mala onun ismi takılmıştır. Fakat bütün bu şöhretine rağmen sinema âleminin, yegâne amatör, parasız çalışan bir aktörüdür. Şeklü-şemaline gelince Mickey Mouse, ele avuca sığmayan, hoş ve minik burunlu; kocaman kulaklı; kediler, öküzler, fillerle.. hattâ, hattâ arslanlarla baş döndürücü heyecanlı maceralar geçiren küçücük bir mahluktur.

Bu mahlûkun mucidi olan ressam Disney bir gazetenin karikatüristiydi.Umumi harpte karikatürcülüğü braktı, her kes gibi o da vatani vazifesine gitti. Harpten sonra eski çalıştığı gazetede nedense iş bulamadı, ve bir ziraat mecmuasında öküz, tavuk; daha başka hayvan resimleri yapmak vazifesini üzerine aldı. Nihayet perdede gösterilmek üzere hareket eden karikatürler yaptı.

Disney topladığı paralarla aktörleri resimden ibaret olan bir sinema şirketi teşkil etti. Filimlerin mevzu'larını da hep meşhur peri masallarından almıştı. Bütün çalışmalara, didinmelere rağmen halk bir türlü bu çeşit filimlerden hoşlanamayor, ve böyle saçma şeyler yürürmü deye alay ediyordu. Ma'lûm netice patlak verdi, ve şirket iflas borusunu çaldı.

Disney yine me'yus olmadı. Yeni yeni planlar kurdu. Fikri kısmen resimden, kısmen de perilerle oynayan küçük bir kızdan mürekkep filim serisi meydana getirmekti. Bir kumpanya ile uyuştu. Lakin resimler için edilecek masrafları kendi cebinden verecekti. Eyi bir netice elde edildiği takdirde kumpanya kendisine 1500 dolar verecekti. Fakat.. Evet.. işin bir fakatı vardı. Kırk dolarlık bir sermaye ile bu teşebbüs başarılamazdı. Bu sırada kardeşi imdada yetişti, 250 dolar verdi. Birisinden de bir kaç yüz dolar borç aldılar. Başka ressam tutma-

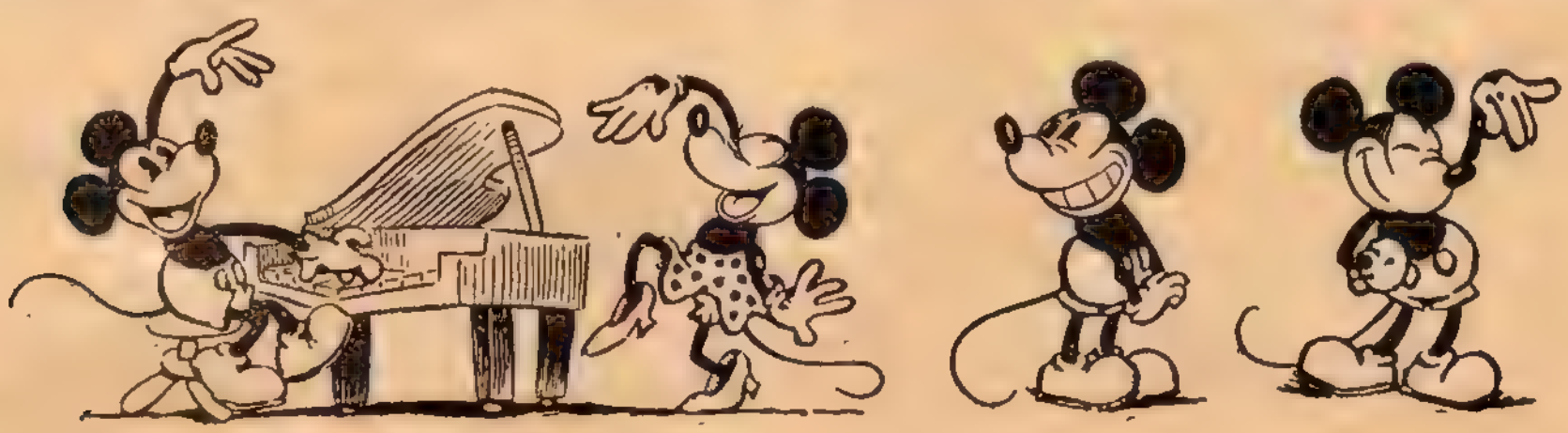

ya îktidarı olmayan Disney karikatürleri yalnız kendisi yapmak mecburiyetinde idi. Günde de çok çalıştığı takdirde 100-200 tane çizebiliyordu.

İlk müteharrik resim olduğu gibi bir muvaffakîyetsizlik arz etti. İkincisi şöyle böyle tutunabildi. Lakin ressamla kumpanya arasında çıkan ihtilaftan dolayı o da ademe yollandı.

İşte bu sıralarda Mickey Mouse doğdu.

Şarlodan ilham alarak Mickey i yaratan Disney bu yeni eserine piyasada müşteri bulmak ümidiyle ortaya atıldı. Kapı kapı dolaştı. Bütün sinema stüdyolarının ipleri çekti. Lakin her seferinde istihfafla karşılandı. Hiç bir sinema müdürü, Mickey in tuhaflıklarına, gülmek şöyle dursun, tek bir tebessümünü bile bezl etmedi.

Artık yapacak bir şey kalmamıştı. Disney de Hollywood sinema piyasasında eserini açık satan ve her müşterinin talebine arz eden teşhirci satıcılar zümresine katıldı. İki tane oldukça muvaffakîyet kazanan sessiz filim yaptı.

Bu zaman, sesli sinemanın çıktığı zamandır. Ve Disney Mickey ye şöhretin kapılarını açacak yolu bulmuştur. Disney Mickey yi dans ettirecek, konuşturacak, müziğe refakat ettirecektir. İşte sahnelerinde fillerin, revü kızları gibi, sıçradığı filimlerin başlangıcı böyle oldu.

Henüz bir sene geçmemişti ki, kendisini o vakte kadar redd eden rejisörler tehalükle onun kapısını çalıyor, filimlerini isteyorlardı. İlk kahkaha da, öteden beri dünyaca kendilerinde neş'e hissi bulunmadığı zehabı olan, İngiltereden geldi. Disney yin ikinci filminde yalnız fare değil, ağaçlar, hayvanlar, nebatlar ve çiçekler de dans ediyordu. En dikkate şayanı da mezarlarından kalkan iskeletlerin dansı idi.

MİCKEY nin filme çekilişini öğrenmek istemez misiniz? Bildiğimiz sinema filimlerinden hiç farklı değildir. Her hafta muntazaman Disney yin yazıhanesinde bir senaryo konferansı toplanır. Bu konferansa otuz kadar evvelce mutaaddit gazetelerin karikatüristliğini yapmış olan genç ve cevval ressam iştirâk eder. Mevzu' öyle baştan savma değildir. Her filmin senaryosu gibi vazıh dramatik bir mevzuun, umumiyetle bir hain tipi, bir ta'kip kısmı, bir de en heyecanlı noktası bulunmalıdır. Mevzu'lar evvela konuşulur. Sonra tespit edilir. Mevzu' yazıldıktan sonra, sıra en mühim işe gelir: Masalı resimle canlandırmak..

İlk önce ressamlardan biri, mühim noktaları tebarüz

ettirerek Mickey yi, inek, ayı ve domuzları gösteren, gazetelerde olduğu gibi, bir resim serisi yapar. Mesela resimlerden biri Mickey yi sahneye girerken, digeri sahne ortasında vs. gösterir. Musikî şefinin işi de mühimdir. Şef ilk önce havayı hazırlar. Ondan sonra artistler Mickey yi yaparlar, ve diğer hayvanlar da musikîye ayak uydururlar. En zor iş Mickey yin dans hareketlerini musikîye uydurmaktır. Bu da gizli bir usulle yapılmaktadır.

Perdede yedi buçuk dakîka devam eden bir Mickey filmi için takriben 9000 resme ihtiyaç vardır. Her hareket için, hattâ Mickey yin nefes alırken bile vücudunda husula gelen tekallusata bile ayrı birer resim yapılır.

Bu resimlerden her biri ilk önce mukavva üzerine istenilen büyüklükte yapılır. En mühim nokta hareket *hissini* tevlid etmek, bilhassa dans sahnelerinde hareketleri *tabiî* aks ettirebilmektir. İşinin ehli bir ressam günde 60-75 kadar hareket resimleri yapabilir. Müteharrik resimler küçük bir selüloit tabakasına çini mürekkebiyle çizilir. Sonra iş fotoğrafçıya intikal eder. Fotoğrafçı her çekişte bir seri resim alır. Sonra toplanıp eklenerek bütün bir filim haline getirilir. Mickey artık sefere, kendisine günde yüzlerce takdir mektupları gönderen perestişkârlarının kalbini bir daha teshir etmeğe hazırdır.

Mickey Mouse da diğer filimler gibi sansur belasına uğramıştır. Bir filminde yüzlerce farenin kışladaki alman askerlerinin şapkalarını didiklediğini gösteren bir sahne vardı. Almanya hukûmeti, siyasi noktadan bunu hoş görmemiş ve filmi men' etmişti. Kanada da hukûmet, filimde öküzlerin çıplak, ineklerin eteklik ile olduklarını ileri sürerek filmi oynatmamıştı.

Hulâsa: Mickey bugün dünyanın her tarafında tanılan, sevilen, renk ve ırk farkı olmaksızın bir karşılayış gören kalem ve mürekkepten yapılmış, yaratıcısına binlerce dolar kazandıran yegâne ücretsiz, beynelmilel bir artisttir.

Klasik Bir Ev

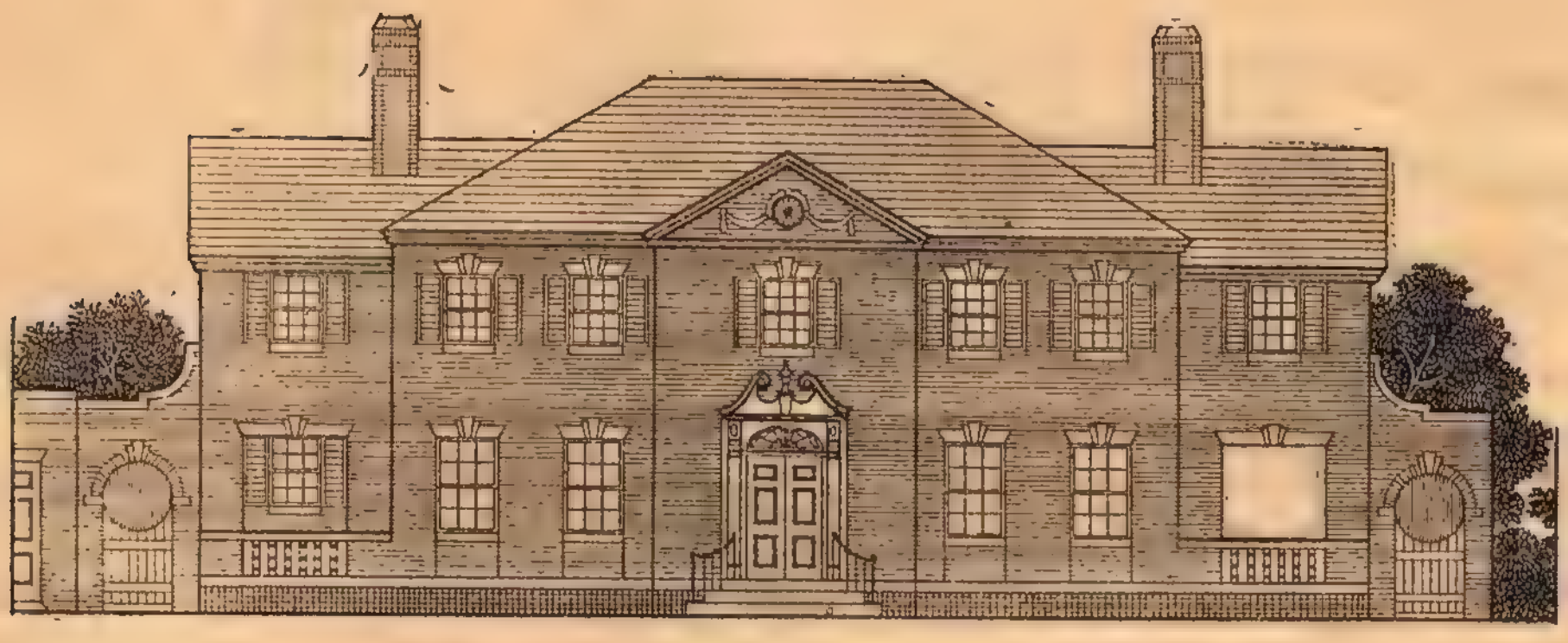

Evin ön cebhesi

BU ay kari'lerimize arz ettiğimiz klasik tarzda bir sayfiye olduğu halde eski üslup i'e birlikte modern confor ve hıfzussıhhaya tamamiyle riayet edilmiştir. Bu evin myimarisindeki hususiyet sade bir zarafet ile tam bir tevazündür.

Dahili tertibatında da tevazüne riayet edilmiştir. Sofanın bir tarafında salon, bir tarafında yemek odası var. Sofanın bu iki odaya açılan kapılariyle bunların ocakları bir hattımüstakîm üzerindedir.

Evin myimarisi, doğrudan doğruya Yunan ve Roma, yâni klasik üsluplarının te'siri altında olarak İngiltere ile Amerikada XVIIIci asrın sonunda ve XIXcu asır evailinde tatbik edilen ve *Georgian* adı verilen üsluptadır. Sofa ile salonun mefruşatı da tarihin aynı devrine ait Fransız *Directoire* üslubundadır. Teyzinatta - bu üsluba mahsus olan - urn, lyre ve çelenk motifleri tekrar edilmiştir.

Sofa ile salon iki yüzlüdür, yâni hem sokak tarafına hem arka bahçeye nezaretleri var.

Sofa sekiz köşeli olup sokak tarafına ve arka bahçeye açılan kapıları var. Bunların iki şer yanındaki köşelerde *cretonne* basmasından dört *panneau* sarı zemin üzerine beyaz ve kül rengi teyzinatlıdır.

Sofanın dıvarları ve ahşap aksamı kül rengidir. Yerde kül rengi güzel bir muşamba döşeli, kenarı açık kül rengi ve siyah olup bu üç renkten orta yerde iki büyük yıldız tersim edilmiş.

Sofadan üst kata çıkan merdivenin trabzanı ve basamakları mahundandır, parmaklıkları dıvarın renginde boyanmıştır. Merdiven altında mahun bir masa var. Kapıların tokmakları tunçtur.

İskemleler ve üzerine siyah bir yastık atılmış olan kanape mavi ipekli kumaş ile kaplı. Bunların ve salondaki eşyanın ağacı *erable* dır.

Salonun - yahut şimdiki ta'bir ile *sudio* nun - dıvarları soluk mavidir. Ocağın iki yanındaki üç ayaklı masaların üzerindeki lyre şeklinde gümüş lambaların filizi renkte abajurları var. Halı kırmızıya çalan kahve rengidir. Ocağın etrafında bir grup teşkil eden kanapeler ile

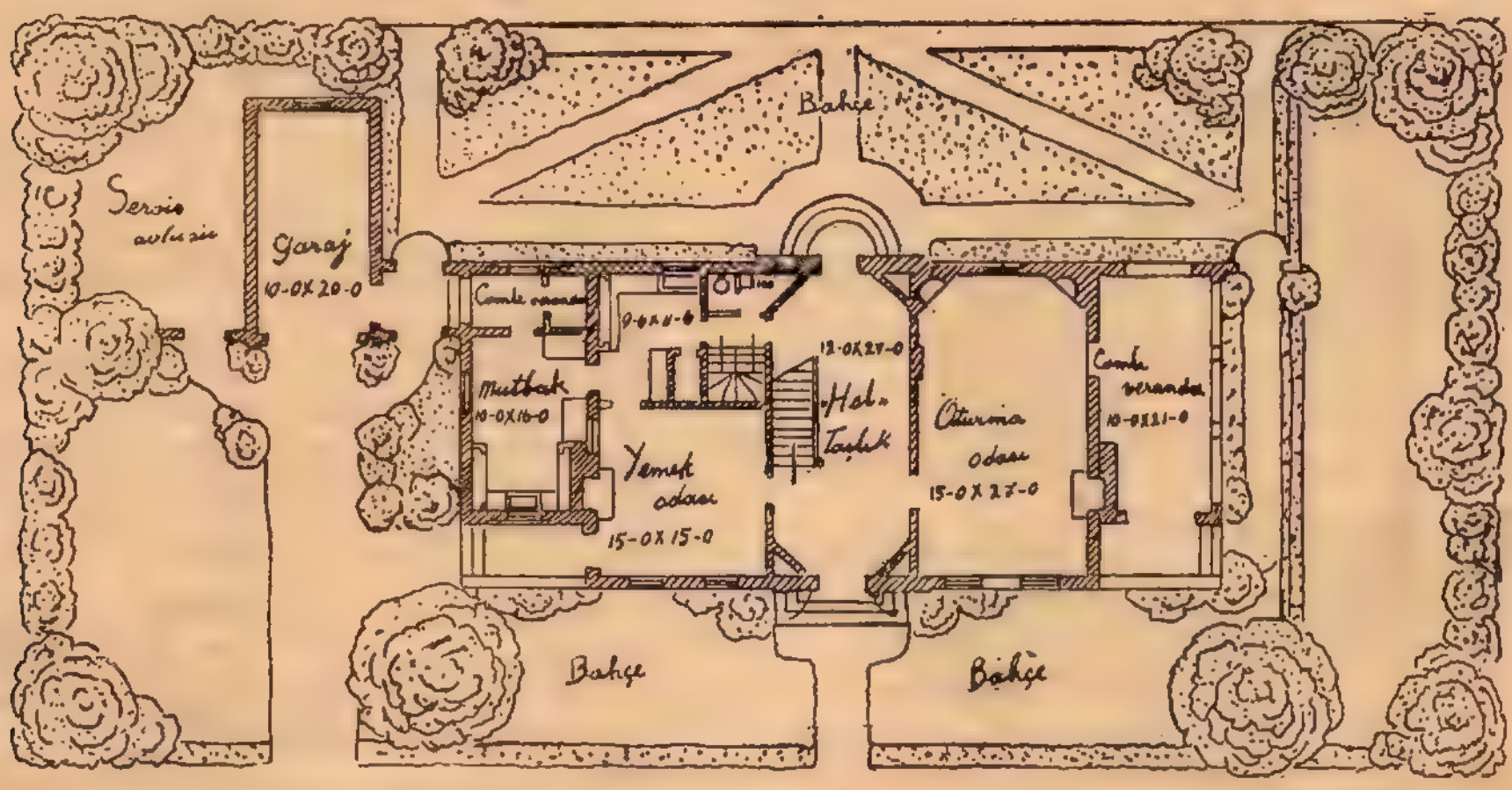

Birinci katın planı.

iskemlelerin kumaşi mavi ve altın çizgili ipeklidir.

Bahçe tarafındaki tek pencerenin önündeki masa ve, perdelerin kumaşiyle kaplı krem rengi rahat koltuklar samimi bir grup teşkil etmekte. Bu pencerenin iki yanındaki köşeleme dolaplar eski ma'denler ve yahut bu gibi her hangi bir kolleksyonu hıfz etmeye elverişlidir.

SOKAK tarafındaki iki pencerenin arasında bir kitap dolabı var. Salona bitişik üstü örtülü teraçaya bir aynalı kapıdan çıkılır. Bunun karşısında onun eşi kir aynanın yanında yazı masası ile iskemle var.

Kapıların, nim - sütunların, vazoların ve lambalar ile abajurların tezyinatında iki odadaki renkler tekrar edildiği gibi yaldız da ilave edilmiş.

Pek basit olmakla beraber pek zarif olan bu iki odada zevkî-selim iytibariyle iytiraz edilebilecek yegâne cihet sofada kanapenin ve salonda ocağın üstünde asılı iki levhanın soğuk resmiyetidir. XVIIIci asırda «klasik» iytibar edilerek pek makbul olan bu tarzda resimler yerine daha canlı ve samimi san'at eserleri konsa bu odalar en modern tarzda döşenmiş yurtlar kadar cazibeli olur.

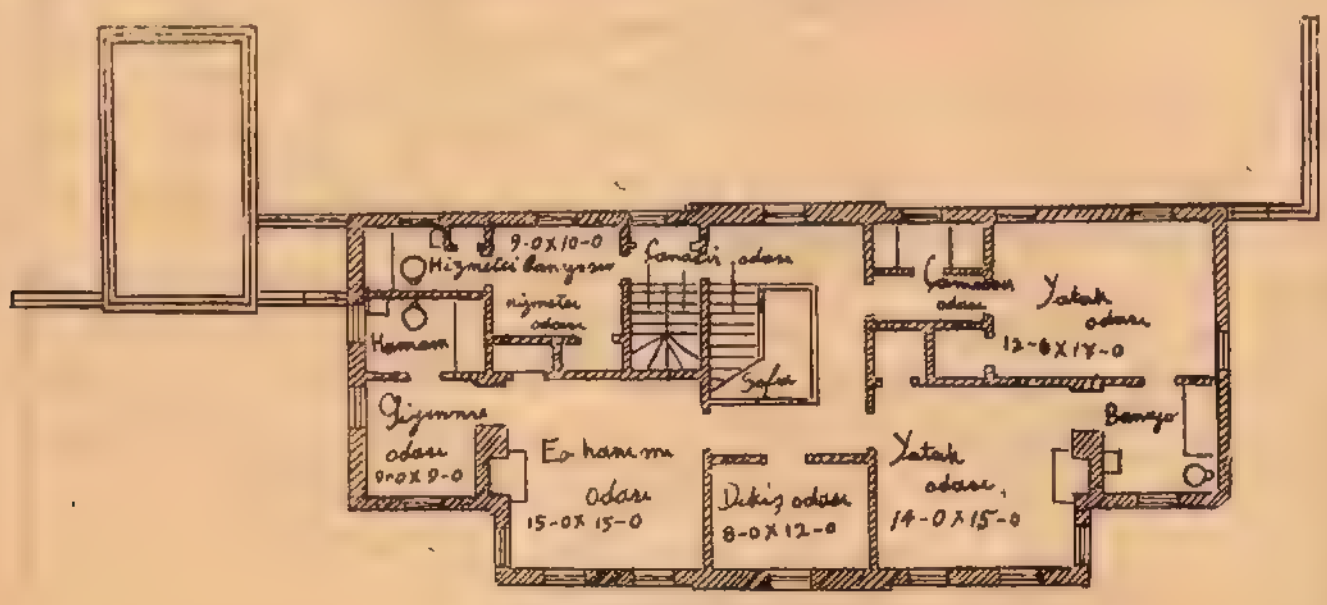

İkinci katın planı.

diş ma'cunu yoktur. **ODOL** diş ma'cunu taaffünü def'ettiği gibi dişlerin çürümesini men'eder ve eyi bir lezetti vardır.

YENİDEN
Bir angarya

Raks eden bir erkeğin ağzında tütün kokusu kadınları rahatsız eder.

Ağız **ODOL** ile eyice yıkanırsa daima hoş bir nefes peyda eder.

ODOL diş ma'cunu en fenni esaslar üzerine ihzar edilmiş **ODOL** gibidir. **ODOL** dan da daha eyi

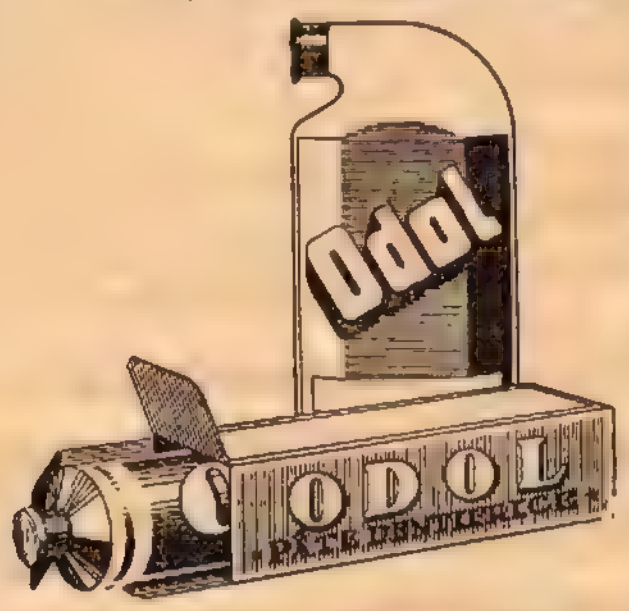

Mütareke Acıları

İşgal günlerinin feci' hatıralarını anlatan bu kîymetli kitap Maarif vekâleti ta'lim ve terbiye hey'etince takdir edilmiştir. Bu gibi eserlerin neşrini teşvîk eden Ta'lim ve terbiye hey'eti reisi Mehmet Emin Beyefendinin, eserin muharriri Kemaleddin Şükrü beye gönderdiği şu mektup Mütareke Acıları kitabının kîymeti hakkında bir fikir vermeye kâfidir:

"İkdam gazetesinde tefrika suretinde neşr edilen (İşgal Facialarından: Mütareke Acıları) tetkîk ve mutalea edilmiştir. Vatanın uğradığı felaketli günleri, kuvvetli bir görüşle tasvir eden eserinizin, kitap şeklinde Milli kütüphanemize nakl edilmesi memleket ve gençlik için büyük bir kazanç olacaktır. Bu eserin bütün kütüphane ve Okuma Odalarımıza memnuniyetle ta'mim ve tavsiye edileceğini, hürmetlerime terdifen arz eylerim efendim."

200 sahifalı olan bu kitap 75 kuruşa Muhit idarehanesinden tedarik edilebilir...

Son asır Türk şairleri
(İkinci Cilt)

İhnül'emin Mahmut Kemal Beyin kîymetli tetkîkat ve tetebbüatı ile kaleme aldığı bu eser son asırda yetişen ve şuara tezkerelerinde isimleri geçmeyen Türk şairlerinin tercemei-hallerini ve eserlerinden müntehap bâzı parçaları muhtevidir. A, B, D ve E harflerini ihtiva eden ikinci cüzü' Türk tarih encümeni tarafından neşr edilmiştir. Bütün kari'lerimize tevsiye ederiz.

Musikî mecmuası

Ankarada musikîden bahs eden bir mecmua neşrine başlanmıştır. Kari'lerimize tavsiye ederiz.

Cihan Hadiseleri

Hububat Konferansı

BRİAND, Avrupa Birliği teklifini kavileştirmek için Pariste bir hububat konferansı toplanmıştır. Burada hububat ticareti yapan Rumanya, Macaristan, Bulgarya, Yugoslavya ile hububat ithalatı yapan Almanya, İngiltere ve diger devletler temsil edilmiştir.

Yapılan tetkikte buhran geçiren ihracatçı devletlerde istok olarak Avrupanın 20 günlük idaresine kifayet edecek kadar bir mal bulunduğu anlaşılmış ve bunun buğday Kısmının sarf olunmasına karar verilmiştir. Bundan maksat Rusyanın ihracatına ket vurmaktır.

İngilterenin, dört mitralyozla techiz edilmiş harp tayyareleri.

Deniz iytilafları

İngiltere—Fransa—İtalya arasında: Evvela Paristc, sonra da Romada vukua gelen iytilaflarla nihayet bulan deniz konferanslarından bir intiba'...

Amerikada deniz manevraları

Bu manevralara iştirâk etmek üzre İngilterenin bir filotillası Amerikaya gitmiş ve Panamadan geçmiştir. Panamanın en dar yeri 33 metre ve İngilterenin en cessim gemilerinden olan Nelson ise en geniş kısmında 32 metre olduğundan güçlükle Panamadan geçmiştir.

Küçüklerin Terbiyesi

Musavvir: L. Nur. **Yazan: Seniha Sami**

İSTANBUL köprüsünde benim gibi vapur bekleyen yolcular arasında bir çocuğun pandispanya istediğini gördüm, annesi redd etti. Çocuk yalvardı, olmadı; tepindi, tehdid etti, yine olmadı. Pencereden kaçıp kendi almak istedi, annesi eteğinden tuttu. Ağladı. Annesi pandispanyayı aldı.

İngilterenin meşhur devlet adamlarından ve hikâyecilerinden Lord Beaconsfield in dediği gibi: «Terbiye bir büyük ile bir küçük arasında mücadeleden ibarettir.»

Galebe hangi tarafta kalacak? İşte ezelden beri her ananın babanın zihnini ve kalbini meşgul eden bir mes'ele. Hem de en muazzam ve şümullü bir vazifedir, çünkü insaniyetin tekâmülü buna bağlıdır.

Bir cihetten bakılırsa bir insan için fikirlerini ve terbiyesini çocuklarına telkîn etmek pek kolay olmalı. Bir çocuğun indinde bütün âlem babasiyle annesinden ibarettir, her derdinin şifası, bütün ümidi, muhabbeti, her şeyi onlardadır.

Maalesef insan evlat sahibi olmakla hemen layuhti olamayor. Fakat bunu her kes düşünmez Bütün hatalar da bu noktadan başlar.

Bir bebek bir defa annesinde babasında za'f gördü mü bundan nasıl istifade edeceğini bilir. Bıktırıncaya kadar ısrar etmek, «iki gözüm kör olsun, şimdi ağlarım» deye tehdid etmek onun için en tabii vasıtalardır. Cür'eti arttıkça metalibi de imkân hududunu aşar, ailenin rahatı huzuru kaçar.

İlk yaşından hakimi-mutlak kesilen küçük müstebit birden bire mektep ile, daha büyüyünce de cem'iyet ile karşılaşınca tamamiyle ma'kûs bir vaz'iyette kalır. O artık dünyanın merkezi, kutbu değil, pek meçhul bir zerresidir.

Yaradılışında eyi ahlâka ve keskin sezişe sahip olan çocuk, muhiti değişince, zekâsı da inkişaf ettikçe terbiyesindeki noksanları, yeni vaz'iyetinin şeraitini, mektepte telkîn edilen içtimai hakları ve vazifeleri tamamiyle idrâk eder.

Fakat daha zaif seciyelerde edilen ziyan ve hasarın telafisi kabil değildir.

Bâzı çocuklar de zalim ana baba elinde karbandır. Terbiyenin esasını hiddet ve şiddetten ibaret zann edenler çocuğun kabahatına değil, kendi infiallerine göre onu hırpaladıkça ana baba vazifesini gördüklerine kani'dirler.

Böylelerin elindeki çocuk ne olur? Eğer yukarıda bahs edilen ilk sınıfa mensupsa, yâni her şart altında doğruyu yanlıştan farkedebilen bir seciyeye sahipse küçük yaşında haksızlıktan nefret etmeyi, hurriyeti takdir etmeyi, hakkını müdafaa etmeyi öğrenir, sabr ve tehammüle ve metanete alışır. Fakat bunlara mukabil ne kadar yavrunun kalbi henuz inkişaf etmeden ilelebed kapanır, iradesi, izzeti-nefsi ezilir, söner. Bâzıları da yalancılık, hilekârlık ve tecessüse alışırlar.

Fazla şımartmak kadar fazla hırpalamak da çocuğun teşebbüs hissini, ahlâkındaki tevazün ve metanet kabiliyetini imha edebilir.

Terbiye mes'elesinde çocuğun yaradılışı da mühim bir âmildir. Dünyaya gelirken binlerce senelik irsiyet ile, yakın ve ya uzak ecdadından bir kaçının ve yahut bir çoğunun ruhi ve cismi mirasiyle yüklüdür.

Ayşe, dadısı Kendisini almaya gelince, annesine yalvarırdı.

MADDİYAT ile ma'neviyat arasındaki fark, eskiden zann edildiği gibi büyük ve kat'i değildir. Buh ve cism pek sıkı bir temasta olarak bir biri üzerinde daima amel ve aksülamel icra etmekte olduğunu şimdiki âlimler ispat ettikleri gibi biz de her günkü müşahedelerimizle bunu te'yid edebiliriz. Ahlakî nakîseleri gunde iğtişaşatına isnad eden yeni nazariyelerden bu sahifelerde mufassalan bahs edilmişti.

Her çocuk bir ferdiyete, bir şahsiyete, mümtaziyete sahiptir ve terbiyesinde bu cihet hiç bir zaman unutulmamalıdır.

Ana baba her şeyden evvel çocuklarına nümune olmalıdırlar.

Vapur yahut trende bilet parası vermemek için çocuğunun yaşını küçülten bir ana, şirketin hakkından ketm ettiği bir kaç kuruşa mukabil evladına nasıl feci' bir misal gösterdiğini acaba düşünmüş müdür?

İlk izler dımağda en derin izleri brakırlar.

Zevç ve karı koca çocoklarının önünde kavga etmemek, bir birleriyle, çocukları ve hizmetçileriyle daima nezaketle konuşmak hususlarına pek ziyade dîkkat etmelidirler.

Güzel bir yurtta, bir biriyle eyi geçinen ve muaşerete riayet eden bir ailenin sinesinde yetişen bir çocuk ceza, tekdir, ve nasihata hemen hiç ihtiyaç görmeden görerek öğrenir.

Her şeyden evvel ana baba çocuklarının iytimadını kazanmalıdır. Çocuk onlardan korktuğu için değil, muhakemelerinin doğruluğuna inandığı için itaat etmeli.

Bâzı mes'elelerde büyüklerin iytidal ve muhakemelerini muhafaza etmeleriyle çok gözyaşları esirgenir.

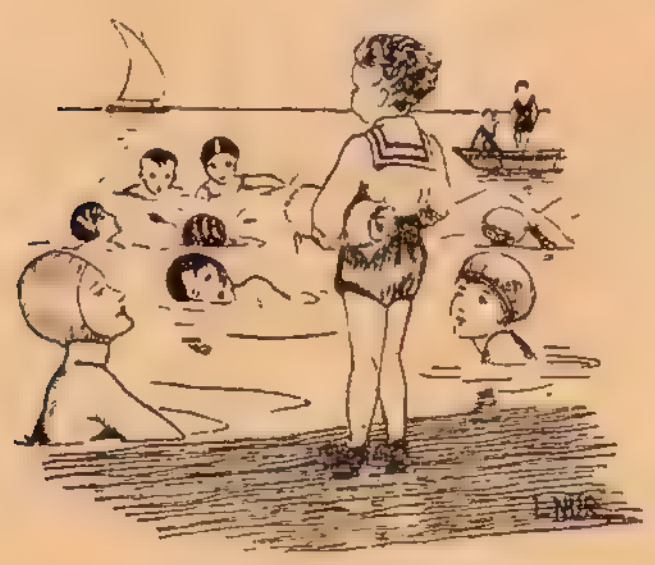

Onlar denize daldıkça Naci imrenirdi.

ANNESİYLE kırlarda dolaşan Ahmet bir hendekten atlamak istedi. Hendek pek derin değil ve otlarla döşeli ise de epeyce geniş olduğundan annesi bağrıdı, Çocuk ısrar edince onu dövdü, beddua etti. «Ben ağlayacağıma o ağlasın» deye de bu kıssanın hissesini hulâsa etti.

Aynı mania karşısında aynı sporculuk hissini ızhar eden Hasanın annesi ona şu cevabı vardi:

— Bir düşersen fena halde canın yanar.

— Düşmem, anne, bakın nasıl atlayaçağım.

Düşmeden atladı ve o zaman annesi alkışladı:

— Aferin, Hasan, zann ettiğimden daha kuvvetli imişsin.

Bir çocuk bir yerini acıttığı zaman etrafındakiler telaş gösterirlerse pek feci' bir kaza geçirdiğine kani' olarak avazı çıktığı kadar ağlamayı bir vazife telakkî eder. Halbuki onlarda istihfaf görürse böyle tabii hadiseleri soğuk kanla ve metanetle karşılar.

Bâzı küçükler yatmak vakti geldi mi behemehal müşkülat çıkarırlar.

Ayşe, dadısı kendisini uyutmaya götürmek üzre annesinin yanından almaya gelince ekseriya yalvarırdı: «Beş dakîkacık.» Annesi râzı olurdu, şu şartla ki beş dakîka geçince bir daha iytiraz etmeyecek. Artık küçük kız için bu bir izzeti nefs mes'elesi olur, müddet geçince hiç sızlanmadan dadısının elinden tutar, giderdi.

Naci bir türlü denize girmek istemeyordu. Annesi hiç ısrar etmedi, fakat kardeşleri her gün deniz hamamına giderlerken beraber gönderirdi. Onlar denize batıp çıktıkça Naci seyreder, imrenirdi; bacaklarını denize sokmaya başladı, başka bir gün yarı beline kadar girdi, nihayet o da dalgaların içine atıldı. Bu gün en kuvvetli yüzücülerimizdendir.

Ferit üç yaşında iken ağaca tırmanmaya alıştıysa da yalnız inmeye korkar, her kesi imdadına çağırır, kimse aldırmayınca ağlar, nihayet kendi kendine inmeye uğraşırdı. Şimdi kedi gibi en ince dallara tırmanıyor.

Bâzı çocukların iştihasızlığını inada haml ettikleri için ısrar ederek onları hırpalayanlar da pek yanlış hareket ederler. O çocuk ya tedaviye muhtaçtır ve yahut gıdası fena tertib edilmiştir.

Ev kadını sahifesi

Örümcek Ağı

EMİNE SAFFET

ÖRÜMCEKLERDEN hiç haz etmediğim halde ne zaman köşe ve bucağı kaplayan ağlarını bozsam kendimi âdeta kabahatli add ederim. Bu hayvancıkların yuvalarını yeniden kurmakta gösterdikleri sebatı takdir etmemek elimden gelmez. Biz bir taraftan durmaz bozarız, onlar öte taraftan durmaz örerler. Ev kadınının hali de biraz örümceğinkine benzer ya.. Kadın da her sabah kalkar, evini siler, süpürür,düzeltir, parlatır.İşi bitip öğle yemeği yendikten sonra, mesela saat ikide evi bir dolaşsanız yastıkları kabartılmış, tuvalet masası üzerine bin türlü cici bici asker intizamiyle dizilmiş, örtüleri gerilmiş, yatak odasına, parke veya muşambası cilalanmış, tablaları silinmiş her şeyi yerli yerinde salona, tertemiz billur ve gümüşleri ile gelin gibi duran yemek odasına, her tarafta esen temiz havaya, vazolardaki çiçeklelerin tazeliğine, daha bilmem bin bir şeyine imrenirsiniz. Bir de buraları sabahleyin evin efendisi işine, yavrular da mektebe gittikten sonra dolaşınız. Karma karışık yataklar, herkesin kendi rahatına göre çekip çevirdiği koltuklar, kül ve sigara ucu dolu tablalar, buruşuk havlular, boynu bükük soluk çiçekler, ekmek kırıntısı dökülmüş halılar, tozlanmış muşambalar, daha sayayım mı, neler neler... Mutfak kapısından akşam saat yediye doğru şöyle başınızı soksanız; ocakta cızır cızır kızaran bir yemek, kâsesinde taze ve serin manzarasiyle bekleyen salata tabağı, süslüce yerleştirilmiş bir tatlı gözünüzü okşar. Saat dokuzdan sonra zahmet olmazsa tekrar bakınız; musluk başında bir yığın bulaşık, çöp tenekesinin içinde o nar gibi kızartmanın iskeleti, fırça, soda, sabun ve tabak bezinden başka bir şey göremezsiniz. Tıpkı örümceğin ağını süpürge alıp götürdüğü gibi hayat da seyri-tabiisini ta'kîb etmiş, kadının bütün gün eşi ve evladının rahatı için eli, gözü ve kalbiyle çalışarak sarf ettiği emeklerin semeresini silip süpürmüştür. Ne zarar?. O yorulmaz yılmaz bir heves ile kendisini yuvasına bağlayan bu ağı yeniden, tekrar tekrar kurmaktan üşenmez. Elverir ki ortada kurulacak bir yuva olsun, ve örümcek sağ olsun. Hemen allah hiç bir kadını, sevdikleri için çalışmak ve didinmek niymetinden mahrum etmesin de ondan ötesi düşünmeğe bile değmez.

Şu temiz manzarayı, akşam misafirleriniz gittikten sonra, görebileceğinizi zann etmeyorum.

El İşleri

ESKİDEN ninelerimizin giydikleri hırkaları andıran ve «Matlase» denilen pamuklu ve dikişli işleme modası iki, üç senedir hâlâ rağbette. Her kumaşa uyan bu tarz el işi aynı zamanda kolay da olduğu için mantolar, matineler, bebek paltoları, yastık ve araba örtüleri velhasıl her şey için kullanılıyor. Tercihan sade bir resim intihab ederek kumaşa çizdikten sonra arasına molton koyarak astarlamalı, hepsini birden tutmak üzere makinada seyrek iğne veya elde sık iğne ile resmin etrafını işlemelidir. Dikişleri sim ile veya kumaşın daha açık ve koyusiyle, hattâ ma'kûs renklerle yapmak herkesin kendi zevkîne tabi'dir. Resmimiz muhtelif işlere yarayan basit bir modeldir.

1931 Yaz modasının esas hatlarını gösteren modeller.

1 2 3 4 5

1. Aşağı kısmında açılan plilerle dikilmiş, siyah tafta bir etek üzerine gayet modern pembe krep jorjet bir kazak. Süs olarak ince bandlar veya pliler.

2. Siyah ipekli bir etek üzerine beyaz krep dö suadan uzun bir tünik. Dekoltesi zarif bir tarzda drapedir. Kollar omuzların temadisidir.

3. Bu yaz santrançlı ve Ekose örneklerini pek çok göreceğiz. Bu etek ekose örneği krep döşinden plili bir etektir. Üzerine giyilen beyaz krep döşin bir kazaktır. Kazağın beli kemerin üzerine düşüktür. Yakasında gayet geniş iki rever vardır.

4. Eteğin ucu kırmızı ipekliden olup, grup grup plilerle süslenmiş çok uzun pembe krep döşin bir tünikle giyilir. Yaka uçları uzayarak boyun bağı gibi bağlanıyor.

5. Kahve rengi krep döşinden ayrık kanonelerle kalçalara yapışan bir ampiyesmanlı etek. Bunun üzerinde daha açık kahve rengi bir kazak var. Önününn baskları yuvarlaktır. Kazağın kavuştuğu yerde ve bileklerde bağlar var.

Bluz Kalıbının Ta'rifi

Resim 1.

GEÇEN aylarda Muhit, kari'lerine bir etekle ilk baharda çok giyilecek olan bir jaket kalıbı takdim etmişti. Bu ay bu takımla giyilecek zarif bir bluz kalıbı veriyor.

Bu bluz için doksan santim eninde bir kumaş kullanacak olursanız iki metre yirmi santim lazımdır.

Biçilişi:

Kumaş doksan santim eninde ise, top kenarlarını üst üste getirerek yâni kumaşın enini iki kat ederek devşirin. Bu suretle katlanmış kumaşın üzerine kalıp parçalarını (Resim 1) de gösterildiği gibi yerleştirin. Resimden de anlaşılacağı veçhile ön ve arka kalıpları kumaşın katlı yerine kollar ise düz olarak yerleştirilmiştir. Boyun bağı ve kol kapakları için kalıp olmamakla beraber resimdeki şekillerin yardımiyle kolaylıkla biçilir. Boyun bağı parçalarının aşağı ucu yirmi, yukarı ucu on santim, uzun kenarı otuz beş, kısa kenarı yirmi yedi santimdir. Kol kapakları yirmi üç santim boyunda onbeş santim eninde düz parçalardır.

Dikilişi:

Yan ve omuz dikişlerini diktikten sonra yine kumaştan kesilip biribirine dikilmiş bir verev parça ile bluzun yakasının etrafına bir biye geçirin. Ön yakadan on iki buçuk santim aşağıda yedi santim büyüklüğünde enine bir ilik yapın. Boyun bağı için kestiğiniz parçaları ensiz taraflarından biribirine dikin. Boyun bağının etrafını ya incecik bastırın veya piko yaptırın. Uçlarına koyu veya zıt renk muline ile benekler işleyin. Bluzun kolları da takılıp bittikten sonra boyun bağının bir ucunu bluzun yüzünden ve bir iliğin içinden geçirerek yakanın üzerinden geri alıp düğümleyin. Bu düğümlenişte bluzun önündeki büzgü hasıl olur.

Biçtiğiniz kol kapaklarını uzunluğuna iki kat edin ki kol kapakları iki kat olsun.

Kalıptaki kesiklerin gösterdiği yerlerden kolu kol evine takın. Kolda göreceğiniz cüz'i bolluğu omuz üzerine yedire yedire dikin.

Moda Haberleri

NİHAYET etek uzunluğu meselesi bütün alâkadarları memnun edecek bir suretle hall olundu. Şöyleki: sabah ve spor için etek baldırın ortasına kadar uzanıyor; çay elbiseleri bir az daha uzun oluyor. Akşam elbiseleri ayak bileğine kadar iniyor ve bâzan a'zami uzunluk olmak üzere elbise yalnız bir iki noktada yere değiyor.

Bel yeri tabii beldedir. Yalnız endamlariyle hakîkaten iftihar edebilen hanımlar ampir biçimlerde olduğu gibi bellerini bir az yüksek yapabiliyorlar.

Mevsimin modasını temsil edebilen hatlar uzun kazaklar ve tünikli elbiselerdir. Bu hususiyete her cins elbisede tesadüf ediyoruz.

Kol şekillerinde göze çarpacak değişikliklere tesadüf ediliyor. Bol ve drape kollar yine moda oldu; yaz için hem zarif hem de pratik bir moda da kısa balon biçimi kollardır. Pek makbul bir tarz dirseğin üstü süslenmiş olan kollardır. Hele eldiven, bütün hanımlara bir eldiven merakı gelmiştir.

Gölge Oyunu

Yedi Parmakla Bir Resim

Harabeler Çiçeği

(59 uncu sahifeden devam)

Her şeye rağmen hareket etmek üzereyim. Senin temiz aşkına layık olduğumu ispat edeceğim. Kalbimdeki yerini her zaman işgal edeceksin.

Nermin, beni kabul et, ümitlerimi kırma !. temiz, sıcak selamlar ve puseler...

Nerminden Nebahate mektup

Sevgili kardeşim,

Ne kadar mes'udum Nebi?.. Bunu mümkün değil, anlayamazsın. Bundan evvelki mektuplarımda "Artık benim için saadet, aşk, istikbal hepsi birer seraptır" deye inleyen bir kızın bugün mes'udum demesine elbet ki hayret edersin, elbet ki benim şuurumdan şüphe edersin, bu tahavvüle, bu âni mu'cizeye senin kadar ben de şaşıyorum. Müsaade et de neler olduğunu anlatayım:

Geçenlerde sana Macidin mektubundan bahs etmiş, hattâ onun beni görmesine tahammül edemeyeceğimi yazmıştım. Mektubumdan iki gün sonra Macit perişan ve muztarip, daha seyahat elbiselerini bile çıkarmadan ayağının tozuyla eve geldi. Geldiğini pencereden görmüştüm. O anda bütün kararımı unutacak ve iğrenç bir yüzle onun kollarına atılacaktım. Yüzü perişan ve muztaripti. Çehresinin bütün hatları gerilmış, gözleri-galiba uykusuzluktan olacak-şişmiş ve kızarmıştı.

Onu annem karşıladı ve bitişik odaya aldı. Ben bulunduğum odanın kapısını içerden sürmelemiştim. İlk evvel hafif mırıltılar oldu, annem Macidi teskin için uğraşıyordu. Biraz sonra sesler yükseldi. Kesik kesik, parça parça söyleyor, arada bir sesi boğazında düğümlenip kalıyordu:

— Anne... Anne!... bir saat, çok değil... bir saat onunla konuşayım. Onun tatlı sesini işiteyim. Onnn kalbine, ruhuna hitab edeyim... Eğer beni seviyorsa, benim için kalbinde zerre kadar bir sevgi varsa redd etmeyecektir!.. Yüzünü görmemdenmi korkuyor: o halde gözlerimin ışıklarını söndürüznüz, onları kör ediniz ve sonra beni onun yanına götürünüz!...

Artık hıçkırıklarını zapt edemedi. Bir hıçkırık tufaniyle boğuluyor, sarsılıyordu. Olduğum yerde taş gibi kalmıştım. Sonra nasıl oldu bilmeyorum, yüzüme kalın bir peçe örttüm, rüzgar gibi, bulundukları odaya girdim Macit beni görür görmez bir feryat kopardı ve ayaklarımın dibine yıkıldı.

Ye'sten, ıztıraptan şaşırmış ne yapacağını bilmeyordu. Mütemadiyen "Nermin, beni hangi hakla yalnız bırakıyorsun?" deye inleyordu. Saçları dağınık, gözleri yaşlı idi. Onu olduğu yerden kaldırdım. Nafiz nazarlariyle kalın peçemin altında ne olduğunu anlamak isteyor gibi bakıyordu:

— Macit, dedim, ben mahv olmuş, bütün ümitlerinden ayrılmaya mecbur kalmış bir kızım. Bir felaket, bir kaza beni bütün ümitlerimden, hayallerimden, emellerimden ayırdı. Yüzümü görsen, emin ol, feci' manzarasından iğrenirsin. Sen beni yine eski çehremle tanı... Sana yalvarırım Macit benim şimdiki halimi görüp de eski hayalini de yıkma!.. Senin hayalinde kalacak olan yüzüm benim son saadetim olacaktır. Bunu benden esirgeme.. Ben bedbaht bir kızım, niçin sen de benim yüzümden bedbaht olasın? Daha gençsin, belki başkasını sever, kim bilir, belki de mes'ut olursun. Sen beni hiç düşünme, hattâ unut...

Son fedakârlığımı yapmış, son kozumu oynamıştım. İçimde anlatılması güç hattâ imkânsız hisler kaynaşıyordu. O, inler gibi bir sesle cevap verdi:

— Hayır, Nermin, hayır!... sana evvelce "Saadeti ancak senin kollarında bulacağım" dememişmiydim?. Sen çirkin veya güzel olmuşsun, onun bence ehemmiyeti yoktur. Yeter ki sen de beni sev... ben senin yalnız güzel yüzünemi aşıktım?. Senin başka meziyetlerin yokmu, Nermin?..

Âlicenap, müşfik, fedakâr altın kalbini unuttun mu? Ruhunun güzelliğini, büyüklüğünü, inceliğini hatırlamayormusun? Temiz ve berrak gönlün eski güzel yüzünden daha azmı güzel?..

Seni her zaman kalbimin gözleriyle göreceğim. Zann ettiğin gibi yüzümde son saadetinin mezarını görmeyeceksin.. Gözlerim sana hep aynı sevgi ve aşk ile bakacak.. Sana merhamet etmeyorum, Nermin!. Çünkü sen merhamete değil, sevilmeye layıksın. Gözlerine bir şey olmamış.. Müsaade edersen onlara (Harabelerin Çiçeği) deyeyim. Bunu eski bir mecmuada okuduğumu zann ediyorum. Yangından, felaketten kurtulan bu harabelerin çiçeklerindeki şefkat, derinlik, cazibe, rikkat, ve esrar bana kâfi...

Söyle sevgilim, beni yine eskisi gibi seviyorsun, değilmi? Beni kabul ediyorsun, değilmi Nerminim?.. Biz ayrılmayacağız. Yakında düğünümüzü yaparız. Olmazmı şekerim?.

Sonra birdenbire yüzümdeki kalın peçeyi kaldırdı. Ben onu feryad edecek sanmıştım. Öyle olmadı... Bana aynı sevgi ile baktı. Yüzünün ve gözlerinin ma'nası hiç değişmemişti.

— Harabelerinin çiçekleri ne kadar güzel deye evvela yaşlı gözlerimi, sonra da lime lime siyah ve korkunç yüzümü sıcak, ateşli, hararetli puselerle öptü, öptü, öptü.....

Haftaya düğünümüz var, Nebi... Senin de düğünümde bulunmanı.....

Nermin

Yarım kalan hulya

(41 inci sahifeden devam)

kurusu görmedim. Artık körlendiğini zann etmekte haklı idim ve sonra bu paraya ihtiyacım vardı. Akşam, yatarken, bir aksilik olmaması için Allaha o kadar ümitsizlikle yalvardım kı... Siz yattıktan epey sonraya kadar sükûnet devam etti, biraz müsterih oldum. Bir aralık uyandım ve can hevliyle yataktan fırladım: ayak sesinizi işitmiştim, kalbimin üstünde yürüyor gibi idiniz.. Kapıyı çekip gittiğiniz zaman her şeyin bittiğini anladım. Size yalvarırım, muallim efendi; ben hayatımda hiç kimseyi aldatmış değilim, verdiğiniz parayı, geceyi geçirdiğiniz otel ücretiyle birlikte ödeyeceğim; yalnız sizi aldatmak istediğim zannına düşmeyiniz.

Ve bu zavallı hayat yoksulunun gözlerinden yağmur gibi yaş boşandı.

Tibor Lesznyak hıçkıran bu ihtiyara bakıyordu. Hiddeti, asabiyeti gittikçe azalıyordu. Ruhuna dolan merhamet ve şefkat, geniş bir musamaha hissi veriyordu. Düşünüyordu: nasıl olmuştu da bu iki zavallı, talîin bu faciasında aynı zalim tecellilerle karşılaşmışlardı?

Şimdi onu teselli etmeye çalışıyordu:

— Ağlamayınız, rica ederim. Size kızmadım, darılmadım da... O kadar çok tahta kurusu ile nasıl başa çıkabilirdiniz... Zavallı madam... Zaten kabahat bende... Niçin bu kadar acele ettim? Birkaç gün daha temizlik yapmanıza müsaade etmeliydim. Ne ise, olan oldu... Verdiğim paraların hepsini birden ödemeniz zor olur: yarısını verirsiniz; böylelikle bu zararı yarı yarıya paylaşmış oluruz...

İhtiyar kadın göz yaşlarını silerek:

— Hayır, hayır, dedi, benim de kendime göre ufak tefek arttırdığım bir kaç param vardır. Onları toplar ve size veririm... Zavallı, zavallı muallim efendi.. Çektiğiniz sıkıntı yetmeyor gibi bir de bu zarara niçin katlanasınız?

Birbirlerine baktılar... Bu bakış, samimi ve candan bir kucaklaşmaya benzeyordu....

Tiyatro

(48 inci sahifeden devam)

Lem'an isminde iki hanımı Anadoluda sürekli bir turneye çıkan Şadi Beye vermişti. Huriye ve Hikmet isimli iki hanım İzmitte, Ruhat isimli bir hanım da Trabzonda sahneye çıkmışlardı. Fakat bunlar sahnemizde hiç bir eser ve iz brakmamışlardır.

1923... İsmail Fatk Beyin te'sis ettiği "Yeni sahne" birkaç genç türk kızını sehneye yetiştirmek için çalışıyordu. Ferah tiyatrosunda Kırık kalb piyesininin temsilinde dört türk kızı rol aldılar. Bunlardan biri daha evvel darülbedayi'de ve Burhanettin kumpanyasında Jale ismiyle oynamış olan Afife Hanımdı, birisi de, şimdi sahnemizin mümtaz bir san'atkârı olan, Şaziye Hanım bu piyesle ilk defa olarak sahneye çıkıyordu. Polis, türk hanımlarının sahneye çıkarıldıklarını haber aldı, hemen zabıta me'murları Ferah tiyatrosuna gelerek ikinci perdenin ortasında temsili ta'til ettiler, Afife, Şaziye Hanımları ve küçük rollerde oynayan diger iki türk kızını yakalayarak Bayezit karakoluna götürdüler. Haklarında adabı-islamiyeye mugayir hareket cürmünden dolayı ta'kîbata başlandı, kadınlar isticvaptan sonra ikametgâh senedine rapten tahliye edildiler, tanzim olunan evrak Bayezit sulh ceza mahkemesine verildi. Muhakemelerine başlandı, Şaziye Hanım bu sırada Anadoluya turneye çıkan küçük bir tiyatro heyetine girerek İstanbuldan uzaklaştı, sahne hayatına da devam etti. Anadoluda kurulan yeni hukûmet bu kabîl hareketleri cürüm sayıyordu.

Aynı senede İstabunlda Kemal-film müessesesi Halide Edip Hanımın Ateşten gömlek romanını sinemaya alacaktı. Gazetelere iylan vererek bu filmde çalışmak üzere türk hanımlarına ihtiyac olduğunu bildirdi. Bu iylanı okuyup muracaat edenlerden Münire Hanımla aktör Müvehhit Beyin refikası Bedia Hanım kocası ve diger bâzı darülbedayi' san'atkârlariyle birlikte İzmire gitti. İlk defa orada saneye çıktı. Bu heyet İstanbula döndükten sonra Beyoğlunda Fransız tiyatrosunda Ertuğrul Muhsin, Raşit Rıza ve diger bâzı san'atkârlar Otello yu temsil ettiler, bu temsilde Bedia ve Münire Hanımlar da vazife aldılar. Kısa bir müddet sonra o zaman yine artistsiz kalmış olan darülbedayie hasılatı kendi aralarında paylaşmak ve müessesenin nizamlarına tabi' olmak teklifiyle muracaat eden san'atkârlar arasında bu iki türk hanımı da vardı. Anadolu isyanı muvaffak olmuş, İstanbuldaki köhne zihniyetli padişah hukûmeti çoktan yıkılıp gitmişti. Esasen İzmirdeki temsiller esnasında san'atkârlar türk kadınlarının da san'at hayatına iştiraki hususunda Gaziden teşvîk görmüşlerdi. Darülbedayi' meclisi-idaresi Münire ve Bedia Hanımları tereddütsüz kabul etti. Esasen artık her tarafta türk hanımları hiç bir mumanaata ma'ruz kalmadan sahneye çıkmaya başlamışlardı. Memleketin her tarafında gösterilen Ateşten gömlek filminde iki türk hanımının oynamış olması bir çoklarına bu hayata intisap için arzu ve cesaret vermişti. Bu film denilebilir ki türk kadınının sahneye intisabı propagandasını yapmıştır.

Hititler

(20 nci sahifeden devam)

rin muharriri sivri uçlu kunduraları, Boğazköy civarındaki kabartmaları tetkîk ederken, Asurilere de atf etmektedir. O zamanlar Hitit isminde bir kavm tanınmadığı için müellifin bu cehli ma'zur görülse bile mutaleatının zerre kadar te'siri yoktur.

Ankara civarında Hasan oğlan köyünde bizzat Hititlere tesadüf ettim. Bu köyün mevkîi büyük bir höyüktür. Keza Ankara civarındaki beş tepelerden birisi de hafriyat neticesinde (20.) Hitit rengi vermiştir.

Gâvurkalenin sondajından alınan ümitlere nazaran burada yapılacak hafriyat da bize Hititleri gösterecektir. Binaenaleyh, Hititler in, hiç bir nehirle mahdut ve mukayyet olmayarak, bütün Anadolu yu, uzun veya kısa bir müddet için işgal ettiklerini kabul eylemek zarureti vardır.

Diğer taraftan, Toroslar ve Amanüs havalisiyle Zergil ve Kalezen dağlarında ve bütün Frat boyunda oldukça fazla miktarda Hitit asarı vardır. Kadim Samozat şimalinde, Palas-Narısait kurbünde Ebülleş köyü yanında bir Hititkale vardır (21.) Bu harabenin mevkîi Suriye den oldukça uzaktır. Aynı zamanda Besni ovalarında ve daha şimalde Kâhta, Malatya ve Elaziz ve Bitlis taraflarında Hitit olduğuna şüphe olmayan eserlere tesadüf edilmiştir. Bu meyanda Nemrut dağı harabeleri başlı başına tetkîka değer bir hususiyet arz etmektedir.

Mitani ölkesinin şarkî Anadolu ile şimali Suriye ye yayılan Hitit memleketine doğru bir çıkıntı teşkil etmesi, yekvücut bir varlığı tefrika sebep teşkil edemez. Bu ırklar arasındaki karabetin kat'iyen ispatı için de pek az zaman kaldığına kaniim. Yalnız şu kadar söylemek isterim, bu hususta Antropolojik tetkîkata fazlaca ihtiyaç olduğu inkâr edilemez (22.)

Bu âna kadar yapılmış olan beş, altı hafriyatın bize son sözü söylemiş olduğunu kabul etmek biraz fazlaca safderunluk olur. Bunlardan en mühim olanları, daima yarım kalmış, en fazla ümit verdikleri anda terk olunmuştur. Buna misal olarak bu defa ziyaret ettiğim ve iki ay müddetle — bir kaç sondaj yaparak — tetkîk eylediğim Kargemiş i zikr edebilirim (23.)

Keza Boğazköy de yarım kalmıştır. Hattâ mahsul iytibariyle Kargemiş e bile yetişememiştir.

Halen devam eden Alişar hafriyatı hakkında fazla bir şey söylemek istemem. Bu hususta neşriyat hafirlere aittir ve hafirler bu noktada her halde boş durmuş değillerdir (24.)

20.— Hafriyata me'mur edilen Makridi Beyin raporu (Maarif Vekâleti mecmuası sayı 6 ve 7).

21.— Bu harabe, Abdi Zade Hüseyin Hüsamettin Beyefendinin Amasya tarihi namındaki eserinde Frat kenarında Hit veya Hitit namiyle bir şehrin mevcudiyetini söylediği mahal olmasın?

22.— Maarif Vekâleti, Alişar hafriyatında zuhur eden kıhıf ve iskeletleri tetkik ettirmiş ve bu tetkîki yapan Darülfünun müderris muavinlerinden Antropolog Aziz Şevket beyin raporu Türk Antropoloji mecmuasının 1930. Eylûl nushasında intişar eylemiştir.

23.— Kargemiş te yaptığım tetkîkatımı ikinci makalede arz edeceğim.

24.— M. Von der Osten in bir kaç senelik neşriyatına müracaat.

Allahın Kılıcı

(58 inci sahifeden devam)

Kasım, Zeynebin hatırı için gayret ediyor, ve dua okuyarak, «Allahın kılıcı» deye fısıldayarak mübareżeye devam ediyordu.

Pir Ali birden bire garip bir his altında kaldı, şu kızın artık kendisi için bir ehemmiyeti olmadığını, ancak çocukluk arkadaşı Kasımın ehemmiyeti olduğunu düşündü. O bir türlü mücadeleden vaz geçmeyordu. Onu öldürmek mümkün değildi... Mağlûb etse yine gururunu kıramazdı. Ne yapmalıydı... ne yapmalıydı?

Aşiret reisi birden bire:— Ya Resulallah! deye haykırdı. Küçük imamın kılıcı Pir Alinin sol bileğinde kızıl bir iz brakmıştı, Pir Ali silahını elinden düşürdü, Kasım onun üzerine koşarak:

— Beni aff et!... Ah, beni aff et, deye hıçkarak ağlayordu.

KUCAKLAŞTILAR. Bir saat sonra Zeynebin, artık hur bir kadın olarak imam ile nikâhı akd edildi. Vak'a da bu suretle neticelenmiş oldu. Ancak o gün öğleden sonra Pir Ali, yaralı bileği sargılı, köyden ayrılıyordu. Duke of Connaught ın kumandası altındaki 9 cu Hindistan Serhad Suvari Tüfekçi Alayına tekrar yazılmak üzre gidiyordu. Daha yüksek tepelere giden yokuşun köşesinden saparken annesi ile Zeynebin kendisini beklediklerini gördü.

Eliyle onları lakaydane selamlayarak geçeceği sırada kendisini durdurdular.

Zeynep: — Benim gözüm keskindir, dedi.

Ayşe: — Benim de gözüm keskin, dedi.

Pir Ali gülümsedi: — Keskin gözleriniz ne görmüş? deye sordu.

Ayşe cevap verdi: — Şeci' bir adam kılıcının kasden mağlubiyeti kabul ettiğini gördüm.

Zeynep tasdîk etti:— Namuslu bir adamın kasden mağlubiyeti kabul ettiğini gördüm.

— Benim şeci' ve namuslu olduğum çar-aktarıcihanda ma'lûmdur.

Annesini öptü. Yoluna devam etmek üzre dönerken Zeynep dedi ki: — İlk oğlumun adını Pir Ali koyacağım, çünkü.... ah! ben seni seviyorum.

— Ben de ilk kızımın adını Zeynep koyacağım, çünkü ben de seni seviyorum.

Zeynep: — Ah! deyerek garip bir kıskançlık hiss etti: — Sen... sen...

— Evet ben de evleneceğim... adı Lakşmi dir... vallahi hoş bir isim. Hem o Mecusidir, kâfirdir.... Gözünü kırptı: — Senin imama söyle de benim için Allahtan ve Peygamberden şefaat dilesin!

Pir Ali annnesini tekrar öptü, Zeynebi öptü ve cenuba doğru yürüdü.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ec. Memleketler için
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası
Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: İstanbul, 4118-Posta Kutusu 706

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşr olunur.

Her nüshada: bir elbise kalıbı ve metin harici 2 tablo bulunur.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
İçtimai musahabe:		
Kemalizm ve demokrasi	*Ahmet Cevat*	1
Edebiyat, San'at, Lisan:		
Kefalet	*Schiller*	6
Corneille	*Yaşar Nabi*	21
Rameau	*Mebrure Hurşit*	42
Yine pedagoji meselesi	*Ahmet Cevat*	52
Tarih:		
Hititler	*Avni Ali*	17
İlim ve Fen:		
İlmin beşiği Anadoludur.		4
Güneşin muammaları (1)		12
Bir tecrübe pilotu ile uçuş (1)	*Hasan Halet*	34
Hikâye, seyahat ve Tiyatro:		
Hindistanda musikî	*Pierre Loti*	10
Yarım Kalan Hulya	*Dezso Szabo*	26
Çavuşa pes dedirtti	*M. Şevki*	30
Gita (2)	*Conrad Bercovici*	38
Türk Kadını sahneye nasıl çıktı?	*Refik Ahmet*	46
Gökten düşen Kadın	*Henry Bordeaux*	50
Allahın Kılıcı (2)	*Ahmed Abdullah*	55
Harabelerin çiçeği	*Fevzi Işık*	59
Tefrika:		
Monna Vanna	*Yaşar Nabi, Bedrettin*	61
Şiirler ve Nesirler:		
Şiryanlar ve veritler	*Sabri Es'at*	7
İngiliz edebiyatından vecizeler		8
Gel çadır Kur	*Cahit Sıtkı*	9
Serviler	*Esat Demir Ay*	9
Marmarada gurup	*Vahdet Gültekin*	9
Gurbet	*Emin Halil*	9
Gözler - Şefkat	*Yaşar Nabi*	23
Don Rodrigue in tiradı	*Corneille*	24
Markize kıt'alar	"	25
Uzaklardan uzaklara	*Salih Zeki*	37
Mehmetçik	*Murat Ak Doğan*	49
Ankaraya giriyorlar	"	49
Kadın Sahifeleri:		
Örümcek Ağı	*Emine Saffet*	72
El işi (7)		73
Moda		74
Bluz Kalıbının ta'rifi		75
Moda haberleri		75
Çocuk Sahifeleri:		
Küçüklerin terbiyesi	*Seniha Sami*	70
Gölge Oyunu (6)		76
Müteferrik:		
Amerikada Halk mektepleri (5)	*K. Şerif*	14
İmperyalizmin yayılması (4)		32
Kar Billurları (4)		33
İnci çiftlikleri (5)		44
Klassik bir ev (2)		66
Cihan Hadiseleri (3)		69
Sinema:		
Mickey Mouse (8)	*İ. Hoyi*	64

(1) Populuar science (2) Good House Keeping (3) Miroir du monde (4) London news (5) World's Work (6) Child life (7) La Femme de France (8) American Magazine. Kapak Pictoriyal Review den ve metn harici resim London News den.

İmtiyaz Sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selamet Matbaası